Gmina Dydnia

Strategia Rozwoju Gminy Dydnia do roku 2020

Dydnia, wrzesień-grudzień 2007

SZANOWNI PAŃSTWO,

Strategia rozwoju Gminy to pewien generalny plan systemowego, długofalowego działania władz i wszystkich, którzy chcą im w tym pomóc, wobec szans i zagrożeń wynikających ze zmiennego otoczenia i działania innych podmiotów. Celem każdej gminy powinien być zrównoważony i trwały rozwój. Jednym z istotnych celów, dla których tworzy się „Strategię Rozwoju Gminy" jest możliwość docierania do funduszy strukturalnych. Unia Europejska przyznając środki, wymaga posiadania strategii, jako jednego z istotnych elementów planowania przedsięwzięć podmiotu występującego o pomoc, a co za tym idzie strategia również umożliwia próby nawiązywania współpracy międzynarodowej. Strategia jest także pomocna w opracowywaniu planów przedsięwzięć inwestycyjnych, poprawia konkurencyjność w stosunku do potencjalnych inwestorów, jest promocją wewnętrzną i zewnętrzną gminy.

Strategia rozwoju to jeden z podstawowych instrumentów zarządzania gminą. Dzięki dobrej oraz konsekwentnie realizowanej strategii wiele gmin zawdzięcza swój sukces, a nie mniej wiele niepowodzeń można wyjaśnić jej brakiem. Strategia jest centralną osią, wokół której skupić się muszą wszelkie działania władz samorządowych, zmierzające do jak najlepszego zaspakajania różnorodnych potrzeb mieszkańców oraz stymulowania rozwoju gospodarczego. Jest ona również głównym wyznacznikiem sukcesów lub niepowodzeń rozwojowych gminy w sferze społecznej, gospodarczej, infrastrukturalnej, ekologicznej i dziedzictwa kulturowego.

Wójt Gminy

Jerzy Ferdynand Adamski

Dokument Strategii Rozwoju Gminy Dydnia do roku 2020 został opracowany na podstawie wyników prac Zespołu Opracowującego Strategię

przez zespół roboczy w składzie:

Przedstawiciele Urzędu Gminy:

Jerzy Ferdynand Adamski – Wójt Gminy

Alina Maślak – Sekretarz Gminy

Konsultanci RES Management S.C.:

Paweł Mentelski	– konsultant i moderator
Tomasz Bartnicki	– główny moderator i konsultant
Maciej Jednakiewicz	– konsultant i moderator
Justyna Kostecka	– asystent
Wiktoria Wójcik	– asystent.

Zespół Opracowujący Strategię tworzyli również mieszkańcy Gminy oraz przedstawiciele podmiotów gospodarczych i organizacji działających na terenie Gminy.

Lista uczestników prac nad strategią została zamieszczona na następnej stronie.

Do prac nad strategią zostało zaproszonych 95 osób.

Ogółem w posiedzeniach komisji ds. strategii uczestniczyło 65 osób.

Radni Gminy Dydnia:

- Brzyski Stanisław;
- Domowicz Adam;
- Kołodziej Zdzisław;
- Kopczyk Ryszard;
- Niemiec Jan;
- Orłowski Marek;
- Pajęcki Lucjan;
- Pelczar Tadeusz;
- Pocałuń Marek;
- Rachwał Grzegorz;
- Sąsiadek Stanisław;
- Szul Piotr;
- Toczek Józef;
- Wójcik Grzegorz;
- Zarzyka Jan.

Radny Rady Powiatu Brzozowskiego:

- Adamski Jacek

Dyrektorzy szkół:

- Chorążak Bożena – Dyrektor Gimnazjum w Niebocku;
- Dmitrzak Zuzanna – Dyrektor Szkoły Podstawowej w Jabłonce;
- Haduch Zofia – Dyrektor zespołu Szkół Publicznych w Końskiem;
- Pocałuń Iwona – Dyrektor Gimnazjum w Dydni;
- Sieńczak Renata – Dyrektor Zespołu Szkolno – Przedszkolnego w Niebocku;
- Szajnowska Małgorzata – Z-ca Dyrektora Szkoły Podstawowej w Dydni.

Sołtysi Gminy Dydnia:

- Grzesiewicz Stanisław;
- Janowicz Roman;
- Kłyż Andrzej;
- Kopija Roman;
- Kożuch Kazimierz;
- Mazur Lesław;
- Stadnik Jan;
- Stareńczak Tadeusz;
- Świątek Franciszek;
- Wójcik Kazimierz.

Kierownicy referatów UG w Dydni:

- Kopija Jan;
- Pomykała Małgorzata;
- Pytlowany Stanisław;
- Stachyrak Anna.

Dyrektorzy i kierownicy jednostek organizacyjnych Gminy:

- Kozłowska Zofia;
- Szelest Teresa;
- Sokołowski Andrzej.

Inne Osoby:

- Adamski Jerzy Ferdynand – Wójt Gminy Dydnia;
- Bednarczyk Kazimierz – KRUSZ–BUD Temeszów, Z-ca Dyrektora;
- Bieda Adam – inspektor Referatu Podatków i Opłat;
- Bieda Jolanta – pracownik UG zajmujący się ewidencją działalności gospodarczej;
- Bieda Maria-Skarbnik Gminy;
- Hadam Wiesław – Komenda Powiatowa Policji w Brzozowie, Kierownik Rewiru Dzielnicowych w Dydni;
- Kmiotek Barbara – Koło Gospodyń Wiejskich, Krzemienna;
- Kożuch Małgorzata – Koło Gospodyń Wiejskich, Końskie;
- Kustra Piotr – KRUSZ–BET Obarzym, Prezes Zarządu;
- Maślak Alina – Sekretarz Gminy Dydnia;
- Mazur Teresa – Prezes Stowarzyszenia Na Rzecz Odnowy i Rozwoju Wsi, Grabówka;
- Nowak Jan – przedsiębiorca, Niebocko;
- Pałys Stanisław – Z-ca Wójta Gminy Dydnia;
- Pierożak Renata – przedsiębiorca, Jabłonka;
- Pytlowana Małgorzata – pracownik GOPS
- Półtorak Mariusz – przedsiębiorca, „Marma" Rzeszów;
- Rzeszut Aneta – pracownik do spraw zagospodarowania przestrzennego w Urzędzie Gminy Dydnia;
- Stolarczyk Wiesław – „Grabo" Niebocko, Kierownik;
- Tomkiewicz Roman – przedsiębiorca, Jabłonka;
- Turopolska Małgorzata – GOK Dydnia, instruktor;
- Urban Janina – pracownik RSO i GK w Dydni;
- Wal Krzysztof – pracownik Referatu Rozwoju i Promocji Gminy w Urzędzie Gminy w Dydni;
- Węgłowska Krystyna – Pracownik RSO i GK w Dydni;
- Węgrzyn Ryszard – lekarz, Niebocko;
- Wójcik Tomasz – pracownik RR i PG;
- Wójtowicz Gabriela – Centrum Pielęgniarstwa Rodzinnego w Dydni.

Spis treści

1. WPROWADZENIE 8
2. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO – GOSPODARCZEJ GMINY 11
2.1 Uwarunkowania ogólne, położenie i podział administracyjny Gminy Dydnia 11
2.2 Walory historyczno – kulturowe Gminy Dydnia 15
2.3 Warunki naturalne 16
2.3.1 Budowa geologiczna 16
2.3.2 Zasoby wodne 17
2.4 Gleby 18
2.5 Klimat 18
2.6 Środowisko przyrodnicze 18
2.7 Analiza struktury demograficznej Gminy Dydnia 22
2.8 Stan i struktura zatrudnienia 26
2.9 Infrastruktura społeczna 33
2.9.1 Edukacja 33
2.9.2 Ochrona zdrowia i pomoc społeczna 34
2.9.3 Bezpieczeństwo publiczne 36
2.9.4 Kultura 39
2.9.5 Sport, rekreacja, turystyka 40
2.10 Infrastruktura techniczna 45
2.10.1 Budownictwo mieszkaniowe 45
2.10.2 Drogi 46
2.10.3 Komunikacja 47
2.10.4 Łączność i telekomunikacja 48
2.10.5 Zaopatrzenie w wodę – wodociągi 48
2.10.6 Gospodarka ściekowa 48
2.10.7 Gospodarka odpadami 51
2.10.8 Zaopatrzenie w energię elektryczną i gaz 50
2.11 Gospodarka Gminy Dydnia 52
2.11.1 Rolnictwo 52
2.11.2 Pozarolnicza działalność gospodarcza 55
2.11.3 Banki 56
2.12 Główni uczestnicy lokalni istotni z punktu widzenia lokalnego programu rozwoju 57
2.12.1 Władze gminne 57
2.12.2 Możliwości budżetowe Gminy 57
2.12.3 Stowarzyszenia, fundacje, inne organizacje pozarządowe. 61
2.12.4 Organizacje pracodawców i pracobiorców 61
2.13 Podstawowe informacje adresowe, telefony, e-maile, kontakty 62
3. OCENA POZIOMU ZASPOKOJENIA POTRZEB MIESZKAŃCÓW 63
3.1 Struktura i kryteria ocen zaspokojenia potrzeb mieszkańców 63
3.2 Ocena poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkańców 64
4. PROBLEMY GMINY 67
4.1 Problemy w zakresie zaspokojenia potrzeb mieszkańców 67
4.2 Problemy w zakresie infrastruktury i zasobów oraz gospodarki przestrzennej Gminy 68
4.3 Problemy w zakresie potencjału ekologicznego Gminy 70
4.4 Problemy w zakresie potencjału ludzkiego Gminy 70
4.5 Problemy w sferze gospodarczej Gminy 70
5. CZYNNIKI ROZWOJOWE GMINY 71
5.1 Czynniki rozwojowe w zakresie zaspokojenia potrzeb mieszkańców 71
5.2 Czynniki rozwojowe w sferze techniczno - przestrzennej Gminy 76
5.3 Czynniki rozwojowe w sferze gospodarczej Gminy 79
6. ZAŁOŻENIA STRATEGII 83
7. MISJA GMINY 84
8. CELE STRATEGICZNE GMINY 88

8.1 Hierarchia potrzeb społecznych 88
8.2 Cele strategiczne i zadania realizacyjne do roku 2020 w zakresie zaspokojenia poszczególnych potrzeb mieszkańców 90
8.3 Cele strategiczne i zadania realizacyjne do roku 2020 w zakresie potencjałów. 101
8.4 Cele strategiczne i zadania realizacyjne do roku 2020 w sferze gospodarczej Gminy 110
9. ZGODNOŚĆ ZE STRATEGICZNYMI DOKUMENTAMI 113
10. PLAN OPERACYJNY 138
11. LISTA PRZEDSIĘWZIĘĆ, HARMONOGRAM REALIZACJI, WSKAŹNIKI REALIZACJI, PLAN FINANSOWY 139
12. SYSTEM PLANOWANIA, WDRAŻANIA, MONITOROWANIA I OCENY STRATEGII ORAZ KOMUNIKACJA SPOŁECZNA 153
13. UWAGI I REKOMENDACJE KOŃCOWE 160

1. WPROWADZENIE

Gmina jest wspólnotą samorządową utworzoną z mocy prawa przez mieszkańców oraz odpowiednie terytorium, w którym splatają się złożone procesy społeczno – gospodarcze przebiegające w środowisku naturalnym i w określonej przestrzeni.

Zaspokajanie potrzeb mieszkańców, rozwijanie infrastruktury technicznej i społecznej, ochrona środowiska naturalnego oraz rozwój gospodarczy Gminy warunkowane są wieloma czynnikami zewnętrznymi i wewnętrznymi.

Przy określaniu celów strategicznych uwzględnione zostały występujące uwarunkowania. Cele strategiczne dotyczą spraw, co do których Gmina i partnerzy społeczni, każdy w zakresie swoich kompetencji, mogą podejmować autonomiczne działania. Autonomiczność działań oznacza, że Gmina i partnerzy społeczni mają do tego prawo i nie są uwarunkowani decyzjami zewnętrznymi, podejmowanymi poza Gminą.

Proponowane w strategii cele i zadania służące ich realizacji, obejmują wszystkie sfery życia i funkcjonowania Gminy. W pracach nad strategią wyodrębnione zostały trzy obszary prezentowane poniżej:

1. **Zaspokojenie potrzeb mieszkańców**, obejmujące 14 potrzeb:

- zabezpieczenie materialne;
- wyżywienie;
- schronienie;
- bezpieczeństwo;
- zdrowie i życie;
- opieka;
- rozwój ludzi;
- rekreacja, wygoda, przyjemności;
- kultura;
- kontakty społeczne, więź grupowa;
- kreacja otoczenia, poczucie użyteczności, uznanie, gratyfikacja, akceptacja;
- tożsamość z gminą, ład przestrzenny;
- swoboda i łatwość kontaktów przestrzennych;
- wartości moralne i potrzeby religijne.

2. **Infrastruktura i zasoby oraz gospodarka przestrzenna Gminy**, obejmująca:

- budownictwo (budynki i budowle);
- infrastrukturę;
- systemy zabezpieczeń;
- zasoby naturalne;
- systemy i urządzenia proekologiczne;
- ekoświadomość;
- rolnictwo;
- sektor MŚP;
- turystyka;

3. **Gospodarka Gminy**, obejmująca sektor MŚP z wyodrębnioną turystyką oraz rolnictwem i leśnictwem.

Takie ujęcie stanowi swoistą mapę wszystkich spraw ważnych dla rozwoju Gminy, które są dodatkowo poddane hierarchizacji i uporządkowane obszarowo (sfera społeczna, sfera zasobów wraz z infrastrukturą i gospodarką przestrzenną oraz sfera gospodarcza).

Tym samym „Strategia Rozwoju Gminy Dydnia do roku 2020" jest dokumentem kierunkowym, swoistą mapą, stanowiącą podstawę do podejmowania skoordynowanych działań przez wszystkich partnerów lokalnych Gminy.

Pozwala to na kompleksowe ujęcie zrównoważonego rozwoju Gminy. Kompleksowe podejście, będące cechą planowania strategicznego powoduje, iż realizacja tak określonej strategii jest wspólnym zadaniem władz samorządowych i wszystkich parterów społeczno-gospodarczych w Gminie.

Bardzo ważnym aspektem jest uspołecznienie procesu opracowania i wdrażania strategii przy udziale wszystkich głównych partnerów społecznych i gospodarczych.

Do realizacji strategii niezbędne będzie podejmowanie działań:

- samodzielnych przez władze Gminy,
- samodzielnych przez podmioty sektora prywatnego,
- samodzielnych przez organizacje pozarządowe,
- indywidualnych przez mieszkańców i ich nieformalne grupy i środowiska,
- wspólnych z udziałem parterów z różnych sektorów (publicznego, prywatnego i pozarządowego).

Wynika z tego, iż bardzo ważnym, a jednocześnie trudnym zadaniem będzie zaangażowanie wszystkich kluczowych dla rozwoju Gminy partnerów. Powodzenie w tym zakresie jest uzależnione od zdolności do wzajemnej komunikacji, radzenia sobie z różnicami interesów poszczególnych partnerów i grup, wspólnego definiowania problemów i celów, a następnie projektowania i realizacji wspólnych przedsięwzięć.

W okresie wdrażania strategii władze Gminy mogą występować w różnych rolach, w tym jako:

- bezpośredni realizator działań,
- inicjator i animator działań,
- uczestnik działań podejmowanych wspólnie z innymi partnerami,
- wspierający organizacyjnie, technicznie i finansowo działania podejmowane przez partnerów lokalnych,
- administrator centrum lokalnej informacji i komunikacji w gminie.

Wdrożenie strategii przez władze Gminy wymaga stosowania operacyjnych narzędzi planistycznych, pozwalających na podjęcie ostatecznych decyzji, które działania i przy jakich zaangażowanych środkach własnych oraz zewnętrznych będą realizowane. Tymi narzędziami planistycznymi władz Gminy mogą być:

- wieloletni plan inwestycyjny,
- plan rozwoju lokalnego/operacyjny,
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
- budżet gminy,
- budżet zadaniowy,
- konkretne projekty i programy,
- aplikacje o zewnętrzne źródła dofinansowania,
- polityki szczegółowe Gminy (stanowiące zbiór spójnych zasad odnoszących się do określonej dziedziny życia/funkcjonowania Gminy), pozwalające podejmować powtarzalne decyzje według tych samych kryteriów,
- zadania wyznaczane urzędnikom Gminy i jednostkom podległym Gminie.

Planowanie i wdrażanie strategii w opisany powyżej sposób daje szansę świadomego wpływania na długookresowe procesy społeczne, gospodarcze, przyrodnicze i przestrzenne. Pozwoli to na zarządzanie rozwojem niezależnie od zmian kolejnych ekip sprawujących władzę w gminie i ponad występującymi w środowisku lokalnym konfliktami interesów.

2. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO – GOSPODARCZEJ GMINY

2.1 Uwarunkowania ogólne, położenie i podział administracyjny Gminy Dydnia

Gmina Dydnia położona jest w południowo-wschodniej Polsce, w województwie podkarpackim, w powiecie brzozowskim. Lokalizację Gminy na tle kraju, województwa i powiatu przedstawiają poniżej zamieszczone mapy.

Mapa 1. Lokalizacja Województwa Podkarpackiego na tle kraju

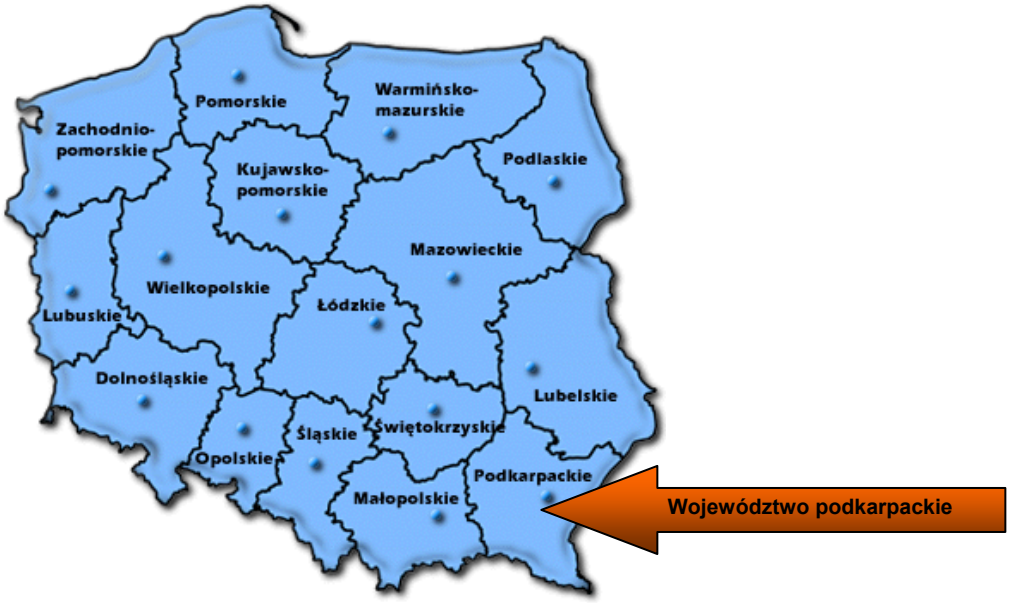

Źródło: http://www.gminy.pl

Mapa 2. Lokalizacja Powiatu brzozowskiego na tle województwa podkarpackiego

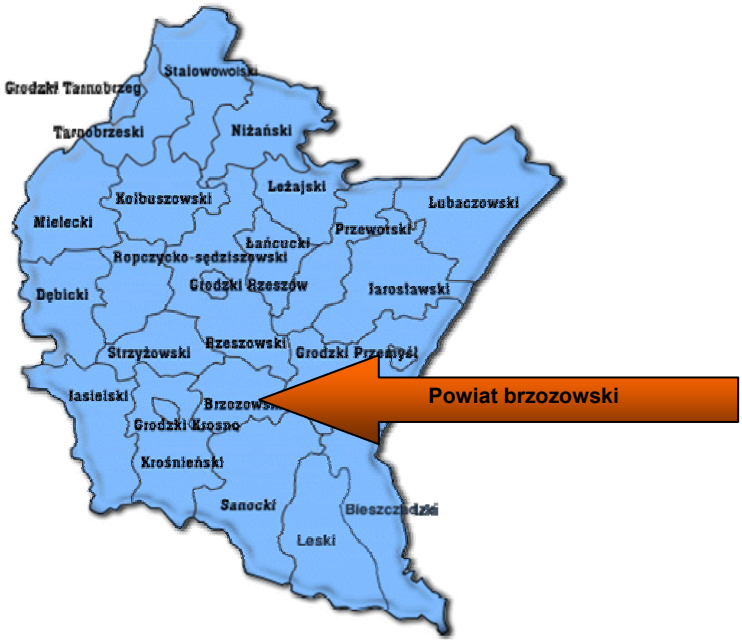

Źródło: http://www.gminy.pl

Mapa 3. Lokalizacja Gminy Dydnia na tle powiatu brzozowskiego

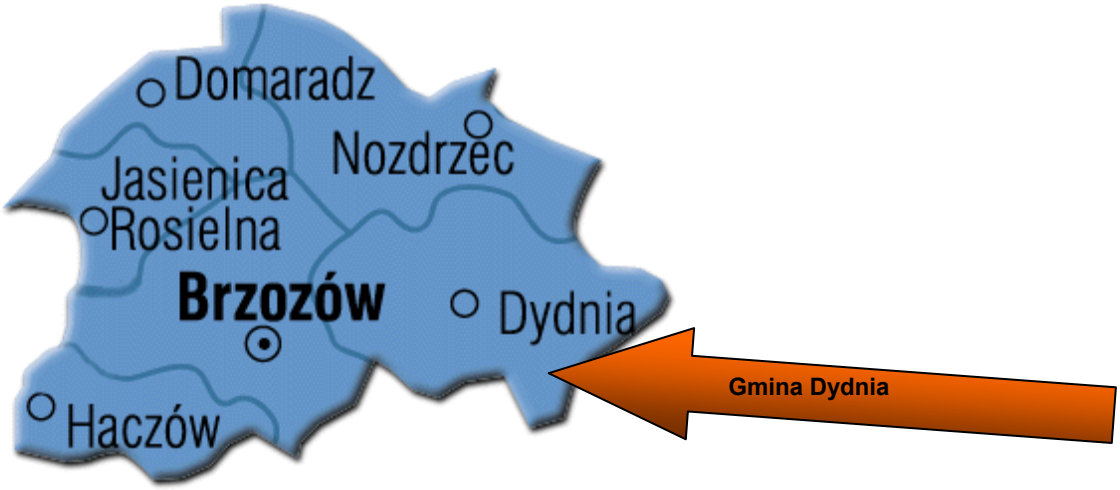

Źródło: http://www.gminy.pl

Mapa 4. Gmina Dydnia

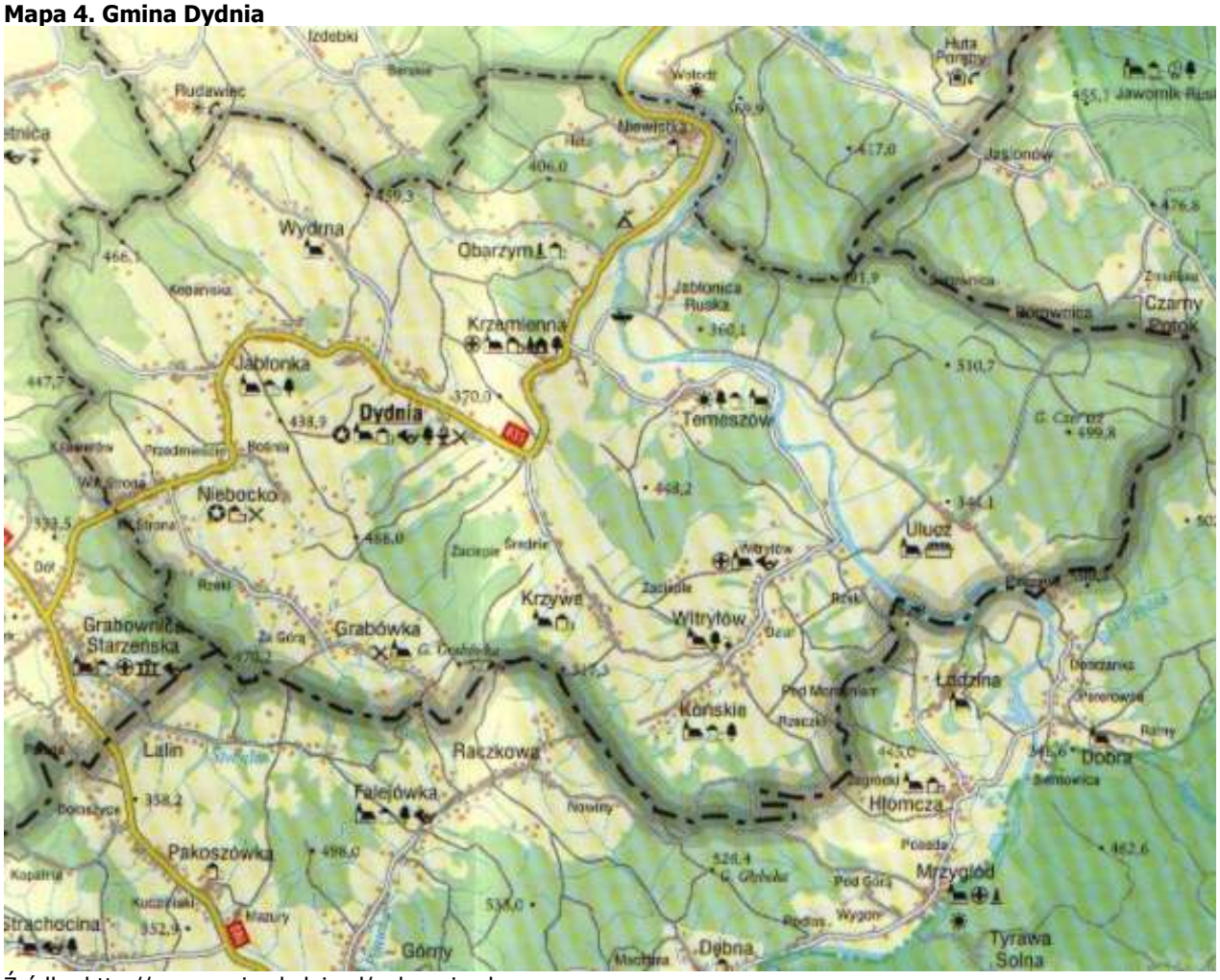

Źródło: http://www.gminadydnia.pl/polozenie.php

Gmina wiejska Dydnia jest jedną z 6 gmin powiatu brzozowskiego. Zajmuje obszar 130,28 km^2 (ponad 24% powierzchni powiatu).

Wykres 1. Udział w powierzchni ogólnej powiatu brzozowskiego, tworzących go gmin

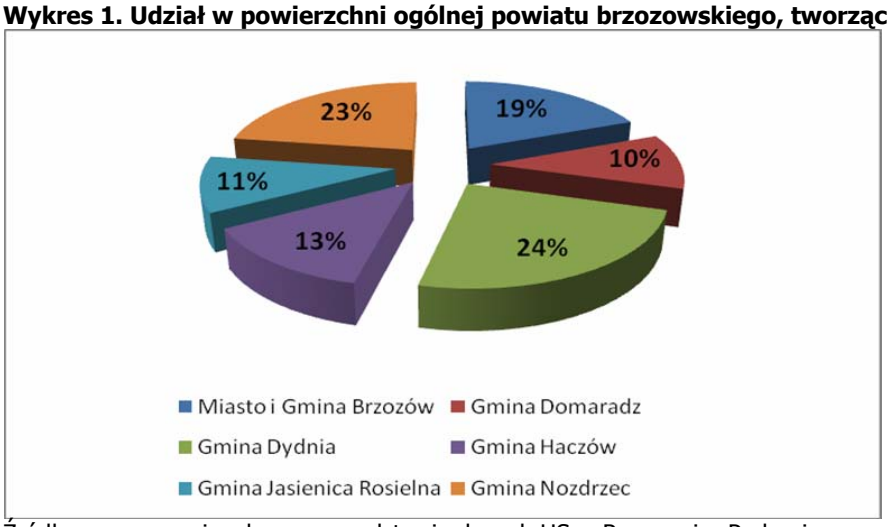

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Rzeszowie „Podregiony, powiaty, gminy", Rzeszów 2006

Gmina Dydnia sąsiaduje z następującymi gminami:

- od strony północnej graniczy z gminą Nozdrzec,
- od zachodu z gminą Brzozów,
- od południa z gminą Sanok,
- od wschodu z gminą Bircza.

W skład Gminy wchodzi 15 wsi:

- Dydnia,
- Grabówka,
- Hroszówka,
- Jabłonica Ruska,
- Jabłonka,
- Końskie,
- Krzemienna,
- Krzywe,
- Niebocko,
- Niewistka,
- Temeszów,
- Obarzym,
- Ulucz,
- Witryłów
- Wydrna.

Hroszówka i Jabłonica Ruska jako wsie opuszczone nie są sołectwami.

Obszar Gminy rozdziela rzeka San, której długość w jej granicach wynosi 16km. Gmina leży w połowie drogi między Rzeszowem a Bieszczadami. Głównym szlakiem komunikacyjnym jest droga wojewódzka Nr 879 Przeworsk - Grabownica. Gmina jest dobrze usytuowana w stosunku do ponadlokalnych ośrodków miejskich regionu: Sanoka, Dynowa, Krosna i Leska. Obniżenie, jakim jest dolina Sanu było od wieków wykorzystywane jako trakt komunikacyjny. Biegnie tamtędy droga łącząca Przemyśl i Dynów z Brzozowem i Sanokiem.

Na terenie województwa podkarpackiego funkcjonują przejścia graniczne z Ukrainą i Słowacją:

- kolejowe w Medyce, Malhowicach, Krościenku i Łupkowie,
- drogowe w Korczowej, Medyce, Krościenku, Barwinku i Radoszycach.

Gmina Dydnia zlokalizowana jest w nieznacznej odległości od przejścia granicznego ze Słowacją w Barwinku (61km) i przejścia granicznego z Ukrainą w Krościenku (55km).

Odległość Dydni od ważniejszych ośrodków gospodarczych – większych miast w regionie przedstawia poniżej zamieszczona mapa.

Mapa 5. Odległość Dydni od ważniejszych ośrodków gospodarczych – większych miast w regionie

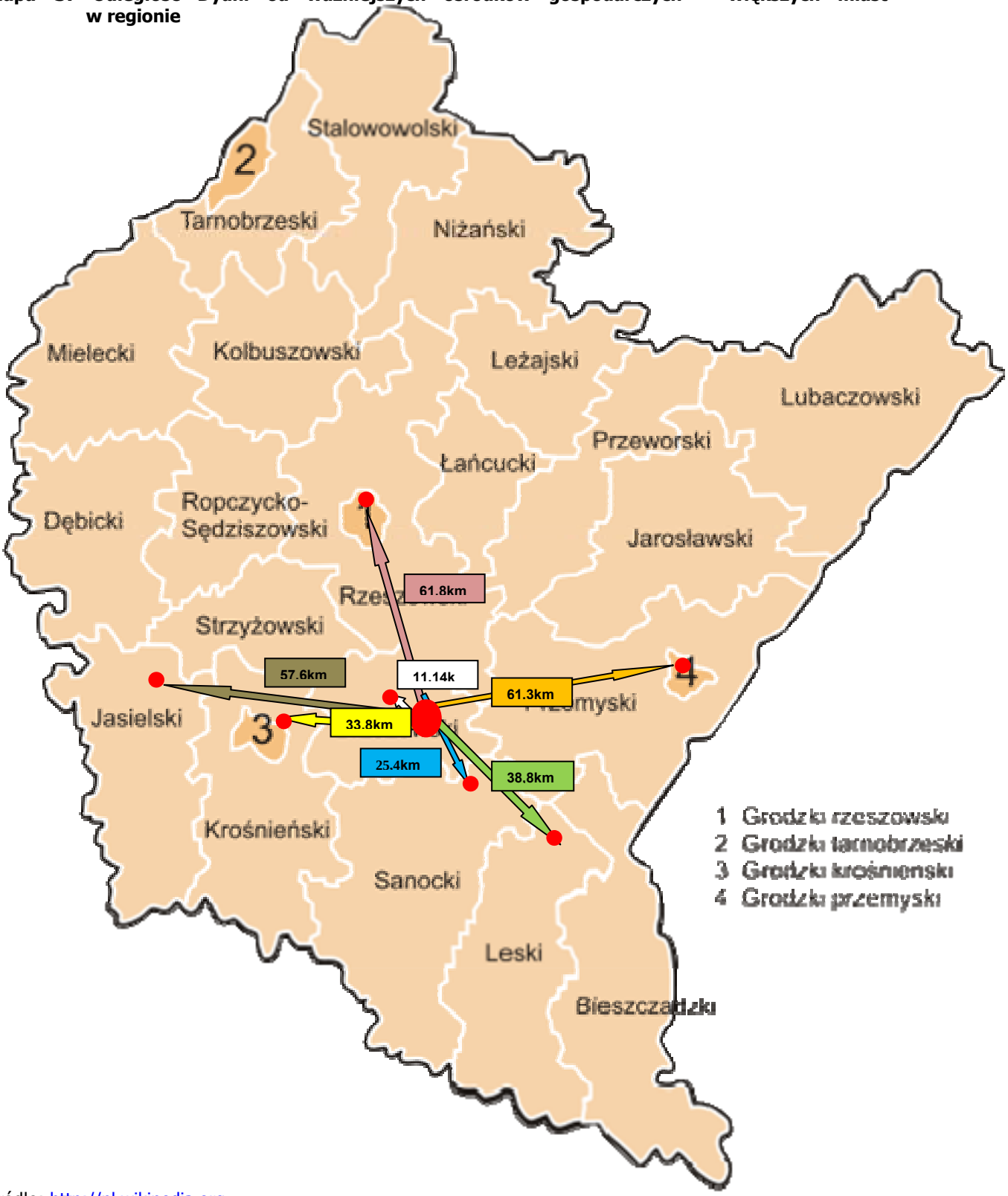

Źródło: http://pl.wikipedia.org

2.2 Walory historyczno – kulturowe Gminy Dydnia

Gmina Dydnia jest krainą o burzliwej przeszłości. Skutki następujących po sobie zdarzeń miały niewątpliwy wpływ na dzisiejszy obraz tego atrakcyjnego dla turystów terenu. To tu znajduje się najstarsza w Polsce cerkiew (Ulucz), liczne dwory (Krzemienna, Końskie, Temeszów, Dydnia, Wydrna, Jabłonka, Niebocko), wybudowany w stylu podhalańskim kościół w Jabłonce oraz znane w Polsce piękne witryłowskie kapliczki. Dzięki pięknym krajobrazom, typowym dla podgórza pasmom wzniesień (skąd roztaczają się piękne widoki) i fascynującej dolinie Sanu (z zagospodarowanymi stawami i terenami rekreacyjnymi), dla wielu turystów z Polski (i nie tylko) to miejsce, gdzie się wypoczywa i chętnie tutaj wraca.

Obniżenie, jakim jest dolina Sanu, było od wieków wykorzystywane jako trakt komunikacyjny. Biegnie tamtędy droga łącząca Przemyśl, Dynów, Przeworsk z Grabownicą Starzeńską, Brzozowem i Sanokiem. Połączenia w skali lokalnej zapewnia sieć dróg powiatowych i gminnych. Gmina leży w połowie drogi między Rzeszowem, a Bieszczadami.

Najstarsze ślady człowieka na terenie Gminy Dydnia pochodzą z okresu neolitu (epoka kamienia). Są to narzędzia krzemienne i kamienne m.in. z Dydni i Niebocka. W Krzemiennej obok budynku dworu, znaleziono topór miedziany (3 tys.- 1,8 tys. lat p.n.e.). Należy on do najstarszych przedmiotów metalowych na ziemiach polskich.

Znaleziska epoki brązu odkryto w Uluczu, Temeszowie i Jabłonicy Ruskiej.

W obejmującym cztery stulecia naszej ery okresie wpływów rzymskich istniały osady w Uluczu i Jabłonicy Ruskiej, grodzisko w Temeszowie. Jego usytuowanie w bliskiej odległości od Sanu z pewnością nie było przypadkowe.

W okresie wczesnopiastowskim istniały także osady typu otwartego w Końskiem i Uluczu. Przez obszar Gminy przechodził wówczas ważny szlak komunikacyjny o oznaczeniu międzynarodowym, który biegł od Przemyśla, wzdłuż Sanu, do Sanoka i dalej ku granicy węgierskiej.

Okolice Dydni po okresie zmian przynależności państwowej za pierwszych Piastów i parowiekowej zależności od Rusi Halickiej zostały na stałe włączone do Polski przez króla Kazimierza Wielkiego. Fakt ten miał miejsce ok. 1340r. Od tego momentu region ten stanowi integralną część jednostki administracyjnej zwanej ziemią sanocką (województwo lwowskie).

Wspomniany już monarcha dnia 25 czerwca 1361r. nadał Piotrowi i Pawłowi z Węgier wsie: Dydnię i Temeszów. W XV i XVI wieku osadnictwo objęło pozostałe miejscowości obecnej Gminy Dydnia.

W ponad sześciowiekowych dziejach regionu najbardziej tragiczne były lata II wojny światowej. Już w pierwszych dniach września 1939r., wojska niemieckie wkroczyły na teren obecnej Gminy Dydnia. 17 września tego samego roku w granicę Polski wtargnęła Armia Czerwona. Na podstawie umowy obu agresorów San stał się granicą niemiecko-sowiecką.

Miejscowości zasańskie: Ulucz, Hroszówka i Jabłonica Ruska włączono do ZSRR. Pozostałe wsie obecnej Gminy Dydnia weszły w skład utworzonego przez Niemców Generalnego Gubernatorstwa. Taki stan rzeczy trwał blisko 2 lata, aż do agresji niemieckiej na Związek Sowiecki w czerwcu 1941r.

Kultura ludowa tworzyła się w minionych stuleciach pod silnym wpływem elementów niemieckich i ruskich (osadnictwo w okresie XIV – XV w.). Osiedlano tu również jeńców wojennych różnych narodowości (XV – XVIII w.).

Dominującą rolę spełniała przeważająca liczebnie ludność polska, lecz z przemieszczania się różnych wątków kulturowych powstała etniczna odrębność Pogórza o charakterze niejednolitym. W XVIII i XIX w. osiedlali się tutaj Żydzi i Romowie.

Na tradycyjną kulturę regionu bardzo poważny wpływ wywarł rozwój przemysłu naftowego w II połowie XIX w. Drugim czynnikiem była emigracja zamorska, której początek nastąpił

w latach osiemdziesiątych XIX w. Rosnące z każdym rokiem rzesze robotników – naftowców oraz powracający zza oceanu po kilku latach pracy zarobkowej reemigranci stali się zaczynem przemian zarówno o charakterze gospodarczym, jak i kulturowym. W przemianach tych przodowały wsie położone w rejonie zagłębia naftowego, natomiast w mniejszym stopniu miejscowości nadsańskie, chociaż emigracja zarobkowa do Ameryki była tam bardzo rozpowszechniona.

Gmina posiada wiele zabytków architektury. Wg tradycji w latach 1510 – 17 została wzniesiona we wsi Ulucz, położonej na prawym brzegu Sanu, modrzewiowa cerkiew. Zbudowana na zrąb, na kamiennym podmurowaniu, posiada niewielkie prezbiterium zamknięte trójbocznie, znacznie szerszą nawę i babiniec na rzucie kwadratu. Obecnie cerkiew jest filią Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. Z zabytków drewnianego budownictwa sakralnego warto jeszcze wymienić kościoły w Jabłonce, Grabówce, Obarzymie, Końskiem, Krzemiennej, Temeszowie, Krzywem, Witryłowie i Niewistce.

Zagrody chłopskie najczęściej budowano dwutraktowe chałupy o funkcji mieszkalno – gospodarczej. Po jednej stronie przelotowej sieni, oddzielającej część mieszkalną od gospodarczej, znajdowała się duża izba i alkierz, a po przeciwnej – wąska komora i obszerna stajnia. Czasem część gospodarcza była wysunięta ok. 1 – 1,5m przed lico budynku, w związku z czym nad frontową ścianą części mieszkalnej tworzył się obszerny podcieniowy okap, niekiedy wsparty na słupach. Stodoły stanowiły przedłużenie budynku mieszkalno – gospodarczego lub były budowane oddzielnie; wówczas miały pośrodku przelotowe boisko i dwa asymetryczne sąsieki po jednej stronie. Po drugiej stronie znajdowała się wozownia, którą posiadali zamożniejsi gospodarze.

Przykłady małej architektury w postaci przydrożnych kapliczek można spotkać m.in. w Witryłowie, Dydni, Jabłonce i Krzywem.

Gmina Dydnia słynie również z żywo rozwiniętej twórczości ludowej[1],[2].

2.3 Warunki naturalne

Gmina Dydnia leży w dorzeczu Sanu, na terenie Pogórza Dynowskiego i Przemyskiego. Ukształtowanie powierzchni cechuje się rusztowym układem grzbietów. Pasma wzgórz, rozpościerają się z kierunku północno-zachodniego ku wschodowi. Przecinają je doliny rzek i potoków. Im bardziej na południe, tym wzniesienia te są wyższe i bardziej strome. Ich wysokość przekracza 500m n.p.m. Najwyższym punktem gminy jest góra Krztów (533m n.p.m.), najniżej są położone obszary nad Sanem w Niewistce (ok. 260m n.p.m.).

Najkorzystniejsze warunki naturalne w Gminie występują w dolinie Sanu. Charakteryzują ją płaskie, rozległe dno do 1,5km szerokości, urodzajne mady oraz bogata sieć rzeczna. Występujące na terenie Gminy bogactwa naturalne to: ropa naftowa, gaz ziemny, żwiry rzeczne, źródła naturalne oraz lasy. Pogórze Dynowskie i Przemyskie charakteryzuje się małą odpornością podłoża, co spowodowało, że San i jego dopływy wyżłobiły doliny, które wypełniły ilasto-piaszczystymi osadami.

2.3.1 Budowa geologiczna

Gmina położona jest na obszarze Karpat zewnętrznych (fliszowych). W przypowierzchniowej budowie północno – wschodniej części gminy biorą udział utwory jednostki skolskiej. Od południowego-zachodu (SW), między Niebockiem a Raczkową graniczy z nimi pas utworów jednostki podlaskiej, zwanej też węglowiecką. Na południu, na płn.-wschód (NE) od Lalina,

[1] *Jerzy F. Adamski, Brzozów i powiat brzozowski, Brzozów 2002,*

[2] *Jerzy F. Adamski, Dydnia Gmina w dolinie Sanu, Nowy Sącz 2007*

w granicach gminy znajduje się brzeżny pas utworów jednostki śląskiej. Są to wszystko morskie osady basenu karpackiego, sfałdowane i ścięte późnoneogeńską erozją, przykryte lokalnie przez utwory czwartorzędowe.
W profilu utworów jednostki skolskiej, w rejonie Niewistki występuje obszar warstw inoceramowych. Są to twarde, drobnoziarniste, wapniste piaskowce laminowane, przeławicone cienkimi wkładkami łupków ilastych i wapnistych. Piaskowce są przeważnie cienko- i średnioławicowe, na prawym brzegu Sanu koło Borownicy stwierdzono pakiet piaskowców grubo ławicowych. Warstwy inoceramowe o dominującym udziale łupków tworzą też niewielki pas wystąpień w Jabłonce koło Dydni. Warstwy inoceramowe obu obszarów obrzeżone są wąskim pasem ilastych łupków pstrych, głównie czerwonych. Utwory te występują też w rejonie Mrzygłodu. W rejonie Obarzyma – Temeszowa występuje dodatkowy pas utworów wyższego eocenu. Rozwinięte są one podobnie jak pas Jabłonicy Ruskiej – Ulucza jako warstwy hieroglifowe. Są to cienko- i średnioławicowe, glaukonitowe piaskowce przewarstwione cienkimi wkładkami zielonawych łupków ilastych. W stropie występuje poziom margli globigerynowych górnego eocenu.
Wyższa część profilu jednostki skolskiej to seria menilitowo–krośnieńska wieku oligocen–wczesny miocen. Wyznacznikiem warstw menilitowych są bezwapniste, bitumiczne łupki brunatne. W dolnej części tych warstw występuje poziom rogowców i skrzemienianych margli. W części północnej, między Obarzymem a Uluczem, w wyższej części warstw obecne są liczne wkładki grubo ławicowych, glaukonitowych, białawych, zielonkawych i jasnobrunatnych piaskowców kliwskich o zmiennej grubości ziarna. Dalej na południu, między Końskiem a Mrzygłodem warstwy menilitowe nie zawierają piaskowców kliwskich, są to głównie łupki brunatne. Między warstwami menilitowymi i krośnieńskimi rozwinięte są warstwy przejściowe o cechach obu tych formacji. Są to popielate, wapniste, mikowe piaskowce i łupki z wkładkami i pakietami ilastych łupków brunatnych. Składnik menilitowy zanika ku górze, w profilu dominują grubo ławicowe piaskowce litofacji wyróżnione jako warstwy krośnieńskie dolne. Miąższość ich zmniejsza się ku północnemu zachodowi od 700m do 300m. W stropie tego kompleksu występuje korelacyjny poziom łupków z Niebylca – około 100m. Wyżej znajdują się dwudzielne warstwy krośnieńskie górne. W dolnej części jest to seria piaskowca łupkowa o miąższości 700 – 1100m, w górnej dominują łupki – ponad 200m miąższości. Wyróżniono w nich, na południowy-wschód od Dydni olistostromę, o dużym udziale diatomitów.
Utwory jednostki podśląskiej występują między Niebockiem a Raczkową. Wykształcone są jako warstwy Wierzbowskie – głównie czarne łupki ilaste i warstwy Igockie – piaskowce, gezy, łupki. Dominującym składnikiem profilu jednostki są pstre miękkie osady – ilaste łupki i margle węglowieckie. Profil ten obejmuje również warstwy menilitowe w facji łupkowej i dolną, piaskowcową część warstw krośnieńskich.
Utwory czwartorzędowe na terenie Gminy Dydnia to: osady żwirowo – piaszczyste szerokiej tu na około 1,5km doliny Sanu, mające znaczenie przemysłowe oraz gliny zwietrzelinowe z rumoszem skalnym, pokrywające stoki wzgórz, a także płaty glin leżące na wywłaszczeniach terenu. Mają tu one podrzędne znaczenie.

2.3.2 Zasoby wodne

Wody powierzchniowe

Gmina Dydnia należąca w całości do zlewiska Sanu, posiada dwie osie: część centralną i wschodnią odwadniającą bezpośrednio rzekę oraz zachodnią przynależącą do rzeki Stobnicy. San płynie w kierunku północnym. Jego kręty bieg wynika z niezgodności pomiędzy zasadniczym kierunkiem spływu a układem warstw skalnych. Największym prawobrzeżnym dopływem Sanu jest płynąca przez Ulucz – Borownica, zaś lewobrzeżnym rzeka Świnka, która rozpoczyna swój bieg w Jabłonce i dalej płynie przez Dydnię, a w obrębie Krzemiennej występuje pod nazwą Starej Rzeki. Ten ostatni ciek wodny posiada liczne dopływy, a wśród nich potok Ubocz przepływający przez Wydrną oraz Krywski potok „przecinający" Krzywe. Pośród

rzeczek wpadających do Sanu z lewej strony nie można ominąć Witryłówki i Obarzymki, których nazwy jednoznacznie podkreślają, z jakimi miejscowościami są związane.
Oprócz cieków wodnych na obszarze gminy znajduje się 7 stawów utworzonych na miejscach wyrobisk żwirowych. Usytuowane są na terenie Temeszowa i Krzemiennej.

Wody podziemne

Teren Gminy jest mało zasobny w wody podziemne. Wydajność wód wgłębnych uzyskiwanych z pojedynczych odwiertów w tym rejonie waha się w granicach od 1 – 5m^3/h. Występują źródła naturalne o małej wydajności. Potrzeby wodne Gminy Dydnia pokrywane są w przeważającym stopniu przez wody podziemne trzeciorzędowe i czwartorzędowe.

Gmina Dydnia administracyjnie należy do powiatu brzozowskiego, który w 2005 roku był jedynym powiatem w Województwie Podkarpackim, gdzie ilość pobranej wody była mniejsza od 1hm^3 (dane Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Rzeszowie). Tak niski poziom pobranej wody wynika z braku w tym rejonie dużych ośrodków miejskich oraz zakładów przemysłowych.

2.4Gleby

Teren Gminy charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem tak pod względem rodzaju, gatunku jak i przydatności rolniczej gleb. Na kształtowanie się tych cech decydujący wpływ wywarły takie czynniki jak: rzeźba terenu, warunki klimatyczne, stosunki wodne, pochodzenie i charakter skał macierzystych oraz roślinność i działalność samego człowieka.
Grunty rolne stanowią 50% powierzchni Gminy. Wśród nich dominują gleby o niskich klasach bonitacyjnych. Gleby klasy I nie występują wcale. Dominuje klasa IV, stanowiąca 63,9% ogólnej powierzchni użytków rolnych i klasa III stanowiąca – 15,7%.
W gruntach ornych wydzielono następujące typy i podtypy gleb:

- gleby brunatne właściwe, wyługowane i kwaśne – gleby bielicowe właściwe i pseudobielicowe;
- mady i mady glejowe – gleby torfowe;
- czarne ziemie zdegradowane – rędziny brunatne.

Największą powierzchnię zajmują gleby brunatne wyługowane i kwaśne, zaś gleby bielicowe i pseudobielicowe występują na mniejszym obszarze. Mady położone są przede wszystkim w dolinie rzeki San, są one glebami żyznymi i urodzajnymi.

2.5Klimat

Klimat charakterystyczny dla Gminy Dydnia określają poniżej podane parametry. Średnie temperatury stycznia wahają się między -3, a -4°C, a lipca między 17, a 18°C. Wiatry wykazują małą siłę. Są to wiatry umiarkowane, o sile 5-10m/s, głównie południowo-zachodnie i północne. Jesienią częściej występują wschodnie i północno-wschodnie, zaś latem, zachodnie.
Przeciętna ilość opadów wynosi 750-800mm, z czego na okres letni przypada 250-400mm, a na zimowy 80-180mm. Czas zalegania pokrywy śnieżnej wynosi 60 – 150 dni. Są to typowe cechy klimatu przejściowego, przechodzącego od morskiego do kontynentalnego.

2.6Środowisko przyrodnicze

Lasy stanowią część większych kompleksów leśnych, wychodzących poza obręb gminy i powiatu. Największą powierzchnię zajmują lasy w sołectwach: Końskie - 80ha i Obarzym - 20ha. Podstawowym typem lasu jest drzewostan mieszany górski. W przeszłości obszar ten porastała puszcza, w większości zamieniona później na pola uprawne. Wśród drzew dominują: buk, grab, brzoza, dąb, jawor, modrzew, olcha, sosna, świerk, jodła, a nad brzegami rzek - wierzba.

Spośród ptaków na terenach zamieszkanych występują najczęściej: wróble, szpaki szczygły słowiki, sikorki, sroki, gawrony, kawki i jaskółki, natomiast w lasach: drozdy, zięby, jastrzębie, wrony, dzięcioły, gile, sowy, sójki i przepiórki.
Ssaki reprezentowane są przez: sarny, jelenie, zające, myszy polne, łasice, wiewiórki, dziki, gronostaje, wydry, piżmowce. Na terenach podmokłych żyją żaby, a na nasłonecznionych zboczach występują zaskrońce, rzadziej żmije. W rzekach i stawach można spotkać: klenie, leszcze, okonie, płocie, szczupaki, sandacze, ukleje, karpie. W czystych ciekach zaczynają ponownie pojawiać się raki szlachetne.

Część obszaru Gminy stanowią tereny prawnie chronione. Wschodniobeskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje swoim zasięgiem miejscowości: Niewistka, Jabłonica Ruska, Krzemienna, Ulucz, Temeszów, Końskie i część Dydni.

Wschodniobeskidzki Obszar Chronionego Krajobrazu utworzony w 1972r. i powiększony w 1991r., zajmuje dziś rozległy obszar o powierzchni 259234ha, rozciągający się od Parku Krajobrazowego Doliny Sanu i Ciśniańsko-Wetlińskiego Parku Krajobrazowego, aż po krańce Bieszczadów i Park Krajobrazowy Gór Słonnych zamykający je od północy. Ten malowniczy obszar z dwoma perłami w koronie gór – Jeziorem Solińskim i Jeziorem Myczkowieckim – posiada unikalną budowę geomorfologiczną, naturalny charakter zbiorowisk roślinnych, bogatą florę i faunę oraz liczne obiekty kultury materialnej. Kompleksy leśne o wysokim stopniu naturalności zajmują blisko 70% powierzchni obszaru.

Osobliwościami przyrodniczymi Wschodniobeskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu są rzadkie rezerwaty przyrody: „Olsza kosa" w Stężnicy k. Baligrodu (1,79ha); 3 rezerwaty krajobrazowe nad Jeziorem Myczkowieckim: „Kamieniołom na Kozińcu" w Bóbrce (28,68ha), „Nad Jeziorem Myczkowieckim" (164,17ha) w masywie Berda, „Przełom Sanu pod Grodziskiem" (100,24ha) w Zwierzyniu, rezerwat leśny „Grąd w Średniej Wsi" (58,19ha) i jedyny na Podkarpaciu rezerwat faunistyczny „Bóbr w Uhercach" (27,12ha) chroniący zagrożonego wymarciem bobra europejskiego oraz liczne ptactwo gromadzące się wokół bieszczadzkich zbiorników wodnych na Sanie. Wśród nich występują prawdziwe skarby ornitologiczne, jak orzeł przedni, orlik krzykliwy, puszczyk uralski, dzięcioł białogrzebieniasty, dzięcioł trójpalczasty, kormoran czarny, bocian czarny, gągoł, czapla siwa, zimujące wielobarwne dzikie kaczki, a ostatnio nawet przylatujące łabędzie.

Gady reprezentuje 8 gatunków i wszystkie objęte są ochroną. Osobliwością spotykaną w leśnictwie Orelec i w okolicach Jeziora Myczkowieckiego jest bardzo rzadka w Polsce traszka karpacka, jaszczurka zielona (gatunek występujący sporadycznie) i salamandra plamista, a także kumaki, rzekotki i traszki. Można tu także zobaczyć dużego (dł. ok. 2m), lecz niegroźnego dla człowieka węża Eskulapa - dusiciela (gatunek skrajnie zagrożony w kraju). Kolejną osobliwością leśnictwa w Orelcu jest najbardziej na północ wysunięte w Polsce i najniżej położone stanowisko olszy zielonej na Michałowcu (464m n.p.m.) o powierzchni ok. 1200m^2. Na terenie obszaru podziwiać możemy wspaniałe pomniki przyrody: „Skałki Myczkowieckie" nad Sanem, „Skałę Wolańską" w Posadzie Leskiej, „Kamień Leski" w Glinnem, „Kamień w Orelcu", „Progi skalne na Hoczewce", wodospad rzeczny na Olszance w pobliżu Uherzec Mineralnych, wodospad rzeczny na potoku Stężniczka k. Baligrodu oraz pomnikowe drzewa w zachowanych jeszcze fragmentarycznie parkach podworskich, w 14 miejscowościach Bieszczadów, a także fragmenty XVIII-wiecznych pięknych ogrodów i parków dworskich do dziś jeszcze szczegółowo niebadanych i nieopisywanych w kolejnych 19 miejscowościach.

Mapa 6. System ochrony przyrody w południowo-wschodniej części woj. podkarpackiego

Źródło: http://www.baligrod.pl/

Oprócz Wschodniobeskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (WOChK) na terenie Gminy występują następujące formy ochrony:

- europejska sieć ekologiczna ECONET,
- parki przydworskie,
- pomniki przyrody,
- projektowane rezerwaty przyrody

Krajowa sieć ekologiczna ECONET-POLSKA jest wielkoprzestrzennym systemem obszarów węzłowych najlepiej zachowanych pod względem przyrodniczym, reprezentowanym dla różnych regionów przyrodniczych kraju, wzajemnie ze sobą powiązanych korytarzami ekologicznymi, które zapewniają ciągłość więzi przyrodniczych w obrębie tego systemu. Celem utworzenia sieci ECONET jest ochrona, wzmocnienie bądź odtworzenie obszarów istotnych ze względu na zachowanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej kontynentu europejskiego. Sieć ECONET ma wytyczyć ramy integrowania działań krajowych i międzynarodowych nastawionych na ochronę różnorodności biologicznej i krajobrazowej Europy.

Na terenie Gminy Dydnia wyróżnia się:

- krajowy korytarz ekologiczny nr 72 K łączący Pogórze Przemyskie ze strefą Czarnorzecko - Strzyżowską,
- obszar węzłowy nr 46 M obejmujący Pogórze Przemyskie.

Zachodnią część Gminy obejmuje Krajowy Korytarz Ekologiczny 72 K, który charakteryzuje się przewagą krajobrazów przedgórza ze znacznym przekształceniem szaty roślinnej. Natomiast w części wschodniej (na wschód od Sanu) znajduje się Międzynarodowy Obszar Węzłowy Pogórza Przemyskiego 46 M.

Na terenie Gminy jest dziewięć parków przydworskich, z czego pięć jest objętych ochroną prawną. Chronione parki przydworskie znajdują się w następujących miejscowościach:

- Dydnia,
- Jabłonka,
- Końskie,
- Krzemienna,
- Temeszów.

Park w Dydni znajduje się w centrum wsi nad brzegiem potoku Dydyńskiego jego powierzchnia wynosi 7ha. Park wkomponowany jest jakby w naturalny krajobraz leśny okolicy. Tuż za dworem znajduje się piękny pomnikowy dąb. W parku rośnie również wiele pojedynczych starych jesionów, dębów szypułkowych oraz topól czarnych.

Park w Jabłonce znajduje się w sąsiedztwie dworu i należy do najciekawszych na Podkarpaciu. Zajmuje powierzchnię 10ha. Tutaj też znajduje się najwięcej okazów drzew pomnikowych: dębów, lip. Z gatunków obcych występują tutaj: magnolia pośrednia, sosna wejmutka, sosna rumelijska, żywotniki, świerk kłujący, platan klonolistny, oraz liczne dęby błotne i daglezja zielona.

Park w Końskiem należy do najpiękniejszych obiektów. Jego charakterystyczną cechą jest występowanie stromych zboczy porośniętych lasem grądowym, w którym dominują: lipy szerokolistne, dęby szypułkowe, jawory i klony polne, jak również gatunki obce m.in. platan klonolistny.

Park w Krzemiennej znajduje się po prawej stronie drogi Przemyśl – Brzozów. Powierzchnia parku wynosi 5ha. W zachowanym starodrzewie występują lipy drobnolistne i szerokolistne, dęby szypułkowe, brzozy brodawkowe, klon polny oraz jesion wyniosły oraz modrzew europejski i świerk pospolity.

Park w Temeszowie znajduje się w dolinie Sanu, niedaleko Witryłowa. Zwany jest Resztówką, ze względu na zachowane pozostałości ogrodu krajobrazowego. Zajmuje on powierzchnię 5ha.

Występują tu: dąb szypułkowy, klony, jawory, lipy drobnolistne i szerokolistne. W pobliżu dworu znajduje się staw z wyspą, która była połączona drewnianym mostkiem.

Na terenie gminy znajdują się również parki przydworskie nie objęte ochroną prawną.

W miejscowości **Wydrna** znajduje park przydworski, na terenie którego zachowały się 2 dęby szypułkowe i lipa szerokolistna. Zostały uznane one za pomniki przyrody. Poza tym występują tu lipa drobnolistna, klon polny, grab pospolity, jesion wyniosły. Charakterystyczna jest aleja grabowa położona na wałach (proponowana do ochrony).

Park przydworski w Niebocku położony jest na brzegu skarpy, gdzie zachowane zostały resztki dąbrowy. Park zajmuje obszar 4,3ha. Obok dębu szypułkowego dominującym gatunkiem jest modrzew europejski oraz lipa szerokolistna i drobnolistna. Znaczny jest udział robinii akacjowej, czereśni ptasiej, jodły pospolitej, wiązu górskiego.

Park przydworski w Witryłowie położony jest na wysokiej skarpie Sanu. Jego powierzchnia wynosi 7ha. W pobliżu zniszczonego dworu rosną gatunki obcego pochodzenia. Na uwagę zasługuje skupisko 20 dębów rosnących w drodze do Sanu oraz aleja modrzewiowo - kasztanowa i kolejnych 21 dębów szypułkowych porastających skarpę. Różnice poziomów skarpy przekraczają miejscami 40m. Na całej jednak wysokości pokryta jest ona dębowym starodrzewem i naturalnym grądem, głównie zaś klonem polnym i zwyczajnym oraz wiązem górskim.

Na uwagę zasługuje aleja dębowa znajduje się przy drodze z Jabłonicy Ruskiej do Ulucza ciągnąca się na przestrzeni ponad 1km. W jej skład wchodzi 113 dębów szypułkowych (Quercus robur). Ich obwód waha się w granicach od 160 do 420cm.

Pomniki przyrody

Tabela 1. Wykaz pomników przyrody

Rodzaj pomnika	Wiek	Położenie pomnika	Rok uznania

Dąb (2 szt. zrośnięte korzeniami)	300	Wydrna, gosp. A. Sekowskiego	1981
Lipa drobnolistna	400	Wydrna, gosp. A. Sekowskiego	1981
Dąb (10 szt.)	350-500	Jabłonka, Park podworski	1983

Źródło: dane UG w Dydni

2.7 Analiza struktury demograficznej Gminy Dydnia

Poniżej zamieszczone dane obejmujące lata 2000-2006 zostały przedstawione na podstawie informacji zamieszczonych na stronach internetowych Głównego Urzędu Statystycznego i Urzędu Statystycznego w Rzeszowie.

Według danych GUS (stan na 31.12.2006 r.) w gminie wiejskiej Dydnia zamieszkiwało wówczas 8190 osób, z czego 4102 stanowili mężczyźni, natomiast 4088 kobiety.
Średnia gęstość zaludnienia na koniec 2006 roku w Polsce wynosiła 122 osoby na km^2. Wskaźnik ten dla województwa podkarpackiego kształtował się na poziomie 118 osób na km^2, a w powiecie brzozowskim, do którego administracyjnie należy Gmina Dydnia 121 osób na km^2.
W porównaniu z krajem, województwem podkarpackim i powiatem brzozowskim, wskaźnik gęstości zaludnienia w Gminie Dydnia w 2006 roku kształtował się na poziomie znacznie niższym niż powyżej wymienione i wyniósł 63 osoby na km^2.

Zmiany w liczbie ludności zamieszkałej w Gminie Dydnia w latach 2001 – 2006 przedstawia poniższa tabela i obrazuje wykres.

Tabela 2. Liczba ludności w poszczególnych latach na dzień 31.12 każdego roku – według faktycznego miejsca zamieszkania [osoby]

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2001	2002	2003	2004	2005	2006
STAN LUDNOŚCI I RUCH NATURALNY							
Ludność według faktycznego miejsca zamieszkania i płci (stan na 31.12)							
ogółem	osoba	8 306	8 316	8 262	8 259	8 238	8 190
mężczyźni	osoba	4 155	4 167	4 139	4 122	4 129	4 102
kobiety	osoba	4 151	4 149	4 123	4 137	4 109	4 088

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (ww.stat.gov.pl)

Wykres 2. Zmiany liczby ludności Gminy Dydnia w latach 2001-2006

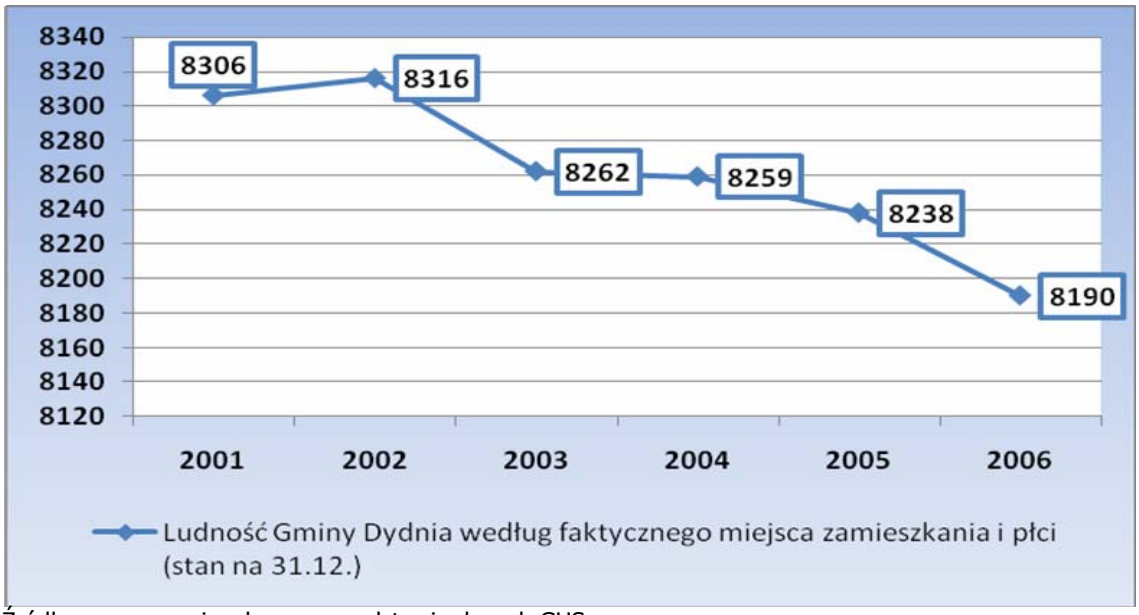

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 3. Dynamika ludności

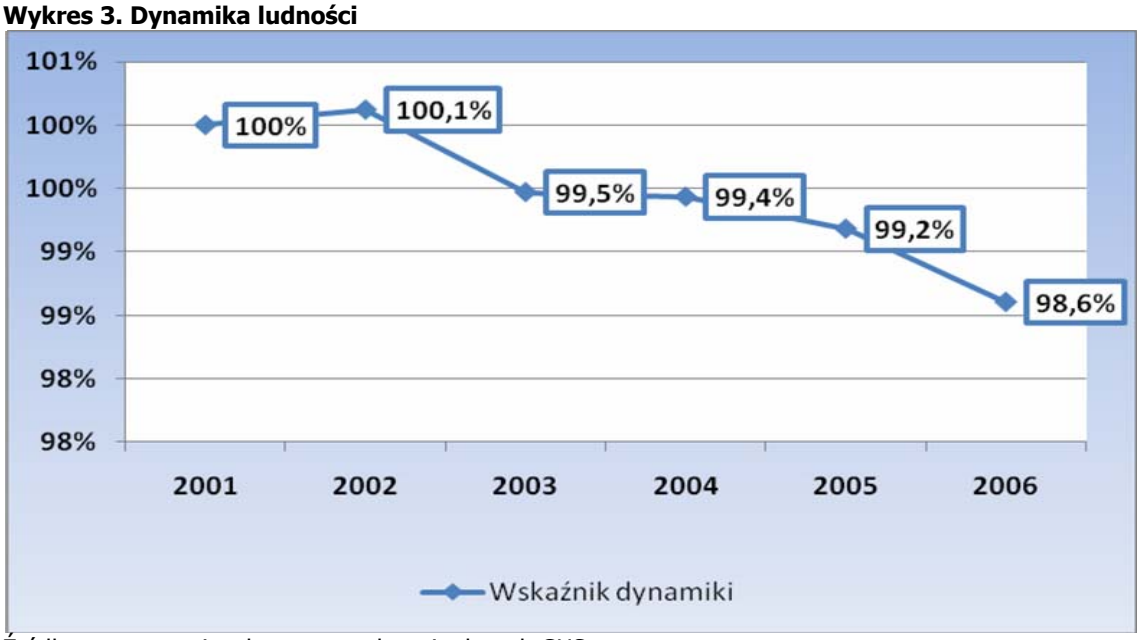

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powyższe dane wskazują, iż analizowany okres charakteryzował się spadkiem liczby ludności zamieszkującej Gminę Dydnia z wyjątkiem roku 2002, kiedy to nastąpił nieznaczny jej wzrost o 0,1% w porównaniu z rokiem poprzednim. Liczba ludności na koniec 2006 roku była niższa od notowanej w 2002 o 1,5%.

Z kolei na poniżej zamieszczonym wykresie obrazującym zmiany w liczbie mężczyzn i kobiet tworzących populację gminy widać, że w analizowanym okresie liczba mężczyzn przewyższała liczbę kobiet (sytuacja odwrotna do charakterystycznej dla województwa podkarpackiego), wyjątek stanowi jedynie rok 2004, kiedy liczba kobiet przewyższyła liczbę mężczyzn. Na 100 mężczyzn w gminie w roku 2006 przypadało blisko 100 kobiet (99,67). Zmiany w liczbie mężczyzn i kobiet tworzących populację Gminy Dydnia w latach 2001 - 2013 prezentuje poniżej zamieszczony wykres.

Wykres 4. Zmiany w liczbie mężczyzn i kobiet tworzących populację Gminy Dydnia

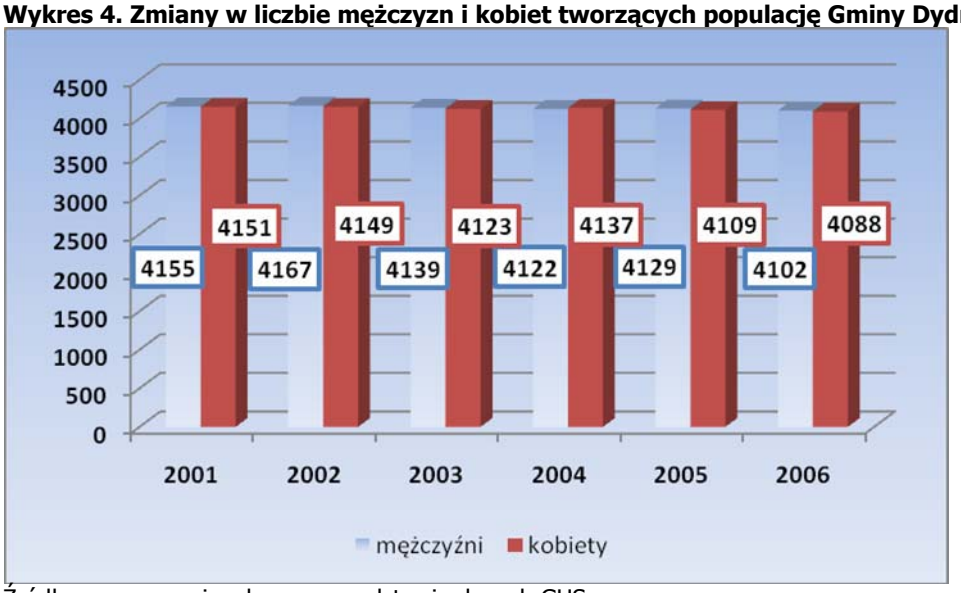

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 3. Saldo migracji ludności Gminy Dydnia

Saldo migracji							
Wyszczególnienie	**Jednostka miary**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**
w ruchu wewnętrznym							
ogółem	osoba	-26	-50	-49	-19	-32	-18
mężczyźni	osoba	-12	-21	-32	-7	-8	-5
kobiety	osoba	-14	-29	-17	-12	-24	-13
zagranica							
ogółem	osoba	4	0	0	0	-1	-1
mężczyźni	osoba	2	0	0	0	-1	-1
kobiety	osoba	2	0	0	0	0	0

Źródło: www.stat.gov.pl

Wykres 5. Zmiany salda migracji ludności Gminy Dydnia

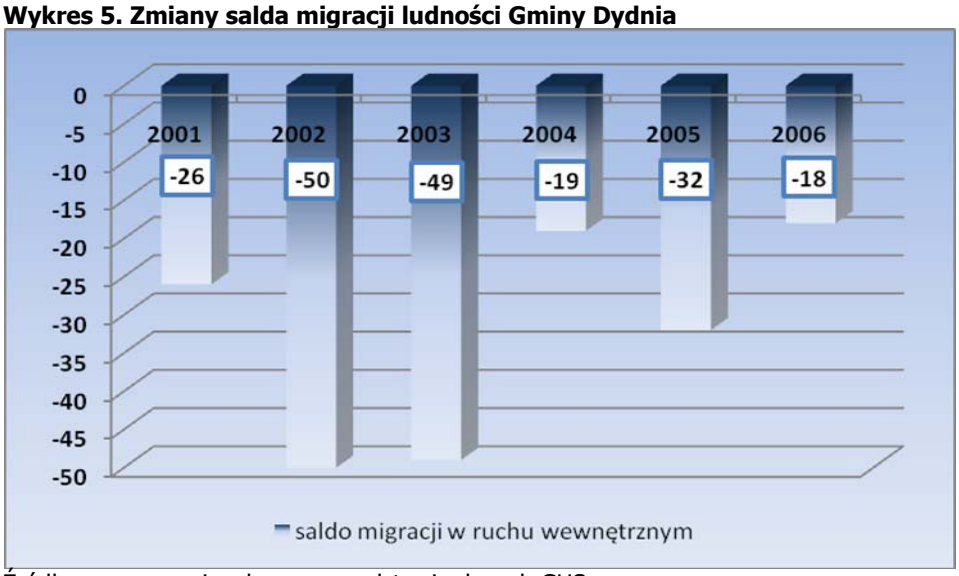

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Saldo migracji dla Gminy Dydnia przedstawione powyżej nie wykazuje jednoznacznej tendencji, aczkolwiek przez cały analizowany okres charakteryzowały go wartości ujemne,

co świadczy o stałym odpływie ludności z Gminy Dydnia. Przez cały rozpatrywany okres obejmujący lata 2001 – 2006 liczba wyjeżdżających kobiet znacznie przeważała liczbę wyjeżdżających mężczyzn.
Poniższa tabela i wykres prezentują prognozę GUS dotyczącą liczby ludności dla Gminy Dydnia do 2030 roku.

Wykres opracowany jest analogicznie do prognozy dla powiatu brzozowskiego (rok bazowy 2005).

Tabela 4. Prognoza ludności Gminy Dydnia

Wyszczególnienie	2010	2015	2020	2025	2030
Prognoza ludności dla Gminy Dydnia	8 339	8415	8 478	8 503	8 452

Źródło: www.stat.gov.pl

Wykres 6. Prognoza ludności dla Gminy Dydnia do 2030 roku

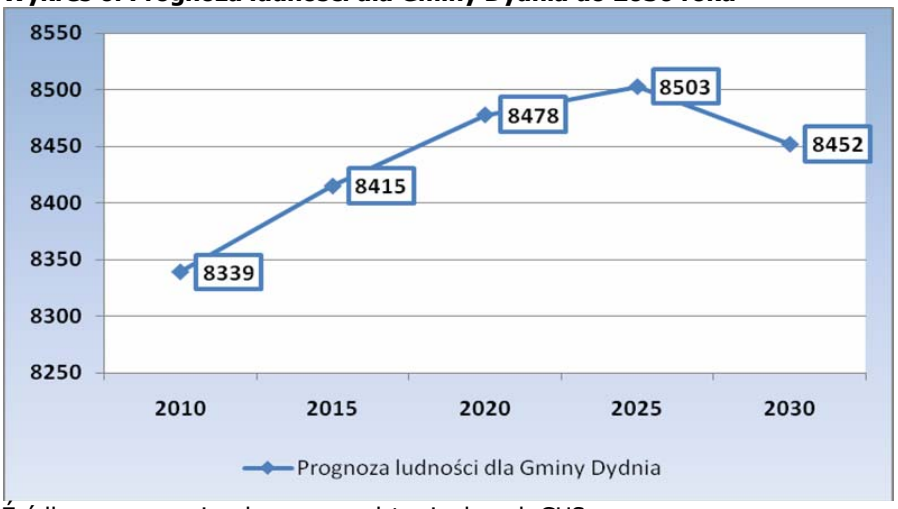

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analiza powyższej prognozy demograficznej sporządzonej dla Gminy Dydnia wskazuje, iż na obszarze tym do roku 2025 będzie następował stały wzrost liczby mieszkańców, po czym prognozowany jest jej spadek. Szacowane jest, iż w 2030 roku liczba osób w gminie wyniesie około 8452, a zatem będzie stanowiła 103% stanu ludności ogółem na dzień 31 grudnia 2005 roku.

Zamieszczona poniżej tabela przedstawia strukturę mieszkańców Gminy Dydnia według ekonomicznych grup wieku. Udział ludności w wieku produkcyjnym w w/w strukturze jest najwyższy i stanowi 58,9%. Ludności w wieku przedprodukcyjnym (24,7%) jest więcej niż w wieku poprodukcyjnym (16,4%).

Tabela 5. Struktura mieszkańców Gminy Dydnia według ekonomicznych grup wieku

Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym wg płci							
Wyszczególnienie	**Jednostka miary**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**
w wieku przedprodukcyjnym							
ogółem	osoba	2 394	2 331	2 240	2 172	2 103	2 026
mężczyźni	osoba	1 205	1 181	1 140	1 093	1 059	1 023
kobiety	osoba	1 189	1 150	1 100	1 079	1 044	1 003
w wieku produkcyjnym							
ogółem	osoba	4 576	4 642	4 695	4 753	4 789	4 822
mężczyźni	osoba	2 497	2 529	2 545	2 570	2 593	2 602
kobiety	osoba	2 079	2 113	2 150	2 183	2 196	2 220

w wieku poprodukcyjnym							
ogółem	osoba	1 336	1 343	1 327	1 334	1 346	1 342
mężczyźni	osoba	453	457	454	459	477	477
kobiety	osoba	883	886	873	875	869	865

Źródło: www.stat.gov.pl

Wykres 7. Struktura mieszkańców Gminy Dydnia według ekonomicznych grup wieku

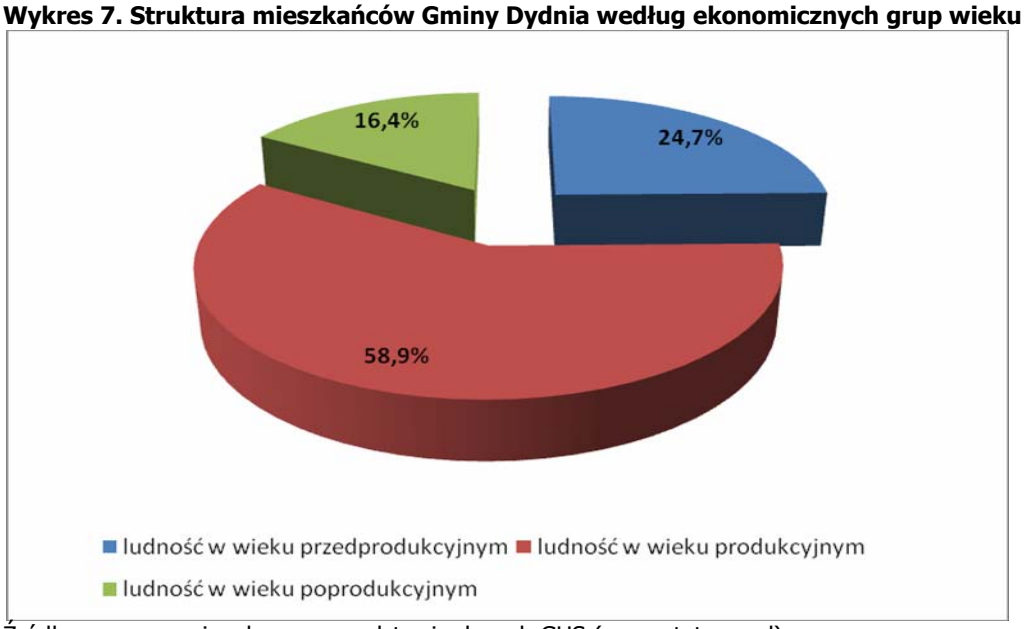

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl)

W poniższej tabeli została zaprezentowana struktura ludności Gminy Dydnia według ekonomicznych grup wieku, w odniesieniu do danych dla powiatu brzozowskiego i województwa podkarpackiego.

Tabela 6. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku [%] – stan według faktycznego miejsca zamieszkania na 31.12.2006

Wyszczególnienie	Gmina Dydnia	Powiat brzozowski	Województwo podkarpackie
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	24,7%	24,3%	22,3%
Ludność w wieku produkcyjnym	58,9%	60,1%	62,6%
Ludność w wieku poprodukcyjnym	16,4%	15,6%	15,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (www.stat.gov.pl)

Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w Gminie jest nieco wyższy jak w powiecie i województwie. Ludności w wieku produkcyjnym jest natomiast mniej w Gminie niż w powiecie i w województwie. Ludność w wieku poprodukcyjnym ma większy udział w Gminie, niż w powiecie brzozowskim i w województwie podkarpackim.

2.8 Stan i struktura zatrudnienia

Bezrobocie

Sytuacja na rynku pracy w Polsce jest znacznie gorsza niż w krajach Unii Europejskiej. W lipcu 2007 roku stopa bezrobocia w Polsce wynosiła 12,2% (bezrobocie rejestrowane).

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Brzozowie z sierpnia 2007 roku w Gminie Dydnia zarejestrowanych było 876 osób bezrobotnych, w tym 528 kobiet.

Oficjalne dane zamieszczone w poniższej tabelce pokazują utrzymujący się w ciągu ostatnich kilku lat wysoki wskaźnik bezrobocia w powiecie brzozowskim.

Tabela 7. Stopa bezrobocia na dzień 31.12 w powiecie brzozowskim na tle województwa i kraju [%]

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007(31.07)
Polska	18,10%	18%	19,10%	17,60%	14,90%	12,2%
województwo podkarpackie	16,90%	16,70%	19,10%	18,40%	16,50%	14,2%
powiat brzozowski	22,50%	22,40%	27,80%	28,20%	25,60%	22,5%

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Brzozowie

Jak wynika z powyższej zaprezentowanych danych, stopa bezrobocia w powiecie brzozowskim, w latach 2002-2007(31.07), była znacząco wyższa od średniej dla województwa podkarpackiego i dla kraju.

Sytuację na rynku pracy w poszczególnych powiatach województwa podkarpackiego mierzoną wskaźnikiem stopy bezrobocia przedstawia poniżej zamieszczona mapa. Powiat brzozowski, jest powiatem o najwyższej stopie bezrobocia w województwie, przez co został on zaliczony do powiatów zagrożonych szczególnie wysokim bezrobociem strukturalnym (obok powiatu bieszczadzkiego), na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1999 r. (Dz. U. z dnia 30 grudnia 1999r.). Wobec takich obszarów stosowane są szczególne instrumenty ekonomiczno-finansowe i inne preferencje w celu ograniczenia bezrobocia i jego skutków.

Mapa 7. Stopa bezrobocia w powiatach województwa podkarpackiego 31.07.2007 r.

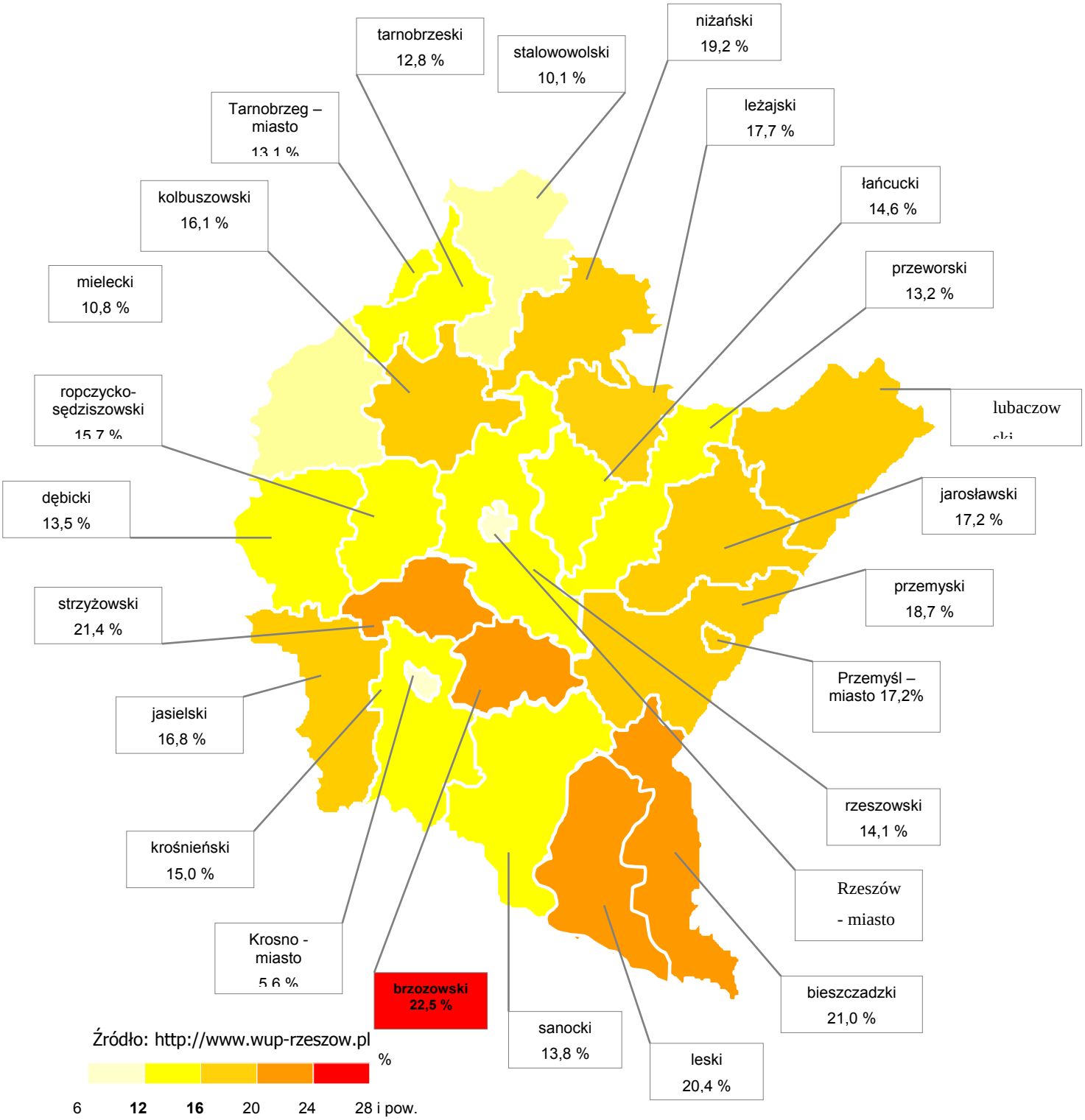

Liczbę osób bezrobotnych od 2001 roku do kwietnia 2007 roku z podziałem na gminy powiatu brzozowskiego przedstawia poniższa tabela i wykres.

Tabela 8. Liczba osób bezrobotnych w poszczególnych gminach tworzących powiat brzozowski w latach 2000-2007(31.07)

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	31.07.2007

Miasto Brzozów	832	773	786	709	703	592	527
Gmina Brzozów	2 553	2 420	2 435	2 197	2 244	1 972	1 639
Gmina Domaradz	865	857	826	781	792	708	614
Gmina Dydnia	**1 303**	**1 281**	**1 236**	**1 143**	**1 144**	**1 067**	**926**
Gmina Haczów	1.004	965	955	862	856	758	664
Gmina Jasienica	906	846	852	782	808	676	560
Gmina Nozdrzec	1 091	1 063	1 193	1 037	1 034	960	781
Razem:	8 554	8 205	8 283	7 511	7 581	6 733	5 711

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Brzozowie

Zmianę liczby osób bezrobotnych w Gminie Dydnia w latach od 2001 do lipca 2007 roku przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 8. Zmiany liczby osób bezrobotnych w latach 2001-2007

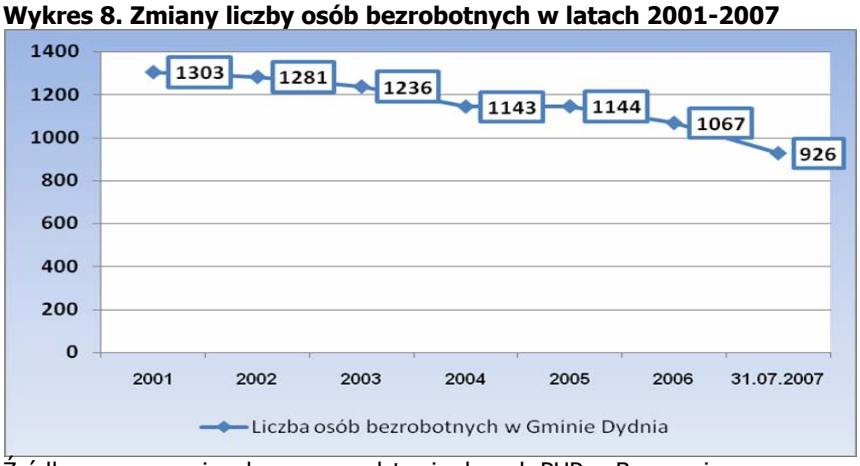

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Brzozowie

Wykres 9. Dynamika bezrobotnych w Gminie Dydnia

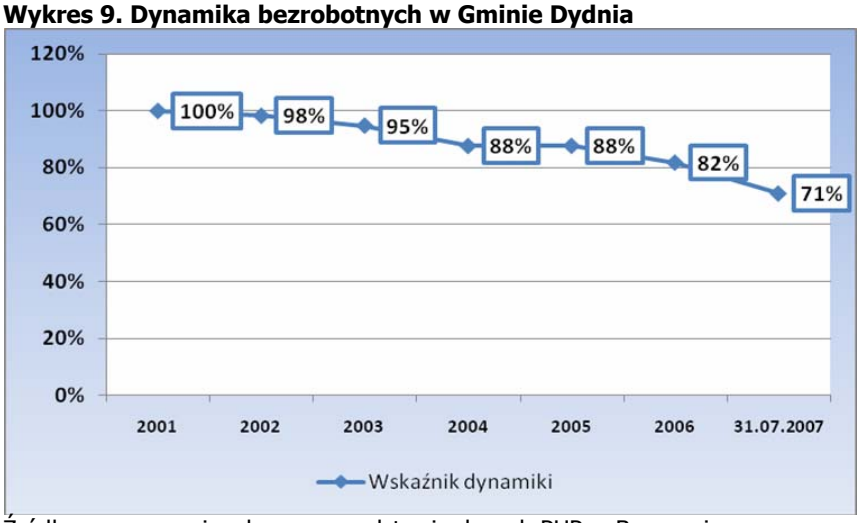

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Brzozowie

Zmianę liczby bezrobotnych w Gminie Dydnia charakteryzuje tendencja malejąca.

Poniższa tabela przedstawia strukturę bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Dydnia na koniec sierpnia 2007 roku według wykształcenia, wieku, stażu i czasu pozostawania bez pracy.

Tabela 9. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Dydnia

Wyszczególnienie	Gmina Dydnia
Wykształcenie	

wyższe	32
policealne i średnie zawodowe	168
średnie ogólne	31
zasadnicze zawodowe	327
gimnazjalne i poniżej	318
Wiek	
18 – 24 lata	169
25 – 34 lata	264
35 – 44 lata	215
45 – 54 lata	187
55 – 59 lata	37
60 – 64 lata	4
Staż pracy w latach	
do 1 roku	114
od 1 do 5	174
od 5 do 10	123
od 10 do 20	169
od 20 do 30	42
30 lat i więcej	2
bez stażu	252
Czas pozostawania bez pracy w miesiącach	
do 1 miesiąca	31
od 1 do 3	101
od 3 do 6	52
od 6 do 12	116
od 12 do 24	112
powyżej 24	464
Razem	**876**

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Brzozowie

Wykres 10. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Dydnia według wykształcenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Brzozowie

Wykres 11. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Dydnia według wieku

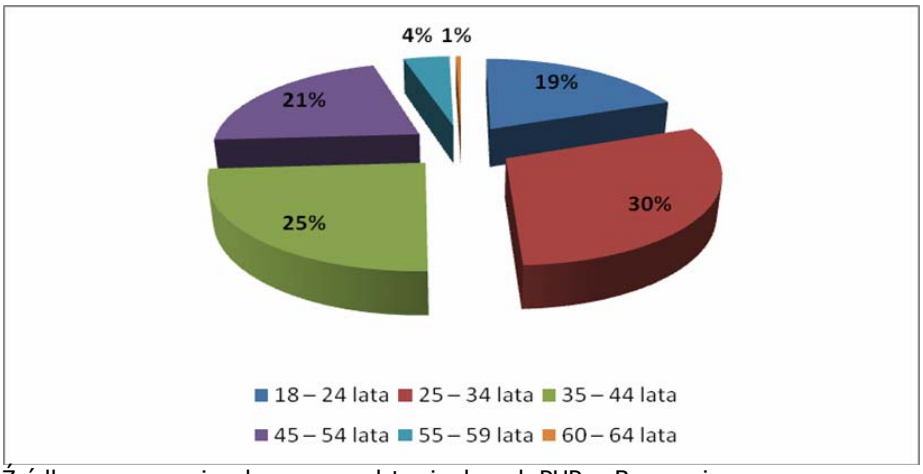

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Brzozowie

Wykres 12. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Dydnia według stażu pracy

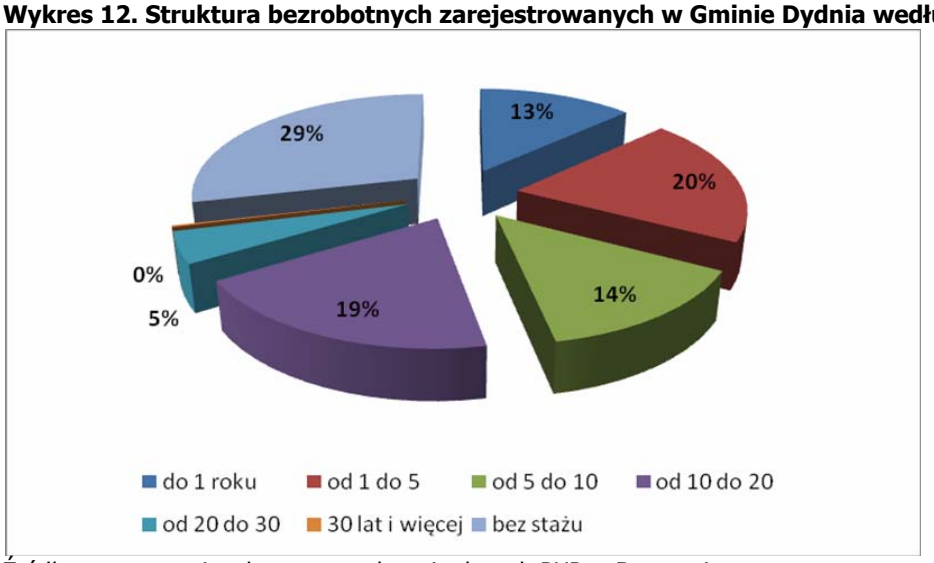

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Brzozowie

Wykres 13. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Dydnia według czasu pozostawania bez pracy

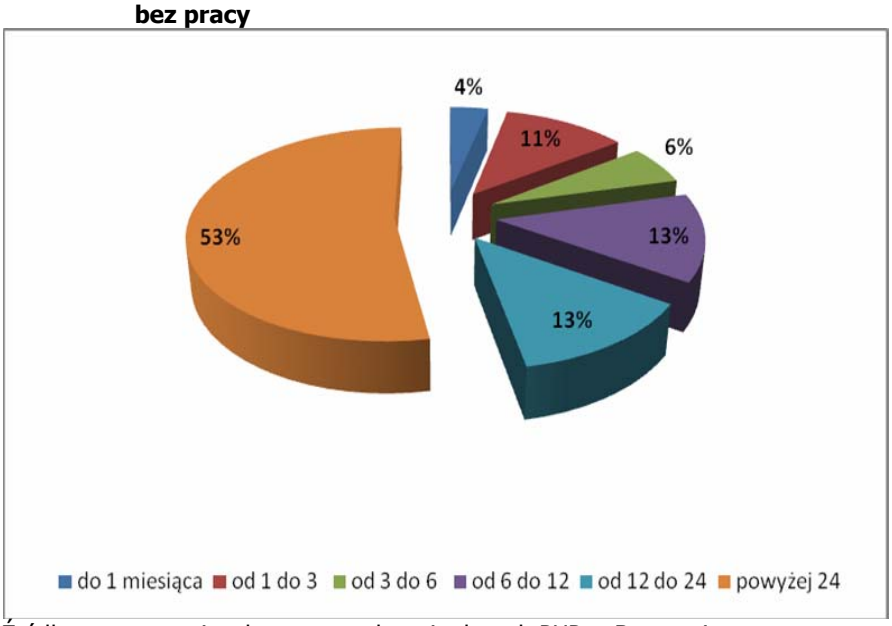

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Brzozowie

Bezrobocie w Gminie Dydnia dotyka szczególnie osoby młode. Taka struktura bezrobocia rodzi zagrożenie patologiami społecznymi, wpływa na ogólny stopień ubożenia społeczeństwa,

a w konsekwencji stanowi realne zagrożenie dla części mieszkańców Gminy problemami wykluczenia społecznego, które wynikać mogą zarówno z nieporadności życiowej jak również z nierówności szans. W końcu sierpnia 2007r. wśród bezrobotnych dominowały osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, które stanowiły 37% ogółu bezrobotnych z Gminy Dydnia. Największą grupę w strukturze bezrobotnych według wieku (30%) stanowiły osoby od 25 do 34 lat. W strukturze bezrobotnych ze względu na czas pozostawania bez pracy znacząco przeważały osoby poszukujące pracy powyżej 24 miesięcy – 53% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, a 29% ogółu bezrobotnych pozostawało wówczas bez stażu. Przyczyną utrzymującego się bezrobocia stała się recesja ekonomiczna oraz sytuacja na rynku rolnym, niedostosowanie kwalifikacji osób poszukujących pracy do tych technologii, restrukturyzacja przemysłu, zmiany w organizacji pracy w mieście i na wsi. Kwestią niemierzalną pozostaje bezrobocie ukryte występujące na terenach wiejskich, które na pewno powiększa faktyczną liczbę osób pozostających bez stałego źródła utrzymania. Niepokojącym zjawiskiem jest dominujący udział osób długotrwale bezrobotnych wśród pozbawionych pracy, którzy stanowią 75% (662 osoby) ogółu bezrobotnych.

Zatrudnienie

W 2005 roku pracowało (praca najemna) 12% (569) mieszkańców Gminy Dydnia z grupy osób w wieku produkcyjnym (kobiety w wieku 18 – 59 lat, mężczyźni 18 – 64 lat), przy czym ponad 43% pracujących stanowiły kobiety. Strukturę zatrudnienia w sektorach: rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo, przemysł i budownictwo oraz usługi rynkowe i nierynkowe przedstawia poniższa tabela i obrazuje wykres.

Tabela 10. Pracujący w 2005 roku z terenu Gminy Dydnia

Wyszczególnienie	Zatrudnienie		Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo	Przemysł i budownictwo	Usługi	
	Ogółem	w tym kobiety			rynkowe	nierynkowe
Gmina Dydnia	569	246	20	274	77	198

Źródło: na podstawie danych US w Rzeszowie

Wykres 14. Struktura zatrudnienia w sektorach

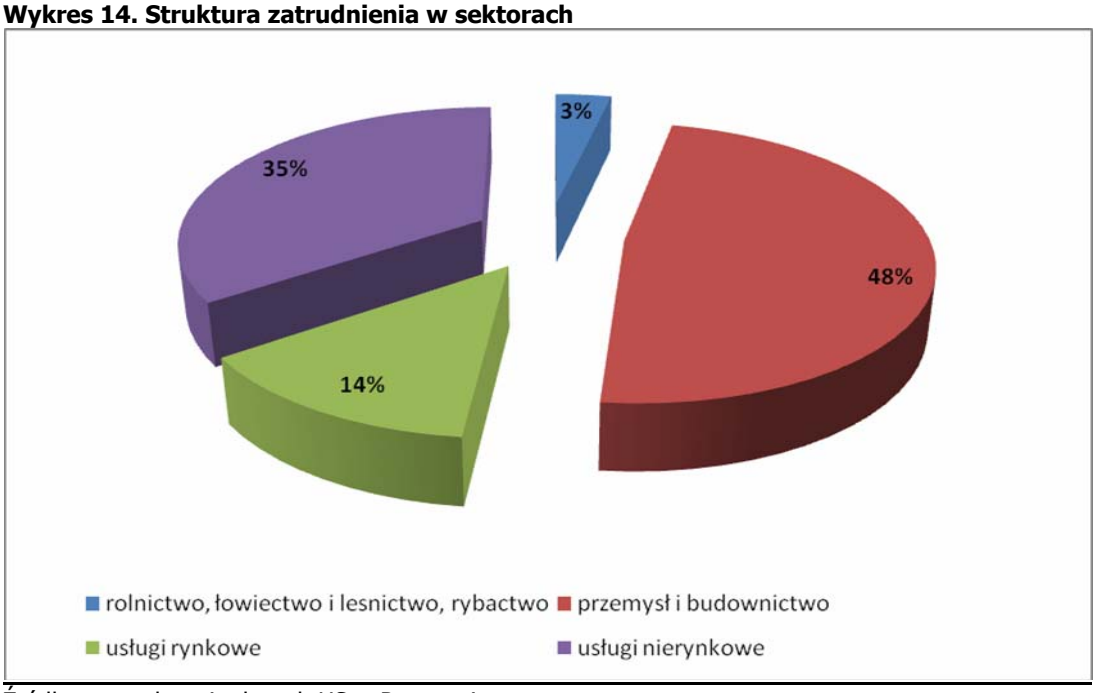

Źródło: na podstawie danych US w Rzeszowie

Przeciętne wynagrodzenie brutto w powiecie brzozowskim w 2005 roku wyniosło 1.884,41 złotych.

2.9 Infrastruktura społeczna

2.9.1 Edukacja

Według danych statystycznych za rok szkolny 2005/2006, w 12 szkołach podstawowych zlokalizowanych na terenie Gminy Dydnia, w 45 oddziałach, 90 nauczycieli pracowało z 635 uczniami. Takie proporcje dawały dzieciom dobre warunki do nauki. Bardzo podobnie było w gimnazjach: 3 szkoły, 39 nauczycieli, 19 oddziałów, 421 uczniów.

Tabela 11. Placówki oświatowe w Gminie Dydnia

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Szkoły podstawowe						
Liczba placówek	13	13	13	13	12	12
Liczba uczniów	871	804	771	739	689	635
Liczba oddziałów	59	57	49	48	45	45
Liczba absolwentów	137	168	143	144	156	125
Liczba nauczycieli	75	71	99	96	93	90
Szkoły gimnazjalne						
Liczba placówek	2	2	3	3	3	3
Liczba uczniów	455	462	451	457	441	421
Liczba oddziałów	20	20	19	19	19	19
Liczba absolwentów	- *	159	153	139	170	141
Liczba nauczycieli	22	30	33	35	34	39

Źródło: na podstawie danych GUS i UG w Dydni

*** w 1999 roku powstały gimnazja i w związku z tym nie było absolwentów**

Wykres 15. Zmiany w liczbie uczniów w szkołach podstawowych

Źródło: na podstawie danych GUS, bank danych regionalnych

Wykres 16. Zmiany w liczbie uczniów w gimnazjach

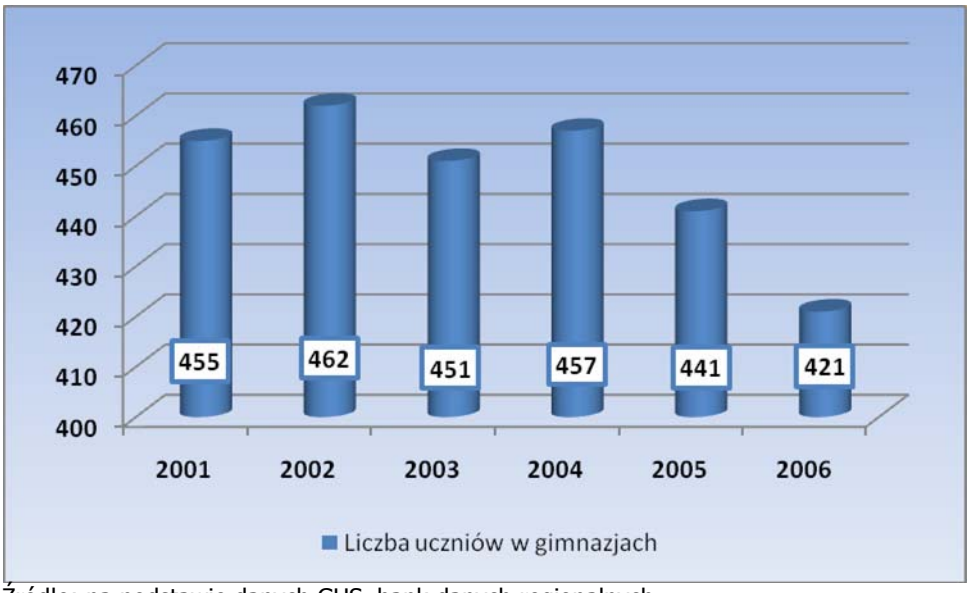

Źródło: na podstawie danych GUS, bank danych regionalnych

Analizując wykres obrazujący zmiany liczby uczniów w szkołach podstawowych w Gminie Dydnia zuważa się wyraźną tendencję malejacą.
Z kolei na wykresie obrazującym zmiany liczby uczniów w gimnazjach zauważa się, zwłaszcza w ostatnich latach tendencję spadkową. Liczba uczniów uczęszczajacych do szkół gimnazjalnych w roku szkolnym 2005/2006 stanowi 92% ogółu gimnazjalistów w roku szkolnym 2000/2001.

W szkołach na terenie Gminy uczy wykwalifikowana kadra, są to nauczyciele mianowani i dyplomowani, posiadający po kilka specjalności.

Wyposażone w pomoce dydaktyczne sale lekcyjne i wykwalifikowana kadra składają się na sukces wychowanków, którzy kontynuują naukę w szkołach ponadgimnazjalnych, a następnie na uczelniach wyższych.

2.9.2 Ochrona zdrowia i pomoc społeczna

Ochrona zdrowia

Pomoc w zakresie opieki zdrowotnej mieszkańcom Gminy świadczy 6 placówek. Do podstawowych usług medycznych oferowanych mieszkańcom należą: porada lekarska, czyli wizyta u lekarza pierwszego kontaktu lub rodzinnego, leczenie ambulatoryjne (przychodnia, ośrodek zdrowia) oraz w domu pacjenta (wizyta domowa), opieka paliatywno-hospicyjna przy długotrwałym leczeniu i opieka, także w domu pacjenta, nad osobami niedołężnymi i chorymi przewlekle, badania laboratoryjne, podstawowe świadczenia stomatologiczne, pomoc doraźna (wezwanie pogotowia ratunkowego) w przypadkach zagrożenia życia, rehabilitacja lecznicza oraz szczepienia ochronne. Dostępność usług medycznych oferowanych mieszkańcom Gminy Dydnia jest dobra.

Ponadto mieszkańcy Gminy Dydnia korzystają z usług Szpitala Specjalistycznego w Brzozowie, Podkarpackiego Ośrodka Onkologicznego im. Ks. B. Markiewicza, który jest jednym z 18 Ośrodków Onkologicznych w Polsce.

Pomoc społeczna

Zadania w zakresie opieki społecznej realizuje powołana przez Gminę jednostka organizacyjna, którą jest **Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej** w Dydni.

Celem działania Ośrodka jest:

- podejmowanie działań w zakresie pomocy społecznej zmierzających do przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych osób i rodzin, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia oraz zapobieganie powstawaniu takich sytuacji,
- doprowadzenie do możliwości pełnego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dydni do 2004 roku realizował zadania własne i zlecone z zakresu pomocy społecznej. Zadania własne obejmowały m.in.: wypłatę zasiłków celowych na pokrycie kosztów leczenia, leków, kosztów remontu mieszkania, zakup opału, odzieży, obuwia, dożywianie dzieci w szkole, sprawianie pogrzebu. Zadania zlecone natomiast: zasiłki stałe , zasiłki okresowe, renty socjalne, zasiłki stałe wyrównawcze, zasiłki z tytułu ochrony macierzyństwa, zasiłki stałe z tytułu opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym od których odprowadzane były składki emerytalno-rentowe i zdrowotne. GOPS realizował także wypłatę zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych dla osób, które nie były objęte innym systemem ubezpieczenia społecznego.

Od maja 2004r. weszła w życie nowa ustawa o pomocy społecznej, na podstawie której ośrodek realizuje zadania własne Gminy, m. in. wypłatę zasiłków celowych, zasiłków okresowych, dożywianie dzieci w szkole, usługi opiekuńcze oraz zadania zlecone, tj. wypłata zasiłków stałych oraz odprowadzanie składki zdrowotnej od zasiłkobiorców nie objętych ubezpieczeniem z innego tytułu.

W 2004r. w Ośrodku został utworzony referat świadczeń rodzinnych, który realizuje wypłatę świadczeń rodzinnych wraz z dodatkami, świadczeń opiekuńczych oraz zaliczki alimentacyjnej. W GOPS realizowana jest także wypłata dodatków mieszkaniowych.

Rodzaj przyznanych świadczeń i liczbę klientów Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dydni przedstawia poniżej zamieszczona tabela.

Tabela 12. Rodzaj przyznanych świadczeń i liczbę klientów Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dydni

Rodzaj przyznanych świadczeń	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	Liczba mieszkańców Gminy Dydnia objętych pomocą społeczną przez GOPS					
Renta socjalna	86	100	107	-	-	-
Zasiłki okresowe	115	218	48	178	200	168
Ochrona macierzyństwa	59	70	58	19	-	-
Dożywianie /dzieci/	680	782	536	598	710	680
Zasiłki stałe, wyrówn.	32	35	49	-	-	-
Zasiłki stałe – dzieci niep.	64	65	28	25	-	-
Zasiłki celowe	198	219	266	190	134	197
Usługi opiekuńcze	21	16	16	13	15	17
Zasiłki rodzinne i pielęgnacyjne	31	46	44	9	-	-
Dodatki mieszkaniowe	123	123	76	67	62	48
Wyprawka szkolna	18	-	52	-	-	-
Zasiłki stałe	-	-	-	72	61	67
Świadczenia rodzinne wraz z dodatkami oraz świadczenia opiekuńcze	-	-	-	402	952	982
DPS	-	-	-	-	3	6

Źródło: dane Urzędu Gminy w Dydni, GOPS

Jak wynika z powyższej tabeli i poniżej zamieszczonego wykresu liczbę klientów pomocy społecznej charakteryzowała ogólnie tendencja wzrostowa, aczkolwiek lata 2003 i 2004 charakteryzowały się spadkiem o odpowiednio 23% i 6% w porównaniu z rokiem 2002.

Wykres 17. Liczba mieszkańców gminy objętych pomocą GOPS

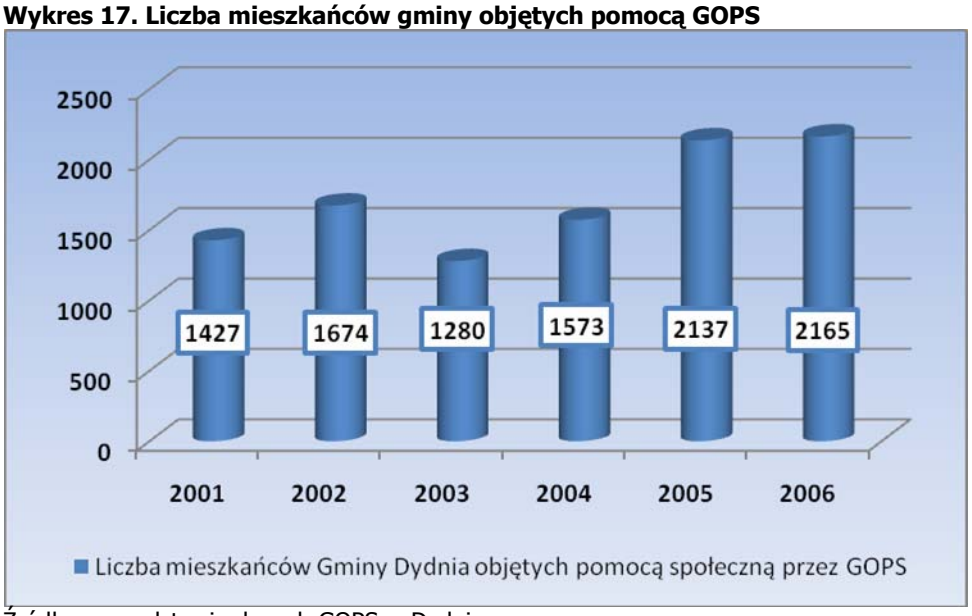

Źródło: na podstawie danych GOPS w Dydni

2.9.3 Bezpieczeństwo publiczne

Nad ochroną bezpieczeństwa mieszkańców i porządku w Gminie Dydnia czuwają:

- Komenda Powiatowa Policji w Brzozowie działająca całodobowo, Rewir Dzielnicowych w Dydni,
- Pogotowie Ratunkowe w Brzozowie,
- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Brzozowie
- jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej.

W Gminie funkcjonuje 11 jednostek OSP, w tym 2 – S2, 7 – S1 i 2 - M1. Działają 4 Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze, po dziesięć osób w każdej. Na wyposażeniu jednostek są: 2 samochody Stary 266, 1 Star 244, 1 Jelcz 315, samochody lekkie – 1 Lublin, Ford Faby oraz 5 Fiatów Ducato, pompy Tohatsu M8/8, 10 pomp szlamowych typu WT30X, pompy P05, 3 agregaty prądotwórcze, umundurowanie USP bojowe, umundurowanie, 2 systemy łączności selektywnej. Ogółem w Gminie jest 384 strażaków, w tym jedna kobieta.

W ubiegłym roku jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej w Dydni – jako trzecia w kolejności, po Jabłonce i Witryłowie – została wpisana do rejestru Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego.[3]

[3] Kwartalnik Społeczno – kulturalny: „Nasza Gmina Dydnia", Nr II(11), II kwartał 2007 roku, artykuł, pt: „Święto Strażaka w Dydni"

Tabela 13. Dane statystyczne z KP OSP dotyczące udziału jednostek w akcjach ratowniczych na terenie Gminy Dydnia w latach 2005 – 2006.

		Teren działania		
Jednostka	**KSRG**	**P***	**MZ***	**AF***
0903068 OSP Dydnia	TAK	5	5	0
0903072 OSP Grabówka	NIE	1	0	0
0903079 OSP Jabłonka	TAK	3	1	0
0903084 OSP Krzywe	NIE	1	3	0
0903087 OSP Niebocko	NIE	3	4	0
0903097 OSP Temeszów	NIE	1	0	0
0903103 OSP Witryłów	TAK	6	17	0
0903106 OSP Wydrna	NIE	0	1	0
PODSUMOWANIE		20	31	0

Źródło: dane Urzędu Gminy w Dydni

*** P – pożar, MZ – miejscowe zagrożenie, AF – alarm fałszywy**

Powiat brzozowski należy do względnie bezpiecznych. W 2005 roku popełniono tu ogółem 425 przestępstw, co stanowi 1% ogółu przestępstw dokonanych w województwie podkarpackim. Jest to o niespełna 2% mniej niż w roku 2004. Liczba popełnionych przestępstw jest jedną z niższych wśród notowanych w powiatach tworzących podregion krośnieńsko - przemyski.

Dominującą kategorią przestępstw w powiecie brzozowskim były przestępstwa przeciwko mieniu, w tym głównie kradzieże i kradzieże z włamaniem - 277 łącznie. W strukturze popełnionych przestępstw liczną grupę stanowiły też przestępstwa drogowe w liczbie 77, było też 12 udziałów w bójce lub pobiciu i 10 rozbojów. Odnotowano 22 przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu i 30 o charakterze gospodarczym.

W 2005 roku, w porównaniu z rokiem poprzednim zmalała jedynie ilość przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu. W analizowanym okresie znaczącą wielkość stanowiły zgłoszenia o popełnieniu przestępstwa przeciwko rodzinie, są to zapewne nie wszystkie czyny tej kategorii, gdyż nie we wszystkich przypadkach osoby poszkodowane chciały składać zawiadomienie wobec osób najbliższych - najczęściej męża, syna, brata. Do najbardziej zagrożonych przestępczością miejscowości należał Brzozów, a także Grabownica, Haczów, najmniej przestępstw odnotowano w Jasienicy Rosielnej. Wskaźniki wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych według wybranych rodzajów przestępstw w 2005r. przedstawia przedstawiona poniżej tabela.

Tabela 14. Wskaźniki wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych według wybranych rodzajów przestępstw w 2005 r. – powiat brzozowski

Wyszczególnienie	**Ogółem**	**w tym**							
		zabójstwo	**uszczerbek na zdrowiu**	**udział w bójce lub pobiciu**	**kradzież rzeczy**	**kradzież z włamaniem**	**rozbój, kradzież rozbójnicza, wymuszenie rozbójnicze**	**drogowe**	**gospodarcze**
2005 rok	73,6	-	100	75	33,3	38,2	80	100	88,2

Źródło: na podstawie danych US w Rzeszowie

Sto procent wykrywalności przestępstw odnotowano w przypadku uszczerbku na zdrowiu i przestępstw drogowych. Natomiast najniższa wykrywalność sprawców miała miejsce w przypadku kradzieży rzeczy.

Poniżej zamieszczona tabela przedstawia strukturę popełnionych przestępstw w latach 2001–2006 na terenie powiatu brzozowskiego i Gminy Dydnia.

Tabela 15 Struktura popełnionych przestępstw w Gminie Dydnia w latach 2003 - 2006 roku na tle powiatu brzozowskiego

Wyszczególnienie	Ogółem	w tym							
		zabójstwo	uszczerbek na zdrowiu	udział w bójce lub pobiciu	kradzież rzeczy	kradzież z wła-maniem	rozbój, kradzież rozbójnicza, wymuszenie rozbójnicze	drogowe	gospodarcze
Powiat brzozowski									
2001 rok	250	0	36	12	120	8	15	37	22
2002 rok	284	0	28	10	98	79	8	45	16
2003 rok	337	0	41	16	89	126	6	35	24
2004 rok	356	0	42	10	125	93	8	48	27
2005 rok	425	0	22	12	176	101	10	74	30
2006 rok	369	0	22	15	156	58	1	91	26
Gmina Dydnia									
2001. rok	22	0	2	0	8	1	3	5	3
2002 rok	46	0	4	6	14	14	0	6	2
2003 rok	34	0	7	1	10	9	1	2	4
2004 rok	37	0	2	2	14	8	0	6	5
2005 rok	36	0	2	2	15	8	1	4	4
2006 rok	30	0	2	2	12	4	0	7	3

Źródło: dane KPP w Brzozowie

Wykres 18. Liczba popełnionych przestępstw w powiecie brzozowskim i Gminie Dydnia

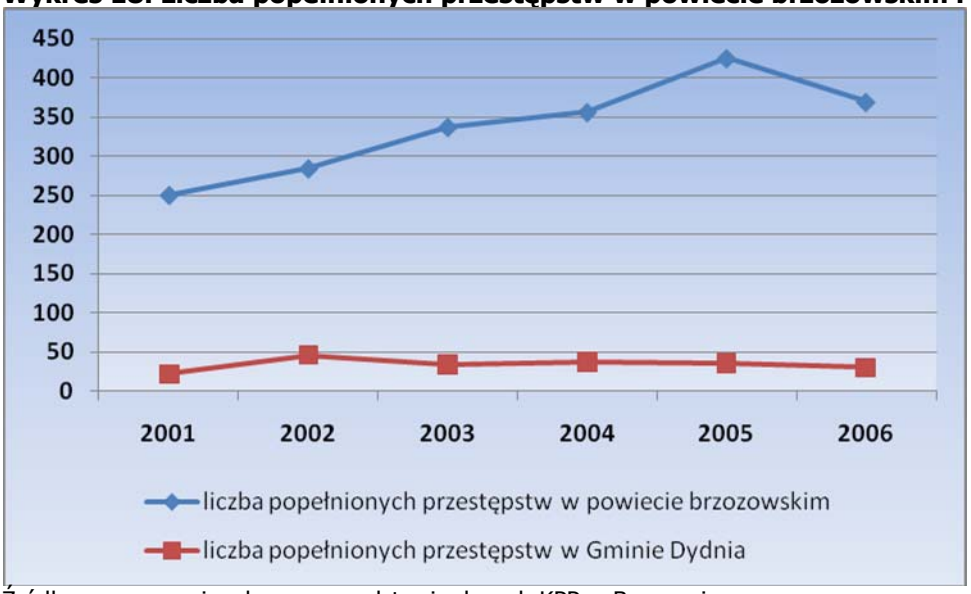

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPP w Brzozowie

Przebieg wykresu obrazującego zmiany w liczbie popełnionych przestępstw w Gminie Dydnia w analizowanym okresie obejmującym lata 2001 – 2006 znacznie odbiega swoją tendencją od wykresu charakteryzującego powiat brzozowski. W Gminie Dydnia wykres jest bardziej statyczny z nieznacznym odchyleniem w 2002 roku symbolizującym wzrost liczby przestępstw. Od 2004 roku przebieg wykresu wskazuje tendencję malejącą w liczbie popełnionych wykroczeń na terenie gminy. Z kolei w powiecie brzozowskim liczba przestępstw sukce-

sywnie rosła do 2005 roku, po czym nastąpił jej spadek o 13% w porównaniu z rokiem poprzednim.

Strukturę popełnionych przestępstw na terenie Gminy Dydnia w 2006 roku przedstawia poniżej zamieszczony wykres.

Wykres 19. Struktura popełnionych przestępstw w Gminie Dydnia w 2006 roku

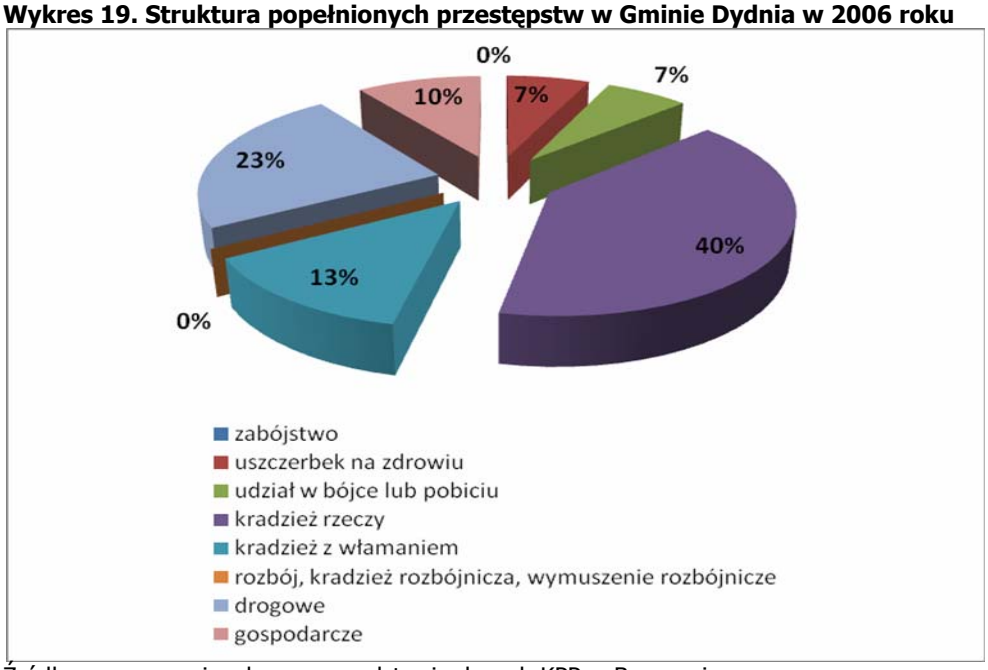

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KPP w Brzozowie

W analizowanej strukturze przestępstw popełnionych na terenie Gminy dominującym jest kradzież rzeczy, nieco mniej zostało popełnionych przestępstw drogowych (23%), kradzieży z włamaniem (13%), czy przestępstw gospodarczych (10%).

2.9.4 Kultura

Kultura najczęściej rozumiana jest jako całokształt duchowego i materialnego dorobku społeczeństwa. Kultura to również charakterystyczne dla danego społeczeństwa wzory postępowania.

Organizacją życia kulturalnego na terenie Gminy Dydnia zajmują się między innymi **Gminny Ośrodek Kultury, Bibliotek, Promocji i Wypoczynku, szkoły, rady sołeckie, koła gospodyń wiejskich, straże pożarne.**

Cykliczne imprezy kulturalne w Gminie Dydnia:

- Dni Dydni (przegląd twórczości kulturalnej i sportowej gminy),
- Dożynki Gminne,
- Mikołajkowe Debiuty (Przegląd Piosenki Dziecięcej),
- Poetycki Konkurs „Świat w moich oczach" - udział uczniów Szkół Podstawowych i Gimnazjów,
- Konkurs Recytatorski (dobrowolnie wybrani poeci i wiersze),
- Turniej Wsi (przegląd kulturalny i sportowy sołectw),
- Biesiada Kultury Dawnej
- Międzynarodowy Festiwal Dziecięcych Zespołów Folklorystycznych
- Międzynarodowy Młodzieżowy Turniej Trampkarzy (Polska, Ukraina, Słowacja),
- Międzygminny Przegląd Piosenki Turystycznej „Śpiewaj razem z nami",
- Obchody Dnia Babci i Dziadka,
- Zawody sportowo-pożarnicze,
- Wigilie wiejskie.

Folklor w Gminie Dydnia

Gmina słynie z żywo rozwiniętej twórczości ludowej. W Jabłonce mieszka znana artystka ludowa Janina Zubel, której pisanki zdobywały laury w wielu konkursach wielkanocnych. Pani Hermina Zubel z Niebocka jest laureatką konkursów poezji ludowej. We wsi Krzywe mieszka Henryk Cipora – rzeźbiarz, malarz, którego dzieła (głównie płaskorzeźby pasyjne) znajdują się w wielu kościołach archidiecezji przemyskiej. Tradycje muzyczne kultywuje kapela i zespół śpiewaczy „Przepióreczka" - powstały w Niebocku, a związany z GOKBPiW w Dydni.

Młodzieżowy Zespół Pieśni i Tańca działający przy Gminnym Ośrodku Kultury, Bibliotek, Promocji i Wypoczynku w Dydni, obecnie przy Gimnazjum w Niebocku, pracuje i tańczy od czterech lat. Zespół w swoim repertuarze prezentuje narodowe tańce polskie (Mazurek, Polonez, Krakowiak), tańce przeworskie, lasowiackie oraz tańce łemkowskie.

Kapela ludowa „PRZEPIÓRECZKA"

Kapela Ludowa „Przepióreczka" powstała w 1986 roku w Niebocku i od tego też roku pracuje i działa przy GOKBPiW w Dydni. Reprezentuje folklor Pogórza Dynowskiego, Ziemi Rzeszowskiej i Krośnieńskiej.

W roku 2002 Kapela dokonała drugiego nagrania w Polskim Radio Rzeszów, czego owocem jest płyta z melodiami, przyśpiewkami i piosenkami ludowymi. Obecnie Kapela występuje w imprezach miejscowych, gminnych, wojewódzkich i międzywojewódzkich. Swoimi występami uświetnia imprezy takie jak: Dni Polańczyka, Dni Dydni, Dni Brzozowa, Dni Wiśniowej i Wielopola Skrzyńskiego, Jarmarki Folklorystyczne. Występuje w przeglądach Kapel Ludowych corocznie organizowanych w poszczególnych gminach Powiatu Brzozowskiego. Bierze też udział w plebiscycie ogłoszonym przez Polskie Radio Rzeszów na najpopularniejszą kapelę miesiąca. Swoimi występami uświetnia corocznie organizowane spotkania z okazji Dnia Babci i Dziadka, Dni Seniora, Dzień Matki.

Orkiestra dęta

Koncertuje na terenie Gminy, powiatu i województwa. Na gościnnych występach była również w Marhańu na Słowacji. Swoimi występami uświetnia imprezy organizowane na terenie gminy, bierze również udział w przeglądach i koncertach organizowanych w gminach ościennych.

Teatr „PRZYGODA"

Działający przy GOKBPiW w Dydni, wielokrotnie nagradzany i wyróżniany na przeróżnych konkursach i festiwalach teatralnych. W 1995 roku teatr zadebiutował sztuką „Szelmostwa lisa Witalisa", bajką znaną i lubianą, a przede wszystkim doskonale zagraną przez dzieci pierwszy raz występujące na scenie. Miało to miejsce w I Międzygminnym Przeglądzie Teatrów Dziecięcych w Niebocku. Inne zdobyte przez teatr nagrody i wyróżnienia to: „złoty bies" za sztukę „Pchła Szachrajka" i „Z Babą Jagą na ty". Jeszcze bardziej prestiżową nagrodę „Puchar uśmiechu" teatr zdobył na międzywojewódzkim przeglądzie teatrów dziecięcych w Krośnie. Od 2001 roku teatr corocznie wystawia przedstawienia jasełkowe, w których bierze udział bardzo liczna grupa dzieci i młodzieży.

2.9.5 Sport, rekreacja, turystyka

Sport i rekreacja

Infrastruktura rekreacyjno-wypoczynkowa stanowi element o kluczowym znaczeniu z punktu widzenia możliwości sposobów spędzania wolnego czasu.

W Gminie Dydnia nie ma pełnowymiarowych sal gimnastycznych, aczkolwiek wszystkie szkoły (z wyjątkiem Temeszowa, Krzemiennej i Witryłowa) mają sale gimnastyczne z nowoczesnym wyposażeniem.

W Gminie działają kluby sportowe:

- Ludowy Klub Sportowy „Zryw" Dydnia;
- Ludowy Klub Sportowy „Viktoria" Niebocko;
- Uczniowski Klub Sportowy „Olimpijczyk" przy Szkole Podstawowej Dydni;
- Uczniowski Klub Sportowy „Sokół" przy Gimnazjum w Dydni;
- Uczniowski Klub Sportowy „Pionier" przy Gimnazjum w Niebocku;
- Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „Grabowianka" w Grabówce;
- Uczniowski Klub Sportowy „Błyskawica" przy Szkole Podstawowej w Dydni - Filia w Niewistce.

W Dydni miejscowy oddział LOK-u dysponuje własną strzelnicą.

Poniżej zamieszczone zestawienie zawiera wykaz obiektów sportowo-rekreacyjnych, jakimi dysponuje Gmina Dydnia.

Szkoła Podstawowa i Gimnazjum w Dydni:

- sala gimnastyczna,
- zespół boisk sportowych,
- plac zabaw.

Szkoła filialna w Krzemiennej:

- boisko sportowe.

Szkoła filialna w Niewistce:

- sala gimnastyczna,
- boisko sportowe.

Szkoła filialna w Obarzymie:

- sala gimnastyczna;
- boisko sportowe.

Szkoła filialna w Temeszowie:

- brak obiektów.

Szkoła filialna w Witryłowie:

- plac zabaw;
- Boisko do siatkówki.

Szkoła Podstawowa w Końskiem:

- sala gimnastyczna,
- boisko sportowe.

Szkoła filialna w Krzywem:

- sala gimnastyczna,
- boisko sportowe.

Szkoła Podstawowa w Jabłonce:

- sala gimnastyczna,
- boisko sportowe.

Szkoła Podstawowa w Wydrnej:

- sala gimnastyczna,
- boisko sportowe.

Szkoła Podstawowa i Gimnazjum w Niebocku:

- sala gimnastyczna,
- zespół boisk sportowych,
- plac zabaw.

Szkoła Podstawowa w Grabówce:

- sala gimnastyczna,
- plac zabaw.

Turystyka

Leżąca w dorzeczu Sanu Gmina Dydnia jest niezwykle atrakcyjna pod względem turystycznym. Walory turystyczne obszaru określone są poprzez powszechnie przyjęte naturalne oraz cywilizacyjne uwarunkowania decydujące o jego atrakcyjności.

W przypadku pierwszym są to z pewnością warunki geograficzno-przyrodnicze, natomiast cywilizacyjne to bogactwo i różnorodność zabytków kultury materialnej, jak również cała infrastruktura turystyczno-rekreacyjna.

Wydaje się jednak, że o atrakcyjności obszaru decyduje głównie środowisko naturalne w swej różnorodności. Ono właśnie decyduje o charakterze i kształcie kultury materialnej i duchowej, jak również o ekonomice turystycznej.

W tak przyjętym rozumowaniu obszar Gminy Dydnia leży w bardzo korzystnym geograficzno-rozwojowym obszarze Polski.

Znakomite miejsca do wypoczynku i rozmaitych form rekreacji znajdują się nad Sanem. Na obszary położone na prawym brzegu Sanu dotrzeć można przeprawiając się promem we wsi Krzemienna lub wiszącą kładką w Witryłowie.

Dużą atrakcją turystyczną są spływy kajakowe przełomami Sanu wśród malowniczego Pogórza Dynowskiego i Przemyskiego. Atrakcję stanowi też przeprawa promowa w Krzemiennej i wisząca kładka na Sanie, wiodąca z Witryłowa do Ulucza.

Wędkarzom oprócz Sanu pełny relaks zapewniają liczne stawy w Krzemiennej i Temeszowie. Koło łowieckie „Jeleń" z Brzozowa oferuje myśliwym odstrzały dzików i jeleni w okolicach Ulucza.

Dużo atrakcji mogą też dostarczyć wyprawy piesze, rowerowe czy samochodowe np. szlakiem drewnianych świątyń lub dawnych dworów Gminy Dydnia.

Szlaki turystyczne:

- **Szlak Architektury Drewnianej** (trasa nr 1 krośnieńsko-brzozowska - 134km), na ciągu której znajdują się drewniane kościoły w Jabłonce i Obarzymie oraz plebania w Dydni i cerkiew w Uluczu.
- **Szlak Ikon** (dydaktyczny, niebieskie znaki) wychodzi i wraca do Sanoka, na jego trasie znajduje się cerkiew w Uluczu, kładka w Witryłowie oraz świątynie w Końskiem i Witryłowie.
- **Szlak Nadsańskich Umocnień.** Szlak rowerowy wzdłuż umocnień tzw. Linii Mołotowa.
- **Szlak wodny „Błękitny San"** (szlak kajakowy).

Warte polecenia dla rowerzystów są trasy doliną rzeki San. Dla kajakarzy zaś mocnych wrażeń dostarczyć może spływ kajakowy Sanem na trasie Sanok – Przemyśl. Dolina Sanu pomiędzy Sanokiem, a Przemyślem to teren szczególny pod wieloma względami: urody krajobrazu, malowniczych przełomów, ciszy, nierzadko dzikiej jeszcze przyrody i efektownie położonych zabytków. San należy do bardzo atrakcyjnych szlaków wodnych. Wielkość spadku wynosi od 287m n.p.m. (Sanok) do 191m n.p.m. (Przemyśl). San wije się wieloma zakolami i przełomami przez teren Pogórza Dynowskiego i Przemyskiego zahaczając o miejscowości godne zatrzymania się i zwiedzania. Szlak wodny z Sanoka do Przemyśla liczy 113km.

Gmina Dydnia posiada wiele zabytków oraz obiektów wartych obejrzenia. Poniżej zaprezentowany jest opis wybranych miejsc i zabytków.

Dydnia

- w XVIII wieku należała do biskupa przemyskiego Wacława Sierakowskiego, w następnym stuleciu władali nią Dydyńscy i Pohoreccy. Po dawnych właścicielach zachował się mocno zniszczony i niechlujnie remontowany w latach 50 dwór, pozbawiony obecnie swoich klasycystycznych cech. Wewnątrz czytelny jest jeszcze dawny układ wnętrz, a w sieni można znaleźć miejsce po kominku. Stosunkowo dobrze zachowany jest stary park krajobrazowy, w którym rośnie kilka pomnikowych lip i wiązów. Obok dworu, zwraca uwagę oryginalny, drewniany spichlerz;
- neogotycki kościół pw. Św. Michała Archanioła z 1822 roku, z zachowanym wewnątrz barokowym wyposażeniem pochodzącym z rozebranego w XVIII stuleciu kościoła.

Grabówka

- w nocy z 18 na 19 kwietnia 2007 roku w Grabówce spalił się drewniany, zabytkowy kościół z XVII w., pw. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny. Ze świątyni została tylko konstrukcja ścian. Kościół został przeniesiony w 1921 roku z Grabownicy Starzeńskiej, wzniesiony w I połowie XVII wieku przez Hieronima Nagórskiego. Staraniem mieszkańców, władz gminy i innych darczyńców kościół zostanie odbudowany;
- opuszczona murowana cerkiew greckokatolicka z połowy XIX wieku.

Jabłonka

- zachował się tu piękny, klasycystyczny dworek, poprzedzony wspaniałym, rozległym parkiem krajobrazowy z przełomu XVIII i XIX stulecia, pnącym się łagodnymi terasami przed jego fronton. W cieniu wiekowych dębów stoi majestatyczny „pański dom" – dawna siedziba Słoneckich, Jaruntowskich i Kraińskich. Wzniesiony pod koniec XVIII wieku reprezentuje styl wczesnoklasycystyczny, choć widoczne są też zmiany dokonane podczas jego przebudowy w 1914 roku. Elegancki w swej klasycznej formie, ozdobiony symetrycznie rozplanowanymi oknami i poprzedzony smukłymi kolumnami. Obecnie remontowany przez nowego właściciela odzyskuje dawną świetność;
- przy głównej drodze znajduje się drewniany kościół pw. Matki Bożej Częstochowskiej, wybudowany w latach 1936-39, wzorowany na kościółkach podhalańskich.

Końskie

- klasycystyczny dwór powstały na przełomie XVIII i XIX stulecia, należący ongiś do Korczyńskich i Reitzensteinów, parterowy, zbudowany na planie wydłużonego prostokąta, z symetrycznie rozmieszczonymi oknami, ozdobiony skromnym, czterofilarowym portykiem z trójkątnym przyczółkiem. Całość przykrywa czterospadowy dach z lukarnami. Obok dworu usytuowana jest podobnie datowana, murowana oficyna, ze szkarpami w narożnikach. Szlachetną prostotę i klasyczne piękno dworku podkreśla XVIII wieczny park ze stawami;
- drewniany kościół 1927 roku (dawna cerkiew). Wewnątrz zwraca uwagę późnobarokowy ołtarz główny, pochodzący z cerkwi w Uluczu.

Krzemienna

- dwór z początku XIX wieku należący do Bobczyńskich i Dydyńskich; usytuowany przy głównej drodze, poprzedzony jest zarośniętym stawem i zaniedbanym parkiem. Obszerna, piętrowa budowla, skromna w detale architektoniczne, z wyróżniającym się we frontonie portykiem należy do typowych dworów XIX stulecia;
- kościół filialny (dawna cerkiew greckokatolicka z 1867 roku) z cennym obrazem Pokłonu Trzech Króli z II połowy XVI wieku.

Krzywe

- kościół filialny pw. Zaśnięcia Matki Bożej z 1759 roku (dawna cerkiew);
- murowana rządcówka folwarku Dydyńskich z 1868 roku.

Niebocko

- przepiękny park w typie krajobrazowym, usytuowany na malowniczym wzniesieniu. Wśród wiekowych dębów i lip kryją się resztki dworku z końca XIX wieku, własność Wiktorów i Kraińskich, w tym miejscu stał wcześniejszy dwór z XVIII wieku, o czym świadczą zachowane piwnice, sklepione kolebkowo.

Niewistka

- drewniany kościół pw. Matki Bożej Anielskiej z 1827r.

Obarzym

- kościół drewniany pw. Przemienienia Pańskiego wzniesiony w 1828 roku dzięki fundacji Tekli z Bogdańskich Pohoreckiej (niegdyś cerkiew).

Ulucz

- drewniana cerkiew greckokatolicka, o cechach obronnych pw. Wniebowstąpienia Pańskiego, zbudowana w latach 1510 – 17 jest najstarszą zachowaną cerkwią w Polsce(jak głosi tradycja). Obiekt o randze międzynarodowej, szczególnie wart uwagi, wewnątrz zachowała się polichromia z XVII wieku przedstawiająca sceny z życia Chrystusa oraz ikonostas z 1682 roku. Cerkiew w okresie staropolskim wchodziła w skład klasztoru bazylianów, najprawdopodobniej również drewnianego, otoczonego podwójnym kamiennym murem rozdzielonym fosą, w umocnienia obronne wkomponowane były dwie baszty drewniane (od wschodu i zachodu).

Witryłów

- resztki XIX-wiecznego zespołu dworskiego - piwnica z 1827 roku i pozostałości XIX-wiecznego parku krajobrazowego z aleją kasztanową i pomnikowymi dębami;
- kościół drewniany filialny wzniesiony w XIX wieku.

Wydrna

- murowany dwór Sękowskich z 1845 roku, przebudowany w 1920 roku, parterowy, na planie prostokąta, z mieszkalnym poddaszem, z facjatami, na osi ganek z czterema kolumnami, dźwigającymi balkon.

Infrastruktura turystyczna

Bazę noclegową i gastronomiczną na terenie Gminy Dydnia stanowią 5 gospodarstw agroturystycznych w Grabówce, Dydni, Niewistce, Temeszowie i Uluczu.

Ponadto w miejscowości Krzemienna funkcjonuje restauracja i bar.

W Krzemiennej zlokalizowany jest też Ośrodek Wypoczynkowy. Pięknie położony nad brzegiem Sanu, w sąsiedztwie przeprawy promowej. Organizowane są tu pikniki i imprezy plenerowe.

2.10 Infrastruktura techniczna

2.10.1 Budownictwo mieszkaniowe

W 2006 roku w województwie podkarpackim oddano do użytkowania 4652 mieszkania, tj. blisko o 41% mniej niż w roku 2005. Mieszkania oddane do użytkowania w budownictwie indywidualnym stanowiły 3492, w budownictwie przeznaczonym na sprzedaż lub wynajem 120, oddane do użytkowania przez spółdzielnie mieszkaniowe 836. Liczba mieszkań oddanych do użytkowania w budownictwie społecznym czynszowym wyniosła 48, w budownictwie komunalnym - 153, a oddane do użytkowania przez zakłady pracy - 3. Mieszkania, których rozbudowę rozpoczęto - 5155. Ponadto w 2006 roku wydano 3808 pozwoleń na budowę, w tym 3774 na budownictwo indywidualne.

Zasoby mieszkaniowe powiatu brzozowskiego, do którego administracyjnie należy Gmina Dydnia w 2005 roku stanowiło 17447 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 1395,5 tys. m^2. Przeciętna liczba izb w mieszkaniu wyniosła 4,06. Na jedno mieszkanie przypadło wówczas 3,74 osoby, wynik ten był nieco wyższy od notowanego w województwie podkarpackim, gdzie osiągnął on poziom 3,49.

Z kolei analizując wskaźnik obrazujący liczbę osób przypadających na jedną izbę w powiecie brzozowskim osiągnął on wartość 0,92 i był wyższy od wojewódzkiego 0,88. W poszczególnych gminach powiatu brzozowskiego wskaźnik ten był mniejszy od 1 za wyłączeniem Gminy Dydnia, gdzie wyniósł on 1,02. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w powiecie brzozowskim wynosi 80m^2, a na jedną osobę przypada 21,4m^2. W Gminie Dydnia wskaźniki te w 2005 roku wyniosły odpowiednio 77,1m^2 i 19,3m^2.

Zasoby mieszkaniowe Gminy Dydnia prezentuje poniżej zamieszczona tabela.

Tabela 16. Zasoby mieszkaniowe Gminy Dydnia (stan na koniec 2005 roku)

Lp.	Wyszczególnienie	Mieszkania	Izby	Powierzchnia użytkowa mieszkań w tys. m^2.
1.	Gmina Dydnia	2062	8092	159,0

Źródło: na podstawie danych US w Rzeszowie

W 2005 roku w Gminie Dydnia oddano do użytku 7 mieszkań o łącznej powierzchni 742m^2, ponadto wydano 32 decyzje o warunkach zabudowy.

Poniżej zamieszczony wykres przedstawia strukturę mieszkań w Gminie Dydnia według form własności. Decydującą przewagę w analizowanej strukturze mają mieszkania będące własnością osób fizycznych (98,5%), 19 mieszkań stanowi zasoby Gminy (komunalne), 7 mieszkań stanowi zasoby zakładów pracy, a 5 mieszkań zostało zaliczonych do grupy pozostałych podmiotów.

Wykres 20. Struktura mieszkań według form własności

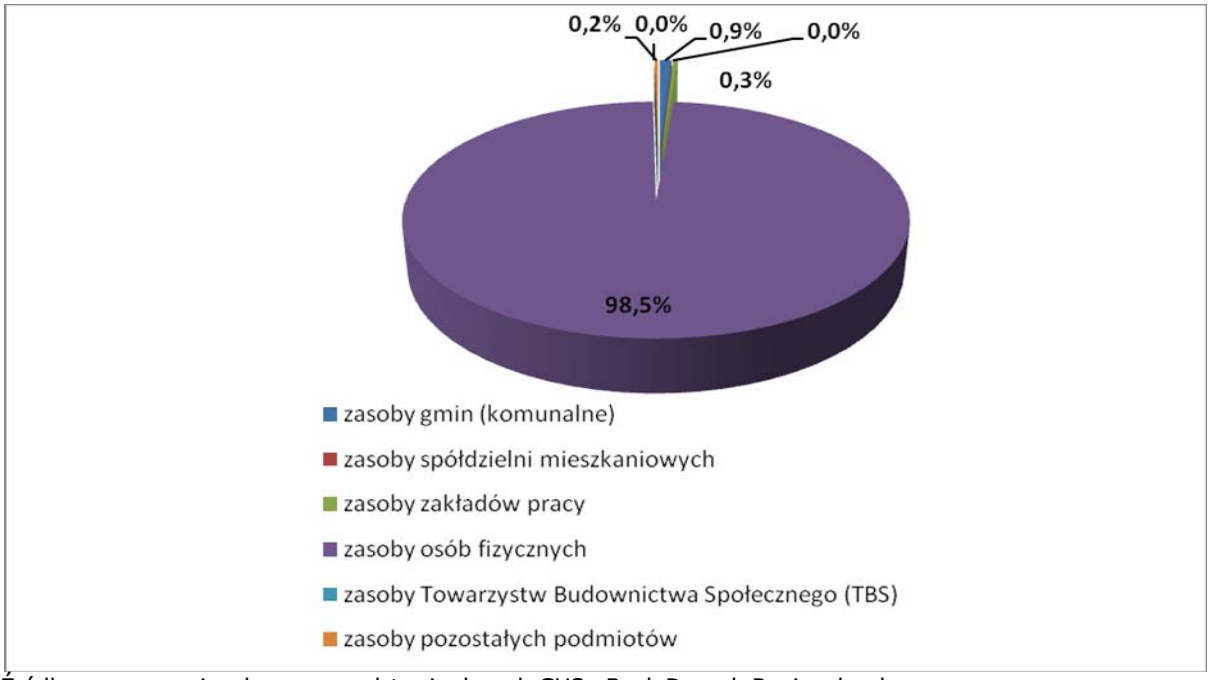

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS , Bank Danych Regionalnych

2.10.2 Drogi

Podstawowym układem sieci komunikacyjnej na terenie Gminy Dydnia jest droga wojewódzka Nr 835 Lublin - Przeworsk – Grabownica Starzeńska.

Zestawienie sieci dróg lokalnym na terenie Gminy według długości i rodzaju nawierzchni przedstawia poniższa tabela.

Tabela 17. Numeracja i kilometraż dróg powiatowych przebiegających przez teren Gminy Dydnia

Lp.	Nowy numer drogi	Nazwa drogi	Stary numer drogi	Określenie odcinka		długość dróg w km	Ograniczenia tonażu
				Od	Do		
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	**2037R**	**BRZOZÓW – JABŁONKA**	19336	0 861	7 339	6,478	3t i 10t
2.	**2038R**	**DYDNIA – WYDRNA**	19337	0 000	4 797	4,797	6t
3.	**2039R**	**IZDEBKI – OBARZYM**	19338	0 000	5 790	5,790	6t
4.	**2040R**	**DYNÓW – JABŁONICA RUSKA**	19340	0 000	9 700	9,700	
5.	**2041R**	**NIEWISTKA p. WIEŚ**	19339	0 000	2 668	2,668	3t
6.	**2044R**	**KRZEMIENNA – ULUCZ**	19342	0 000	7 590	7,590	
7.	**2046R**	**KRZEMIENNA – WITRYŁÓW – JUROWCE**	19345	0 000	12 229	12,229	6t
8.	**2047R**	**DYDNIA – KRZYWE – KOŃSKIE**	19346	0 000	5 361	5,361	6t
9.	**2048R**	**NIEBOCKO p. WIEŚ**	19347	0 000	1 962	1,962	
10.	**2049R**	**NIEBOCKO – GRABOWKA – FALEJÓWKA**	19348	0 000	5 993	5,993	6t
RAZEM						**62,568**	

Źródło: dane Zarządu Dróg Powiatowych w Brzozowie

Tabela 18. Drogi gminne na terenie Gminy Dydnia wg klasy drogi, rodzaju nawierzchni i relacji

Lp.	Nr drogi	Nazwa drogi [relacje]	Długość drogi w granicach gminy km	W tym o nawierzchni:		
				twardej tzw. ulepszonej km	twardej gruntowej ulepszonej km	gruntowej km
DROGI GMINNE						
1.	1913001	Hroszówka – (Borownica)	3,070	-	-	3,070
2.	1913002	Witryłów – granica gminy (Łodzina)	1,854	1,050	0,804	-
3.	1913003	Końskie – granica gminy (Mrzygłód)	2,733	2,000	0,733	-
4.	1913004	Krzywe – Grabówka	3,924	-	0,200	3,724
5.	1913005	Dydnia – Dydnia Wola	3,325	2,525	0,800	-
6.	1913006	Niebocko – Grabówka	1,540	-	0,320	1,220
7.	1913007	Niewistka – Wydrna	4,259	-	-	4,259
8.	1913008	Krzemienna – Obarzym	2,643	-	-	2,643
9.	1913009	Wydrna – Rudawiec granica gminy	654	0,654	-	-
10.	1913010	Jabłonka – granica gminy (Przysietnica)	2,492	-	0,220	2,272
RAZEM DROGI GMINNE			***26,494***	***6,225***	***3,077***	***17,188***

Źródło: na podstawie danych UG Dydnia

Wykres 21. Drogi gminne według rodzaju nawierzchni

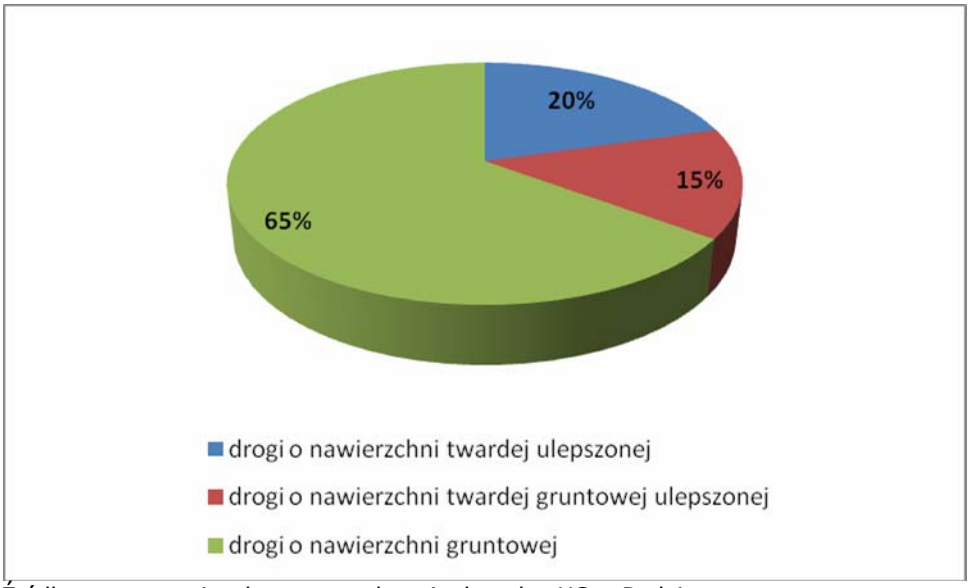

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UG w Dydni

Z powyżej zamieszczonego wykresu wynika, że na terenie Gminy 65% to drogi o nawierzchni gruntowej, 20% o nawierzchni twardej gruntowej ulepszonej, a zaledwie 15% stanowią drogi o nawierzchni twardej ulepszonej.

2.10.3 Komunikacja

Głównymi zewnętrznymi powiązaniami komunikacyjnymi Gminy Dydnia są kierunki drogowe powiązane poprzez drogę wojewódzką Lublin - Przeworsk – Grabownica Starzeńska i sieć dróg powiatowych. Gmina jest dobrze usytuowana w stosunku do ponadlokalnych ośrodków miejskich regionu: Brzozowa, Sanoka, Dynowa, Krosna i Rzeszowa. Obniżenie, jakim jest dolina Sanu było od wieków wykorzystywane jako trakt komunikacyjny. Biegnie tamtędy droga łącząca Przemyśl i Dynów z Brzozowem i Sanokiem.

Na terenie Gminy Dydnia nie ma linii kolejowej. Najbliższa stacja kolejowa znajduje się w miejscowości Sanok. Linia ta umożliwia bezpośrednie połączenia kolejowe w układzie ponadregionalnym z miastami: Warszawa, Kraków, Łódź, Katowice, Nowy Sącz, Krynica, Lwów.

Generalnie powiązania wewnętrzne opierają się na drodze wojewódzkiej i sieci dróg powiatowych. Elementem uzupełniającym w/w układ drogowy stanowią drogi gminne.

Teren gminy obsługują przewoźnicy prywatni z których największym jest Korporacja Veolia Transport – PKS Connex Brzozów.

2.10.4 Łączność i telekomunikacja

Z telefonów stacjonarnych korzysta 950 abonentów Gminy. Największym operatorem na terenie Gminy Dydnia jest Telekomunikacja Polska S.A, ponadto obszar całej gminy znajduje się w zasięgu trzech operatorów sieci telefonii komórkowej: Orange, Era GSM i Plus GSM. Maszty tych operatorów znajdują się na wzniesieniu w Dydni oraz w północnej części Niebocka.

2.10.5 Zaopatrzenie w wodę – wodociągi

W Gminie są następujące wodociągi:

- wodociąg w miejscowości Ulucz o wydajności 14 m^3 na dobę,
- wodociąg w miejscowości Witryłów o wydajności 16 m^3 na dobę,
- wodociąg w Końskiem o wydajności 10 m^3 na dobę,
- oraz istniejące ujęcia wody przy obiektach komunalnych n terenie Gminy Dydnia.

Pozostali mieszkańcy korzystają z indywidualnych studni kopanych oraz prywatnych wodociągów. Brak jest zbiorowego zaopatrzenia w wodę.

Tabela 19. Sieć wodociągowa w Gminie Dydnia (stan na koniec 2005 roku)

Wyszczególnienie	Długość sieci wodociągowej w km	Liczba podłączeń prowadzonych do budynków mieszkalnych
Gmina Dydnia	14,3	202

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Rzeszowie

2.10.6 Gospodarka ściekowa

Warunkiem ochrony zasobów czystej wody jest prowadzenie prawidłowej gospodarki wodno-ściekowej. Stan sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, zużycie wody oraz ilość odprowadzanych ścieków w powiecie brzozowskim w roku 2005 prezentuje tabela 20.

Tabela 20. Wodociągi i kanalizacja w 2005r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Sieć w km		Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych		Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych		Ścieki odprowadzone siecią kanalizacyjną w dam^3
	wodociągowa rozdzielcza	kanalizacyjna	wodociągowe	kanalizacyjne	w dam^3	na 1 mieszkańca w m^3	
	stan w dniu 31 XII						
POWIAT BRZOZOWSKI	149,8	234,9	3092	4054	557,5	8,5	778,1
Gmina miejsko-wiejska Brzozów							
miasto	19,2	83,3	887	1530	150,3	5,7	286,1
wieś	18,5	19,8	876	619	149,4	19,2	167,9
Gminy wiejskie	0,7	63,5	11	911	0,9	0,0	118,2
Domaradz	28,5	4,9	161	91	10,8	1,8	15,0
Dydnia	**14,3**	**32,9**	**202**	**511**	**50,5**	**6,1**	**57,2**
Haczów	-	94,0	-	1102	-	-	220,0
Jasienica Rosielna	6,5	10,8	142	714	19,0	2,6	179,9
Nozdrzec	81,3	9,0	1700	106	326,9	38,3	19,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Stan sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy Dydnia w okresie ostatnich sześciu lat prezentuje poniższa tabela.

Tabela 21. Sieć kanalizacyjna na terenie Gminy Dydnia w latach 2001-2006

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Kanalizacja							
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	0	1	6,9	32,9	32,9	32,9
długość czynnej sieci kanalizacyjnej stanowiącej własność gminy	km	0	1	6,9	32,9	32,9	32,9
długość czynnej sieci kanalizacyjnej stanowiącej własność gminy eksploatowanej przez jednostki gospodarki komunalnej	km	0	0	0	32,9	32,9	32,9
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	0	8	218	481	511	527
mieszkania w budynkach mieszkalnych nowo dołączonych do sieci kanalizacyjnej	miesz.	0	0	210	-	-	-
ścieki odprowadzone	dam^3	0	0,7	1,9	28,2	57,2	75,1
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	-	0	920	1 859	1 947	1 985

Źródło: www.stat.gov.pl

Dynamiczny rozwój infrastruktury ochrony środowiska charakteryzował Gminę Dydnia w analizowanym okresie w latach 2003-2004. Z powyższych danych wynika, iż z sieci kanalizacyjnej w 2006 roku korzystało ok. 24% mieszkańców gminy. Do kanalizacji podłączonych jest 527 budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania.

Wykres 22. Rozwój sieci kanalizacyjnej w latach 2001-2006

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Skanalizowany obszar Gminy Dydnia podłączony jest do pięciu oczyszczalni ścieków:

Oczyszczalnie ścieków w Gminie Dydnia

Na terenie Gminy istnieje 5 niewielkich oczyszczalni ścieków oczyszczających ścieki socjalno-bytowe głównie z instytucji oświatowych. Zlokalizowane są one w następujących miejscowościach:

- Dydnia – oczyszczalnia ścieków przy Szkole Podstawowej:
  - typ i rodzaj oczyszczalni: BIO-SAN – mechaniczno-biologiczna, działająca w oparciu o złoża spłukiwane,
  - przepustowość: 4m^3/d;
- Krzywe – oczyszczalnia ścieków przy Szkole Podstawowej:
  - typ i rodzaj oczyszczalni: BIO-SAN – mechaniczno-biologiczna, działająca w oparciu o złoża spłukiwane,
  - przepustowość: 4m^3/d;
- Witryłów – oczyszczalnia ścieków dla budynków wielorodzinnych po byłym Gospodarstwie Rolnym:
  - typ i rodzaj oczyszczalni: projekt indywidualny, Imhoff z napowietrzaniem – mechaniczno-biologiczna, działająca w oparciu o osad czynny,
  - przepustowość: 34m^3/d, pozwolenie wodno-prawne 34m^3/d,
- Ulucz – oczyszczalnia ścieków dla budynków wielorodzinnych w miejscowości Ulucz:
  - typ i rodzaj oczyszczalni: oczyszczalnia w technologii norweskiej firmy BIOVAC według metody SBR,
  - przepustowość: normalna-18m^3/d, maksymalna-30m^3/d,
- Jabłonka – oczyszczalnia ścieków typu SBR-BIOGEST dla miejscowości Jabłonka:

- typ i rodzaj oczyszczalni: przedmiotowa oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna bazująca na metodzie osadu czynnego,
- przepustowość: 190m^3/d.

Powyższe dane wskazują, że Gmina Dydnia posiada słabo rozwiniętą sieć kanalizacyjną oraz właściwie brakuje tu oczyszczalni ścieków. W związku z powyższym niezbędne są inwestycje w zakresie odbioru i oczyszczania ścieków. Duże rozproszenie zabudowy w niektórych miejscowościach będzie się wiązać z wysokimi kosztami takich projektów. Ze względu na szczególne walory przyrodnicze oraz położenie w bezpośrednim sąsiedztwie największej rzeki regionu – Sanu realizacja tych inwestycji staje się jednym z pilniejszych zadań Gminy.

2.10.7 Gospodarka odpadami

Gmina Dydnia nie posiada własnego wysypiska odpadów. W ciągu roku mieszkańcy Gminy „wytwarzają" około 2,3 tys. m^3 odpadów. Są one gromadzone w workach foliowych, a następnie wystawiane przy głównych drogach skąd zbierane i wywożone na wysypisko w Dynowie. Składowisko w Dynowie ma powierzchnię 1,5ha. Utworzono go w 1998r. Posiada ono zabezpieczenie dna chroniące sąsiednie tereny przed odciekami ze składowiska. Wykonano je z warstwy piasku o grubości 40cm i folii membranowej o grubości 0,5cm. W warstwie piasku znajduje się drenaż odprowadzający odcieki do specjalnego zbiornika. Składowisko posiada też system wentylacyjny. Przeznaczone jest ono tylko dla odpadów komunalnych. Odpady są składowane bez wcześniejszej segregacji. W przyszłości planowane jest oddawanie odpadów na wysypisko do Krosna.

Zaopatrzenie w energię elektryczną i gaz

Energia elektryczna

Przez teren Gminy Dydnia przebiega tranzytem linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110kV oraz elektromagnetyczna sieć rozdzielcza zasilająca bezpośrednio gminę. Tworzą ją linie średniego napięcia 15kV i linie niskiego napięcia 0,4kV.
Linia 110kV przechodzi przez sołectwa: Grabówka, Niebocko, Jabłonka, Obarzym i Niewistka. Łączy ona dwa sąsiednie Główne Punkty Zasilające (GPZ) 110/15kV: Sanok, Trepczę i Dynów. GPZ-ty te mają za zadanie zredukowanie napięcia w sieci z wysokiego (110 kV) do średniego (15kV).

Gmina zasilana jest z napowietrznych linii 15kV wyprowadzonych z GPZ-tów Sanok, Trepcza i Dynów. Sieć linii 15kV była przebudowana w części Gminy.

Na terenie Gminy jest 70 stacji transformatorowych. Transformatory mają za zadanie zredukowanie napięcia ze średniego (15kV) do niskiego (0,4kV) bezpośrednio wykorzystywanego przez odbiorców. Energia do poszczególnych domów przesyłana jest siecią niskich napięć.

Gaz

Gmina Dydnia jest w większości zgazyfikowana. Przez jej teren przebiegają gazociągi wysokoprężne tranzytowe gazu, wysokoprężne odgałęzienia do stacji redukcyjnych gazu oraz sieć gazociągów średnioprężnych.
Przez południową część gminy w sołectwie Końskie biegnie gazociąg wysokiego ciśnienia Φ300mm relacji Hermanowice - Strachocina, środkową częścią gminy biegnie gazociąg wysokiego ciśnienia Φ80mm relacji Końskie - Izdebki, w zachodniej części gminy do Niebocka biegnie odgałęzienie gazociągu relacji Strachocina - Brzozów, gazociąg ten ma średnicę Φ80mm. Poszczególne sołectwa zasilane są gazem średnioprężnym za pośrednictwem stacji redukcyjno-pomiarowych gazu pierwszego stopnia. Na terenie gminy są dwie stacje redukcyjne:

- w Końskiem o wydajności 600m^3/h - zasilana z tego gazociągu Φ300mm relacji Hermanowice – Strachocina,

- w Niebocku o wydajności 600m^3/h - zasilana z tego gazociągu Φ80mm - odgałęzienia gazociągu Strachocina - Brzozów.

Stacja w Końskiem zasila: Końskie, Witryłów, Krzywe, Krzemienną i Temeszów, stacja w Niebocku zasila: Niebocko, Grabówkę, Jabłonkę, Wydrną i Dydnię. Tuż przy granicy Dydni i Krzemiennej jest połączenie między obiema sieciami gazowymi, gwarantujące pewność zasilania w gaz w przypadku awarii którejś ze stacji.

Sieci gazowej pozbawione są sołectwa: Obarzym, Niewistka, Jabłonica Ruska i Ulucz.

2.11 Gospodarka Gminy

2.11.1 Rolnictwo

Polska jest krajem o zbyt dużym odsetku mieszkańców pracujących w rolnictwie. Dlatego też przekształcenie tej gałęzi gospodarki ma duże znaczenie dla rozwoju naszego kraju, czy poszczególnych regionów. Ważnymi sposobami zmierzającymi do zmiany tej niekorzystnej struktury na szczeblu powiatu, czy gminy jest z jednej strony wspomaganie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenie warunków do rozwoju istniejących podmiotów gospodarczych, a z drugiej umożliwianie profesjonalizacji działań w rolnictwie.

W województwie podkarpackim są korzystne warunki do prowadzenia działalności rolniczej. Niewątpliwym atutem tego regionu jest małe zanieczyszczenie środowiska naturalnego i niewielka urbanizacja obszaru. Zdecydowanie najlepsze dla rolnictwa są tereny leżące w pasie od Ropczyc przez Rzeszów do Przemyśla. Występują tutaj najlepsze gleby, agroklimat, rzeźba terenu i warunki wodne.

W chwili obecnej do celów rolniczych wykorzystywanych jest ok. 749,9 tys. ha użytków rolnych, co stanowi ponad 45% ogólnej powierzchni województwa. Największy udział w tej powierzchni mają grunty orne - 541,2 tys. ha. Pozostała część użytków rolnych to: sady - 5,7 tys. ha, łąki - 121,4 tys. ha, pastwiska - 54,3 tys. ha. Ponadto 659,2 tys. ha zajmują lasy. Z kolei 375,1 tys. ha zajmują pozostałe grunty, czyli m.in.: drogi, miejsca zabudowane oraz nieużytki.

W rękach prywatnych jest 694 tys. ha, co stanowi 92,5% całkowitej powierzchni użytków rolnych. W Podkarpackiem jest 307,8 tys. gospodarstw indywidualnych o średniej powierzchni 2,68ha, z czego w każdym takim gospodarstwie 2,31ha stanowią użytki rolne - dla porównania w Polsce ten wskaźniki te wynoszą 5,68ha i 5,16ha.

Zwłaszcza w części południowej i wschodniej województwa dominują gospodarstwa do 5ha, które stanowią 90,5% wszystkich gospodarstw. Około 8% gospodarstw ma areał 5-10ha, a w 1,5% gospodarstw powierzchnia przekracza 10ha. Duże rozdrobnienie gospodarstw, choć wpływa na niską towarowość rolnictwa, może jednak zostać wykorzystane dla celów rolnictwa ekologicznego, które ma szansę w Podkarpackiem na systematyczny rozwój.

Podkarpacka produkcja rolnicza ma charakter wszechstronny i pod tym względem nie odbiega od normy krajowej. Pozycję dominującą zajmują zboża, które osiągają tutaj ponad 69% wszystkich zasiewów, oraz rośliny okopowe (ziemniaki) - 14,2% zasiewów. Ponad 97% wszystkich zasiewów dokonywanych jest w gospodarstwach indywidualnych. W hodowli zdecydowanie przeważa chów bydła stanowiący 33% hodowli łącznej bydła, trzody chlewnej, owiec i koni.

Znaczna część gospodarstw specjalizuje się w produkcji wielokierunkowej, obejmującej wartość produkcji roślinnej, zwierzęcej, łącznie z produktami zużytymi na pasze we własnym gospodarstwie oraz produktami nierolniczymi pozyskiwanymi także w niektórych gospodarstwach.

Warunki glebowe pozwalają, aby województwo podkarpackie mogło stać się regionem rolniczym, posiadającym bardzo wyspecjalizowane rolnictwo. Około 31,4% gleb występuje w klasach bonitacyjnych od I do IIIb, czyli bardzo dobrych i dobrych. Najwięcej, bo aż 45%

gleb to IV średnia klasa bonitacyjna. Najbardziej urodzajne gleby - czarnoziemy - zalegają w okolicach Jarosławia, Przemyśla i Przeworska, zaś w dolinach Wisły, Sanu i Wisłoka - mady.

W Podkarpackiem bardzo dobrze rozwija się przetwórstwo rolno-spożywcze koncentrujące się w branży mięsnej, zbożowo-młynarskiej, owocowo-warzywnej, mleczarskiej i cukrowniczej. Funkcjonuje tutaj wiele zakładów przetwórstwa mięsnego oraz przetwórstwa owocowo-warzywnego. Z uwagi na dość duże rozdrobnienie w produkcji rolnej w ostatnich latach podjęto działania zmierzające do stworzenia rynku rolnego na zasadach unijnych. Z jednej strony chodzi o uruchomienie profesjonalnego rynku towarowego, z drugiej o zwiększenie koncentracji producentów w grupach producenckich. Do tej pory na terenie województwa udało się powołać osiem grupy producenckich, a kolejne czekają na rejestrację.[4]

Gmina Dydnia należy do grupy gmin wiejskich o charakterze rolniczym.

Tabela 22. Gospodarstwa domowe wg struktury dochodów

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Liczba gospodarstw w 2002 roku
z działalności rolniczej	gosp. dom.	91
z działalności rolniczej i pracy najemnej	gosp. dom.	5
z pracy najemnej	gosp. dom.	488
z pracy najemnej i działalności rolniczej	gosp. dom.	98
z emerytury i renty	gosp. dom.	907
z działalności pozarolniczej	gosp. dom.	43
z niezarobkowych źródeł utrzymania	gosp. dom.	121
gospodarstwa domowe pozostałe	gosp. dom.	159

Źródło: dane GUS, PSR 2002

Wykres 23. Gospodarstwa domowe według struktury dochodów

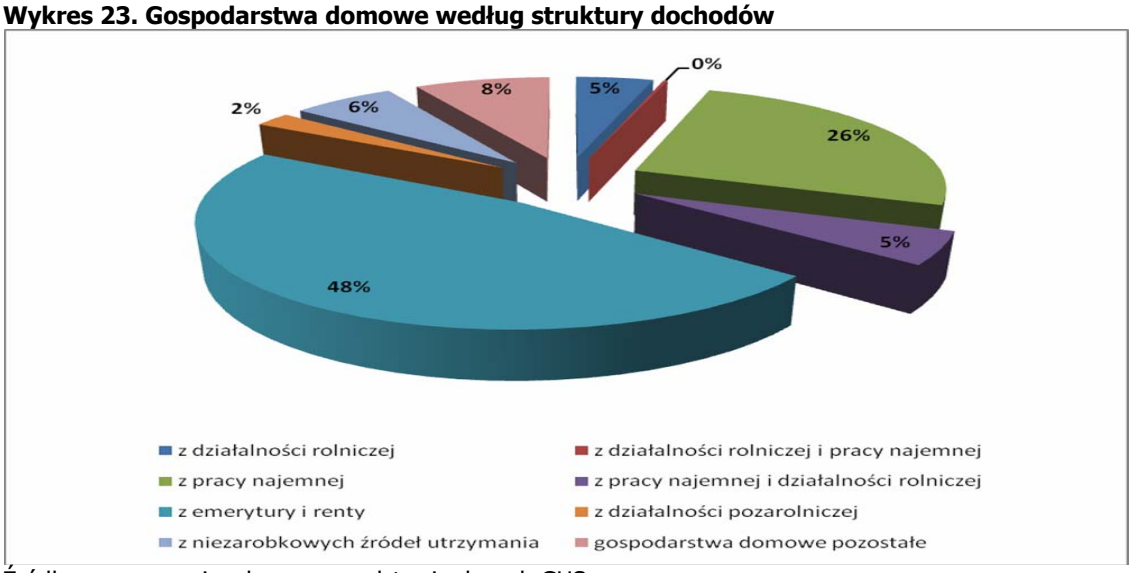

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z powyżej przedstawionej tabeli i wykresu prezentujących gospodarstwa domowe według struktury dochodów wynika, że w ogólnej liczbie 1913 gospodarstw dominują gospodarstwa, utrzymujące się z rent i emerytur, które stanowią ponad 48%, a praca najemna stanowi

[4] http://www.wrota.podkarpackie.pl/pl/rolnictwo/liczby

główne źródło dochodów dla 26% gospodarstw. Praca w rolnictwie indywidualnym jest podstawowym źródłem utrzymywania jedynie dla 5% gospodarstw domowych.

Strukturę użytkowania gruntów w Gminie Dydnia przedstawia poniższa tabela.

Tabela 23. Struktura użytkowania gruntów

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2005
UŻYTKI ROLNE		
Powierzchnia użytków rolnych		
ogółem	ha	6565
grunty orne	ha	4965
sady	ha	7
łąki	ha	714
pastwiska	ha	879
LASY		
Lasy i grunty leśne	ha	5287
POZOSTAŁE GRUNTY I NIEUŻYTKI		
Pozostałe grunty i nieużytki	ha	1150

Źródło: dane GUS

Powierzchnia użytków rolnych stanowi 77% ogólnej powierzchni Gminy, co świadczy o jej rolniczym charakterze. Największy udział w powierzchni użytków rolnych mają grunty orne stanowiące 50%.

W strukturze gospodarstw według rodzaju i powierzchni zasiewów dominuje pszenica i ziemniaki. Według Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2002 roku struktura gospodarstw rolnych według ich powierzchni przedstawia się następująco:

Tabela 24. Gospodarstwa wg rodzaju i grup obszarowych użytków rolnych

Gospodarstwa wg rodzaju i grup obszarowych użytków rolnych		
gospodarstwa rolne ogółem	gosp. rol.	1.913
do 1 ha włącznie	gosp. rol.	491
powyżej 1 do mniej niż 2 ha	gosp. rol.	470
od 2 do mniej niż 5 ha	gosp. rol.	808
od 5 do mniej niż 7 ha	gosp. rol.	113
od 7 do mniej niż 10 ha	gosp. rol.	21
od 10 do mniej niż 15 ha	gosp. rol.	4
od 15 do mniej niż 20 ha	gosp. rol.	0
od 20 do mniej niż 50 ha	gosp. rol.	0
od 50 do mniej niż 100 ha	gosp. rol.	0
100 ha i więcej	gosp. rol.	4

Źródło: dane GUS, PSR 2002

W powyżej przedstawionej strukturze przeważają gospodarstwa rolne o powierzchni od 2 do 5ha, mniej jest gospodarstw o powierzchni do 1ha. W strukturze gospodarstw prowadzonych na terenie Gminy Dydnia jest 5 gospodarstw o powierzchni 100ha i więcej.

2.11.2 Pozarolnicza działalność gospodarcza

Na całokształt działalności gospodarczej prowadzonej w województwie podkarpackim ma wpływ poziom koniunktury gospodarczej tworzących go jednostek samorządu terytorialnego. Rozwój ten uzależniony jest od kondycji trzech sfer działalności ludzkiej, a mianowicie rolnictwa, przemysłu i usług. Przedsiębiorstwa działające na danym terenie, stadium ich rozwoju, zdolności do tworzenia miejsc pracy, struktura branż i poziom ich konkurencyjności na rynku wewnętrznym (gminy, powiatu) i rynkach zewnętrznych (regionalnym, krajowym, europejskim, światowym) mają zasadniczy wpływ na stan gospodarki danego regionu.

Jedną z zasadniczych gałęzi w skali całej gospodarki są małe i średnie przedsiębiorstwa. Od ich działania zależna jest w dużej mierze kondycja rynku pracy zarówno w skali krajowej, jak i lokalnej. Bardzo często przedsiębiorstwa te stanowią o sile rozwoju ekonomicznego Gminy i powiatu i są często jednym z najważniejszych źródeł utrzymania mieszkańców.

W Gminie Dydnia w analizowanym okresie obejmującym lata od 2001 do 2006, liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON charakteryzowała się tendencją wzrostową do 2003 roku, po czym, w kolejnych latach nastąpił jej spadek, niewielki wzrost w 2004 roku i kolejny spadek w roku 2006. Poniższa tabela i obrazujący ją wykres przedstawiają zmiany w liczbie podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w analizowanym okresie.

Tabela 25. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON

Rok	Liczba podmiotów figurujących w ewidencji	Sektor publiczny	Sektor prywatny
2001	357	23	334
2002	379	23	356
2003	406	20	386
2004	373	19	354
2005	376	20	356
2006	374	20	354

Źródło: www.stat.gov.pl

Wykres 24. Dynamika liczby podmiotów gospodarczych (2001-2006)

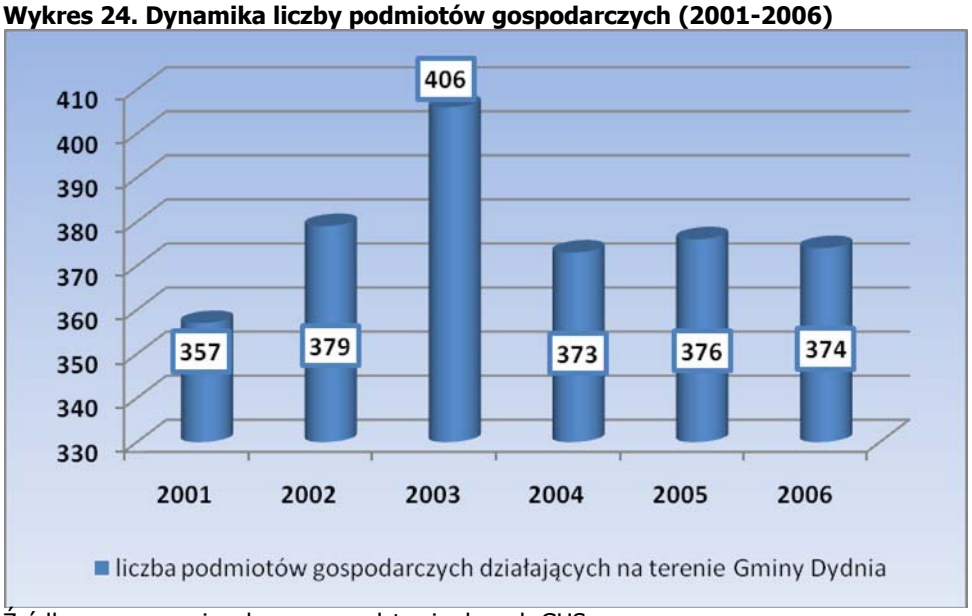

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na terenie Gminy Dydnia, według stanu podanego przez Główny Urząd Statystyczny na dzień 31.12.2006 roku działało 374 podmioty gospodarcze. W stosunku do liczby ludności przypada tu ok. 42,32 podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców. Wskaźnik ten jest niższy niż w województwie.

Zdecydowana większość podmiotów gospodarczych należy do sektora prywatnego (blisko 95%). Świadczy to o przedsiębiorczości mieszkańców w kierunku samozatrudnienia i tworzenia nowych miejsc pracy. Największy udział wśród jednostek gospodarczych mają przedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób. Jest to wynikiem zarówno krótkiego okresu działania gospodarki polskiej w systemie rynkowym, jak i uwarunkowań lokalnych w Gminie, nie sprzyjających tworzeniu dużych jednostek gospodarczych.

Strukturę podmiotów według wybranych sekcji przedstawia poniżej zamieszczony wykres.

Wykres 25. Struktura podmiotów gospodarczych w Gminie Dydnia

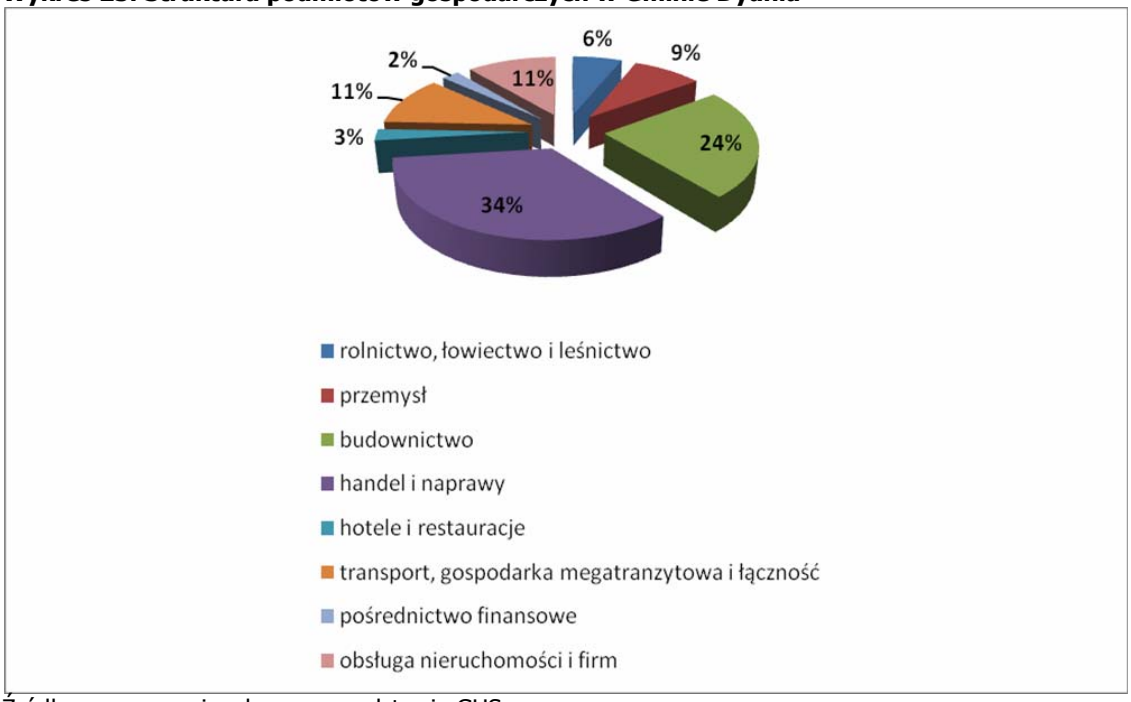

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

Największy udział w powyższej strukturze ma handel i naprawy. W warunkach zaistniałej nie tak dawno gospodarki rynkowej najszybciej zaczął funkcjonować handel, nie uwikłany w procesy prywatyzacji i tworzony prawie od podstaw. Niewymagający też dużych nakładów i kwalifikacji zawodowych. Na terenie Gminy są to w większości firmy małe, rodzinne, nie dające większego zatrudnienia. Na drugim miejscu pod względem ilości podmiotów gospodarczych jest budownictwo, prężnie rozwijające się na terenie Gminy Dydnia i świadczące usługi również w pobliskich gminach. Jest to branża dynamicznie rozwijająca się w całym regionie, mająca wpływ na widoczną zmianę zewnętrznego wizerunku miast i wsi. Istniejący profil rolno-przemysłowy Gminy, znajduje potwierdzenie w trzeciej pozycji w strukturze zakładów przemysłowych. Na terenie Gminy istnieje kilka tartaków i zakładów przetwórstwa drzewnego. Rozwój gospodarki leśnej stwarza perspektywę zatrudnienia dużej grupy ludności przy pracach sezonowych - zrywka drewna i całorocznych - pielęgnacje nasadzania. Na terenach nadsańskich zalegają pokłady kruszywa naturalnego.

2.11.3 Banki

Na terenie Gminy Dydnia działa Podkarpacki Bank Spółdzielczy w Sanoku, Oddział w Dydni oraz Punkt Kasowy w Niebocku.

2.12 Główni uczestnicy lokalni istotni z punktu widzenia lokalnego programu rozwoju

2.12.1 Władze gminne

Rada Gminy składająca się z 15 radnych. Skład Rady Gminy Dydnia aktualnie jest następujący:

Szul Piotr - przewodniczący Rady
Pelczar Tadeusz - z-ca przewodniczącego Rady
Zarzyka Jan - z-ca przewodniczącego Rady
Brzyski Stanisław
Domowicz Adam
Kołodziej Zdzisław
Kopczyk Ryszard
Niemiec Jan
Orłowski Marek
Pajęcki Lucjan
Pocałuń Marek
Rachwał Grzegorz
Sąsiadek Stanisław
Toczek Józef
Wójcik Grzegorz

Wójtem Gminy Dydnia jest Jerzy Ferdynand Adamski.

2.12.2 Możliwości budżetowe Gminy

Analizę sytuacji finansowej gminy przeprowadzono na podstawie danych nt. wykonania budżetów z lat 2003-2006 oraz planu na rok 2007.

Wykres 26. Dochody, wydatki i wynik budżetu Gminy (w tys. PLN)

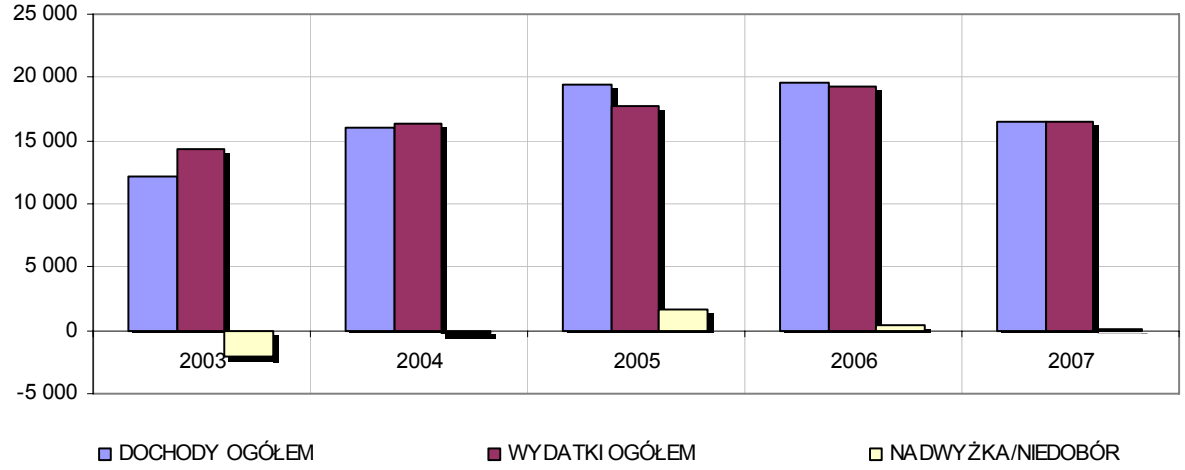

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od UG w Dydni

W ostatnich latach budżet Gminy był względnie zrównoważony. Co prawda w latach 2003 i 2004 wystąpił deficyt, jego wysokość w roku 2003 przekroczyła 17% dochodów budżetu, ale w roku 2004 wynosiła już tylko 1,7%. Sytuacja ta powstała w związku z realizacją ambitnego planu inwestycyjnego.

Dochody ogółem Gminy kształtują się w przedziale od ok. 12 mln PLN w 2003r. do około 19,6 mln PLN w 2006r. i od czterech lat wykazują tendencję wzrostową. Plan na 2007r. zakłada niższe dochody ogółem, co wynika z niższych dochodów własnych oraz dotacji.

Podobnie wydatki najwyższe są w roku 2006 – realizacja na poziomie ponad 19 mln PLN – najniższe zaś w 2003r. – ok. 12 mln PLN. Plan na rok 2007 zakłada spadek wydatków do poziomu ok. 16,5 mln PLN.

Wykres 27. Relacja wyniku budżetu do dochodów ogółem w proc.

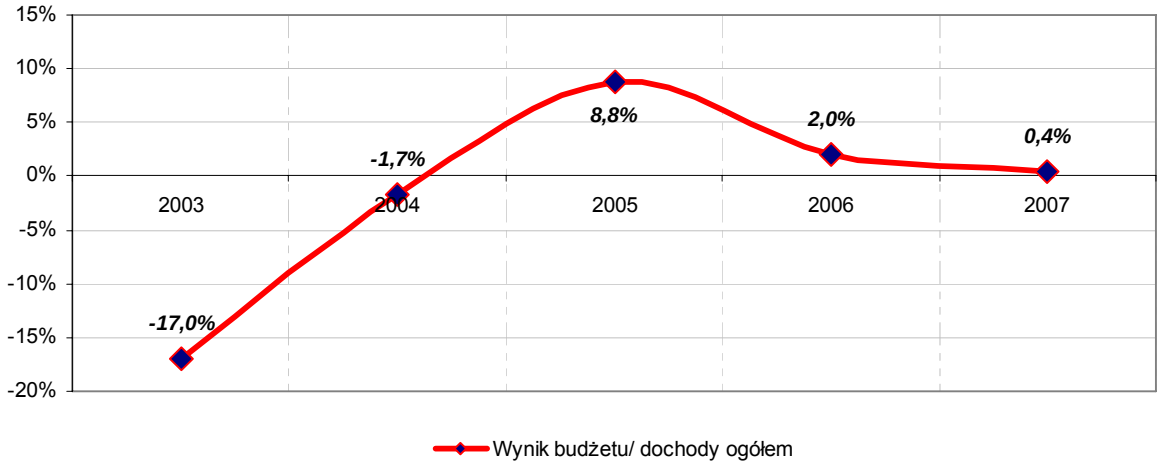

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG w Dydni

Dla określenia potencjału inwestycyjnego budżetu konieczne jest przeanalizowanie kształtowania się wolnych środków rozumianych jako nadwyżka dochodów ogółem nad wydatkami bieżącymi.

Wykres 28. Wysokość wolnych środków i wydatków majątkowych w latach 2002-2006 w tys. PLN

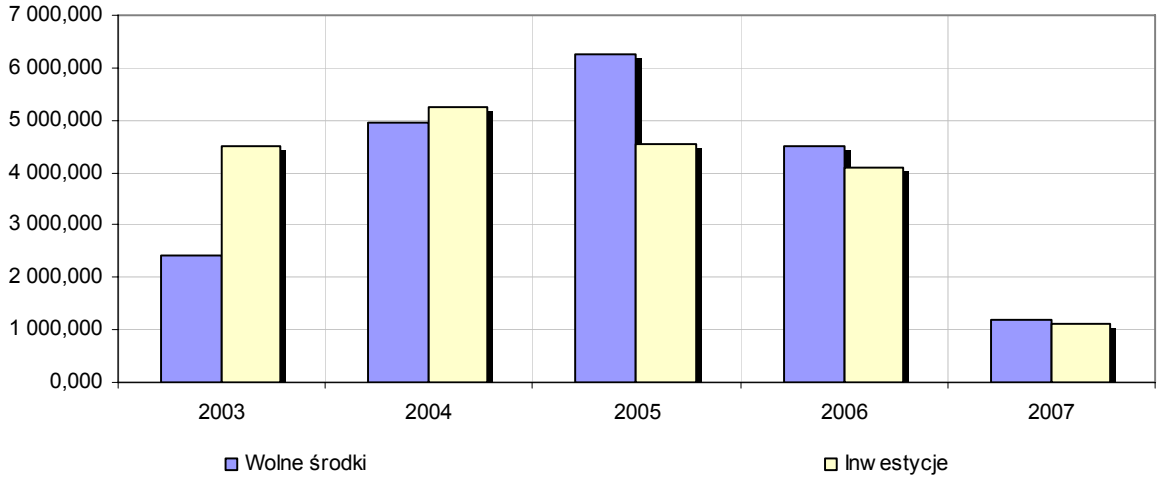

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG w Dydni

Wolne środki kształtowały się na poziomie ok. 2 mln PLN do ponad 6 mln PLN rocznie. Kwota wolnych środków zaplanowana na rok 2007 spada do ok. 1,1 mln PLN. Jest to wygenerowana kwota w budżecie gminy, którą władze samorządowe mogły przeznaczyć na realizację planu inwestycyjnego i spłatę zadłużenia.

Poza latami: 2003 i 2004 we wszystkich latach analizy wydatki inwestycyjne nie przekraczały wolnych środków w budżecie Gminy. Stąd też w na początku analizowanego okresu posiłkowano się finansowaniem zewnętrznym i wzrosło zadłużenie gminy. Zadłużenie Gminy pozostaje na stabilnym poziomie. Również obsługa długu jest względnie stała z roku na rok, co jest przejawem rozsądnego planowania spłaty zaciąganych kredytów.

Ogólnie rzecz biorąc można zauważyć zrównoważone podejście do wykorzystania długu w finansowaniu inwestycji.

Wykres 29. Stan i obsługa zadłużenia w poszczególnych latach w tys. PLN

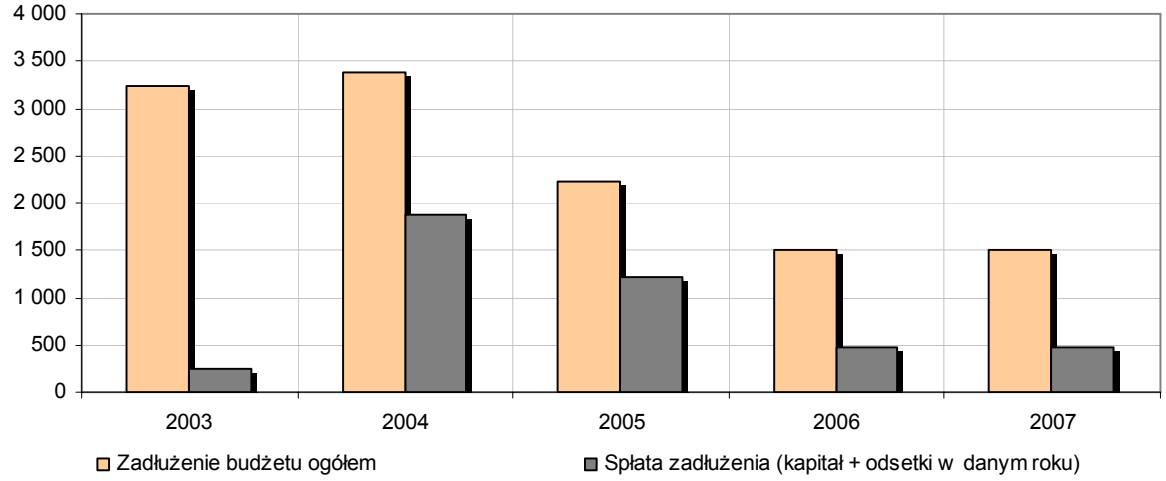

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG w Dydni

Dla oceny sytuacji finansowej Gminy istotne jest określenie nie tylko wysokości wolnych środków, (która w tym wypadku jest zadowalająca) ale też wskazanie czy wolne środki pokrywają całość obsługi długu w danym roku, a więc czy nie mamy do czynienia z sytuacją zaciągania długu na spłatę wcześniejszych zobowiązań.

Zasadniczo wskaźnik wolne środki/obsługa zadłużenia powinien w długim okresie utrzymywać się na poziomie powyżej 1. Oznacza to, iż całość obsługi długu może być pokryta z dochodów budżetu w danym roku. W przypadku Gminy Dydnia wskaźnik nie spada poniżej tej wartości w żadnym z okresów.

Wykres 30. Wskaźnik wolne środki/obsługa zadłużenia

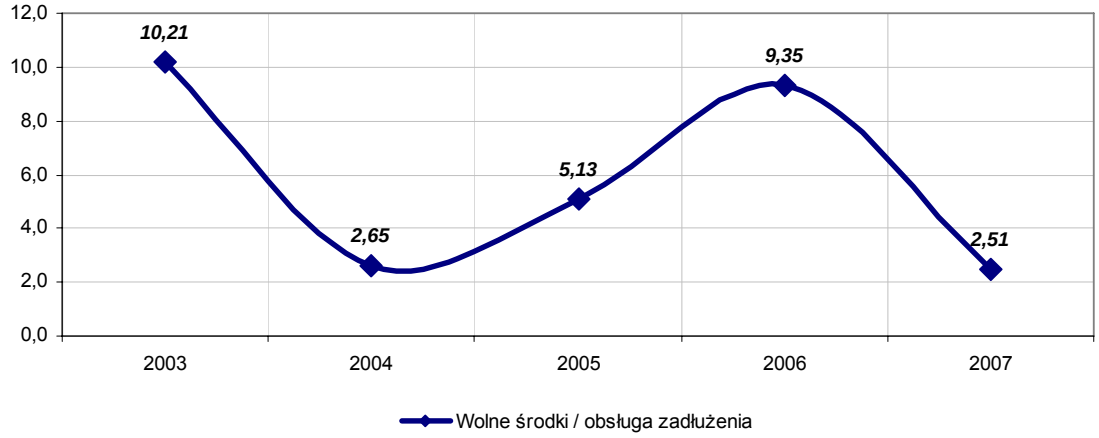

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG w Dydni

Przeanalizowano również kształtowanie się ustawowych wskaźników limitujących stan i obsługę zadłużenia w relacji do dochodów. W przypadku pierwszego z nich limit ustawowy to 60% zaś przy drugim 15%.

W obu przypadkach wielkości przyjmowane przez wskaźniki są dalekie od ustawowych limitów. Tak jak to zostało wcześniej zaznaczone relacja stanu zadłużenia do dochodów ogółem nieprzerwanie od kilku lat pozostaje na stabilnym poziomie.

Wykres 31. Ustawowe wskaźniki stanu i obsługi zadłużenia do dochodów

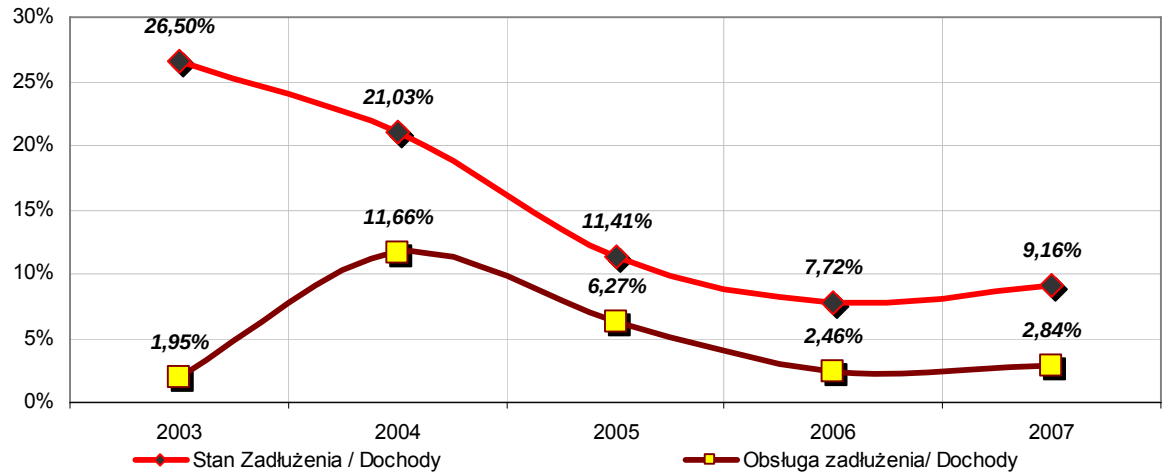

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG w Dydni

Zbiorcze dane na podstawie, których przygotowano niniejszą analizę znajdują się w tabeli.

Tabela 26. Dane finansowe budżetu Gminy Dydnia w tys. PLN

Wyszczególnienie	Wykonanie 2003	Wykonanie 2004	Wykonanie 2005	Wykonanie 2006	Plan 2007 r.
DOCHODY OGÓŁEM	**12 224,614**	**16 090,497**	**19 425,298**	**19 633,575**	**16 539,513**
Dochody własne w tym:	**2 745,993**	**5 314,650**	**5 737,908**	**3 517,802**	**2 630,752**
Udział w podatku dochodowym od osób fizycznych	547,294	850,994	1 267,645	1 138,227	1 110,902
Dochody z majątku	514,064	349,763	323,794	346,768	276,109
Podatek od nieruchomości	639,993	651,418	694,250	722,672	650,000
Subwencje	**7 772,834**	**8 561,506**	**8 868,790**	**9 677,954**	**9 430,869**
Dotacje na zadania powierzone i zlecone ustawami (bez funduszy z UE)	**1 705,787**	**2 214,341**	**4 818,600**	**6 437,819**	**4 477,892**
WYDATKI OGÓŁEM	**14 298,930**	**16 358,948**	**17 720,095**	**19 235,120**	**16 477,073**
Wydatki bieżące	9 795,686	11 121,763	13 183,384	15 122,539	15 358,073
Wydatki majątkowe	4 503,244	5 237,185	4 536,711	4 112,581	1 119,000
NADWYŻKA/NIEDOBÓR	**-2 074,316**	**-268,451**	**1 705,203**	**398,455**	**62,440**
Zadłużenie budżetu ogółem	3 239,957	3 384,131	2 217,004	1 515,368	1 515,368
Spłata zadłużenia (kapitał + odsetki w danym roku)	238,000	1 876,532	1 217,359	482,594	470,440
Wynik budżetu/ dochody ogółem	-17,0%	-1,7%	8,8%	2,0%	0,4%
Rok	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**
Wolne środki	2 428,928	4 968,734	6 241,914	4 511,036	1 181,440
Inwestycje	4 503,244	5 237,185	4 536,711	4 112,582	1 119,000

Rok	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**
Stan Zadłużenia / Dochody	26,50%	21,03%	11,41%	7,72%	9,16%
Rok	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**
Obsługa zadłużenia/ Dochody	1,95%	11,66%	6,27%	2,46%	2,84%
Rok	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**
Wolne środki / obsługa zadłużenia	10,21	2,65	5,13	9,35	2,51

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UG w Dydni

2.12.3 Stowarzyszenia, fundacje, inne organizacje pozarządowe.

Na terenie Gminy Dydnia działają następujące stowarzyszenia i organizacje pozarządowe:

- Ludowy Klub Sportowy „ZRYW" Dydnia;
- Ludowy Klub Sportowy „VIKTORIA" Niebocko;
- Uczniowski Klub Sportowy „OLIMPIJCZYK" przy Szkole Podstawowej w Dydni;
- Uczniowski Klub Sportowy „PIONIER" przy Gimnazjum w Niebocku;
- Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „GRABOWIANKA" w Grabówce;
- Uczniowski Klub Sportowy „BŁYSKAWICA" przy Szkole Podstawowej w Dydni - Filia w Niewistce;
- Stowarzyszenie Na Rzecz Odnowy i Rozwoju Wsi Grabówka;
- Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Gminy Dydnia;
- Stowarzyszenie Na Rzecz Wspierania Inicjatyw Edukacyjnych, Kulturalnych, Społecznych i Gospodarczych „LIDER" przy Szkole Podstawowej i Gimnazjum w Dydni;
- Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Edukacji i Środowiska Lokalnego Wsi Niebocko;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Dydni;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Grabówce;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Jabłonce;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Krzemiennej;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Krzywem;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Niebocku;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Niewistce;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Obarzymie;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Temeszowie;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Witryłowie;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Wydrnej.

2.12.4 Organizacje pracodawców i pracobiorców

Na terenie Gminy Dydnia nie ma zorganizowanych organizacji pracodawców i pracobiorców.

2.13 Podstawowe informacje adresowe, telefony, e-maile, kontakty

Wójt Gminy Dydnia

Jerzy Ferdynand Adamski

Telefon: (0-13) 430 30 02
Fax: (0-13) 430 31 94
e-mail: urzad@gminadydnia.pl

Zastępca Wójta Gminy Dydnia

Stanisław Pałys

Telefon: (0-13) 430 30 02
Fax: (0-13) 430 31 94
e-mail: urzad@gminadydnia.pl

Sekretarz Gminy Dydnia

Alina Maślak

Telefon: (0-13) 430 30 02
Fax: (0-13) 430 31 94
e-mail: urzad@gminadydnia.pl

Skarbnik Gminy Dydnia

Maria Bieda

Telefon: (0-13) 430 30 02
Fax: (0-13) 430 31 94
e-mail: urzad@gminadydnia.pl

Podstawowe informacje adresowe:

- **Adres:**
  Urząd Gminy Dydnia
  Dydnia 224
  36-204 Dydnia

- **Numery telefonów:**
  Telefon: (0-13) 430 30 02
  Fax: (0-13) 430 31 94

- **Godziny urzędowania**

  od poniedziałku do piątku $\mathbf{7^{15} – 15^{15}}$

- **Strony internetowe**

  http://www.gminadydnia.pl

Źródło: dane zamieszczone na stronie internetowej Gminy Dydnia

3. OCENA POZIOMU ZASPOKOJENIA POTRZEB MIESZKAŃCÓW

3.1 Struktura i kryteria ocen zaspokojenia potrzeb mieszkańców

Poniżej znajduje się lista uniwersalnych potrzeb społecznych, przyjętych w pracach diagnostycznych i projektowych strategii. Na stopień zaspokojenia wszystkich tych potrzeb wpływać mogą władze gminy, podmioty instytucjonalne i ogół mieszkańców współdziałających w realizacji strategii.

Przyjęta systematyka potrzeb wraz z cechami, które je charakteryzują lub zakresem, którego dotyczą, zawiera:

Zabezpieczenie materialne:

- poziom dochodów,
- struktura dochodów,
- możliwość zachowania, odtwarzania i powiększania dochodów.

Wyżywienie:

- jakość wody pitnej,
- jakość żywności produkowanej na swoim terenie,
- dostępność produktów żywnościowych,
- skala ewentualnego niedożywienia,
- kultura i racjonalność żywienia,
- dostęp do zbiorowych form żywienia.

Schronienie:

- możliwość samodzielnego zamieszkiwania,
- standard mieszkań,
- typ budynków mieszkalnych,
- skala ewentualnej bezdomności.

Bezpieczeństwo:

- zagrożenia przestępczością,
- zagrożenia spokoju społecznego,
- zagrożenia związane z komunikacją,
- zagrożenia zdarzeniami losowymi.

Zdrowie i życie:

- przeciętna długość trwania życia,
- umieralność niemowląt,
- udział niepełnosprawnych,
- zachorowalność, w tym na choroby przewlekłe, choroby cywilizacyjne,
- dostęp do otwartego i zamkniętego lecznictwa,
- zagrożenia zdrowia i życia wynikające z zachowań patologicznych,
- styl życia.

Opieka:

- nad dziećmi,
- nad osobami niepełnosprawnymi,
- nad osobami w podeszłym wieku,
- nad osobami niedostosowanymi społecznie.

Rozwój ludzi:

- długość kształcenia szkolnego,
- jakość kształcenia,

- poziom wykształcenia mieszkańców,
- czas poświęcony rozwojowi fizycznemu,
- poziom rozwoju fizycznego,
- czas na rozwój emocjonalny i duchowy.

Rekreacja, wygoda, przyjemności:

- ilość czasu wolnego,
- dostęp do różnorodnych form rekreacji i wypoczynku,
- jakość (poziom) rekreacji i wypoczynku.

Kultura:

- poziom biernego uczestnictwa w kulturze,
- poziom uczestnictwa czynnego w kulturze,
- dostęp do różnorodnej oferty kulturalnej.

Kontakty społeczne, więź grupowa:

- stopień integracji społeczności lokalnych,
- stopień zorganizowania społeczności lokalnych,
- tolerancyjność,
- ofiarność,
- lojalność grupowa.

Kreacja otoczenia, poczucie użyteczności, uznanie, gratyfikacja, akceptacja:

- możliwości oddziaływania na otoczenie materialne i społeczne,
- możliwości aktywności zawodowej,
- możliwości innej aktywności pozazawodowej,
- poziom uczestnictwa w aktywnościach,
- mechanizmy gratyfikacji,
- poziom satysfakcji materialnej i innej.

Tożsamość z gminą, ład przestrzenny:

- orientacja w przestrzeni,
- identyfikacja z miastem,
- walory estetyczne i historyczne,
- poziom uczestnictwa w zarządzaniu gminą.

Swoboda i łatwość kontaktów przestrzennych:

- czas zużywany na zrealizowanie kontaktu,
- koszt kontaktów,
- różnorodność, niezawodność i wygoda w nawiązywaniu kontaktów.

Wartości moralne i potrzeby religijne

3.2 Ocena poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkańców

Uczestnicy konsultacji społecznej dokonali oceny poziomu zaspokojenia każdej z potrzeb mieszkańców, wypełniając ankietę przygotowaną na podstawie informacji uzyskanych w czasie spotkań warsztatowych. Każdej z potrzeb przyznawano w ankiecie punkty od 0 do 10 według własnej oceny, przy czym:

0 - oznacza brak zaspokojenia potrzeby,

10 - bardzo wysoki poziom zaspokojenia potrzeby.

Wynik oceny przedstawiony jest poniżej jako średnia liczba punktów, jaką uzyskał poziom zaspokojenia każdej z potrzeb (suma punktów dla każdej z potrzeb podzielona przez liczbę odpowiedzi). Im wyższy wynik tym lepsze zaspokojenie danej potrzeby i odwrotnie.

Tabela 27. Ocena poziomu zaspokojenia potrzeb

Potrzeba	Ocena poziomu zaspokojenia potrzeby
wartości moralne i potrzeby religijne	6,81
schronienie	5,95
bezpieczeństwo	5,81
wyżywienie	5,68
opieka	5,51
zdrowie i życie	5,49
rozwój ludzi	5,42
tożsamość z gminą, ład przestrzenny	5,05
swoboda i łatwość kontaktów przestrzennych	4,55
kontakty społeczne, więź grupowa	4,28
kreacja otoczenia, poczucie użyteczności, uznanie, akceptacja, gratyfikacja	4,08
zabezpieczenie materialne	4,04
kultura	3,99
rekreacja, wypoczynek, przyjemności	3,66

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Wykres 32. Ocena poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkańców

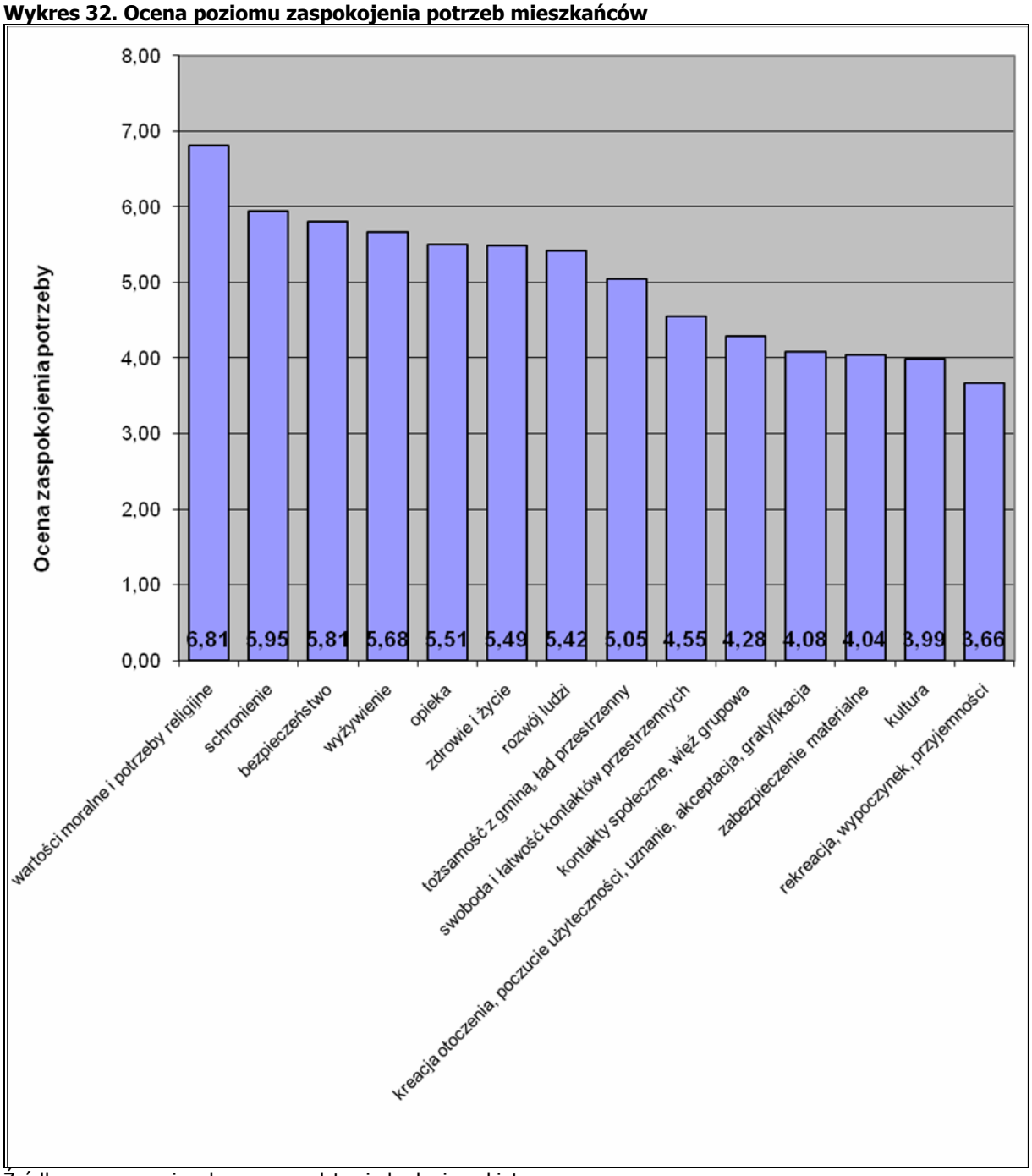

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

4. PROBLEMY GMINY

W trakcie pracy warsztatowej uczestnicy zidentyfikowali problemy w następujących zakresach:

- zaspokojenia potrzeb mieszkańców,
- infrastruktury i zasobów oraz gospodarki przestrzennej Gminy,
- w sferze gospodarczej Gminy.

Problem, to nieakceptowana sytuacja odnosząca się do podmiotu strategii, uniemożliwiająca utrzymanie pożądanego stanu lub osiągnięcie zamierzonych celów/rezultatów. Problem, to także nieakceptowany skutek oddziaływania wewnętrznych lub zewnętrznych czynników rozwojowych.

Poniżej przedstawione są problemy określone w zespołach roboczych dla każdego z zakresów.

4.1 Problemy w zakresie zaspokojenia potrzeb mieszkańców

Problemy zostały określone odrębnie dla każdej z 14 potrzeb przyjętych i opisanych w punkcie 3.1 i przedstawiają się następująco:

Potrzeba zabezpieczenia materialnego:

- Wysokie koszty budowy i utrzymania domu;
- Niski poziom dochodów;
- Niski poziom motywacji do pracy;
- Ograniczony dostęp do zatrudnienia niskie dochody z gospodarstwa rolnego;
- Bierność w zakresie poprawy warunków bytowych;
- Niski poziom przedsiębiorczości;
- Duży udział dochodów pochodzący z niezarobkowych źródeł.

Potrzeba wyżywienia:

- Zagrożenie niedożywieniem w rodzinach o niskim poziomie dochodu;
- Nieznana jakość wody pitnej w ujęciach;
- Okresowe braki wody w ujęciach indywidualnych i zbiorowych;
- Niska świadomość w zakresie racjonalnego odżywiania;
- Zmniejszające się wykorzystanie żywności własnej produkcji;
- Niedożywienie osób pochodzących z rodzin patologicznych i niezaradnych życiowo.

Potrzeba schronienia:

- Rosnąca liczba osób bezdomnych;
- Brak mieszkań komunalnych;
- Ograniczona możliwość samodzielnego zamieszkania;
- Brak lokali zastępczych socjalnych, chronionych;
- Wysoki procent budynków mieszkalnych o niskim standardzie;
- Wykorzystanie szkodliwych dla zdrowia materiałów w budownictwie.

Potrzeba bezpieczeństwa

- Wzrost przestępczości pospolitej, kradzieże, włamania, bójki;
- Wzrost zagrożenia na imprezach masowych mecze, dyskoteki;
- Wzrost liczby wypadków drogowych;
- Wysoki poziom zagrożenia powodziami.

Potrzeba zdrowia i życia:

- Niska świadomość zdrowotna społeczeństwa;
- Wzrastająca moda: na palenie papierosów i inne używki;
- Styl życia mieszkańców niesprzyjający zdrowiu;
- Ograniczony dostęp do lecznictwa specjalistycznego i rehabilitacji;
- Niski poziom profilaktyki zdrowotnej.

Potrzeba opieki:

- Ograniczone możliwości zapewnienia opieki dla dzieci w wieku przedszkolnym;
- Trudności w zapewnieniu opieki nad osobami w podeszłym wieku i osobami z zaburzeniami psychicznymi;
- Niski poziom udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym.

Potrzeba rozwoju ludzi:

- Brak profesjonalnej opieki i poradnictwa psychologiczno – pedagogicznego i prawnego;
- Zbyt mała aktywność fizyczna mieszkańców Gminy;
- Ograniczone możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych lub przekwalifikowania;
- Ograniczone możliwości rozwoju zainteresowań dzieci i młodzieży.

Potrzeba rekreacji, wypoczynku, przyjemności:

- Ograniczony dostęp do zorganizowanych form spędzania wolnego czasu;
- Niski poziom rekreacji i wypoczynku;
- Niedostatecznie rozwinięta baza sportowo – rekreacyjna i turystyczna.

Potrzeba kultury:

- Niski poziom biernego uczestnictwa w kulturze społeczeństwa lokalnego.

Potrzeba kontaktów społecznych, więzi grupowej:

- Mała integracja społeczności lokalnej;
- Mała skuteczność NGO w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na realizację zadań statutowych;
- Ograniczony dostęp do sieci telefonicznych oraz internetowej sieci szerokopasmowej.

Potrzeba swobody i łatwości kontaktów przestrzennych:

- Wysoki koszt kontaktów przestrzennych;
- Niewystarczająca wygoda w nawiązywaniu kontaktów przestrzennych;
- Niedostateczna komunikacja między miejscowościami;
- Duże zużycie czasu na realizowanie kontaktu między miejscowościami;
- Słaba dostępność do sieci szerokopasmowej.

Potrzeba kreacji otoczenia, poczucie użyteczności, uznanie, akceptacja, gratyfikacja:

- Małe zrozumienie pomiędzy grupami wiekowymi – konflikt pokoleń;
- Niski stopień eksponowania pozytywnych postaw społecznych.

Potrzeba tożsamości z gminą, ładu przestrzennego:

- Mała aktywność społeczności w zarządzaniu.

Potrzeba wartości moralnych i wartości religijnych:

- Nie zidentyfikowano problemów.

4.2 Problemy w zakresie infrastruktury i zasobów oraz gospodarki przestrzennej Gminy

Problemy zostały określone odrębnie dla następujących grup:

- budownictwo (budynki i budowle),
- infrastruktura;
- systemy zabezpieczeń.

Budownictwo (budynki i budowle):

- Bardzo ograniczona powierzchnia terenów pod budownictwo mieszkaniowe i działalność gospodarczą;
- Rozproszona zabudowa;
- Niewykorzystane tereny pod turystykę, rekreacje;
- Niedostatecznie wykorzystane obiekty użyteczności publicznej, np.: domy ludowe, remizy;
- Brak mieszkań socjalnych, chronionych, dziennych ośrodków, wsparcia rodzin i dziecka;
- Brak Domu Opieki Społecznej;
- Zły stan techniczny obiektów zabytkowych;
- Zły stan techniczny budynków wymagających remontu (wymiana instalacji elektrycznej, przebudowa kominów) budynki prywatne, komunalne;
- Brak planu zagospodarowania przestrzennego;
- Niedostatecznie rozbudowana infrastruktura turystyczna;
- Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura sportowa przy szkołach i ogólnodostępna;
- Brak basenu i kąpielisk;
- Niewystarczające wyposażenie w pomoce dydaktyczne szkół, przedszkoli, bibliotek, domów kultury;
- Brak galerii, muzeów promujących dorobek kulturalny obszaru;
- Brak centrum rehabilitacji;
- Zły stan techniczny oraz brak zabezpieczeń ppoż. obiektów zabytkowych;
- Brak domów przedpogrzebowych.

Infrastruktura:

- Zły stan techniczny drogi wojewódzkiej i dróg powiatowych;
- Brak szerokopasmowego Internetu;
- Niewystarczający zasięg telefonii komórkowej i stacjonarnej;
- Nieoświetlone odcinki dróg;
- Niewystarczająca liczba miejsc parkingowych przy obiektach użyteczności publicznej;
- Niski stopień skanalizowania gminy i oczyszczania ścieków;
- Brak systemu wodociągowego i ujęć wody;
- Brak chodników przy drodze wojewódzkiej, powiatowych i gminnych;
- Nieuregulowany stan prawny infrastruktury drogowej;
- Spadki napięć w sieci energetycznej;
- Brak sieci gazowej w miejscowościach: Ulucz, Niewistka, Obarzym.

Systemy zabezpieczeń:

- Dewastacja miejsc użyteczności publicznej – brak systemów monitoringu;
- Wysoki stopień zagrożenia powodziowego – brak infrastruktury;
- Brak ujęć wody do celów ppoż.;
- Przestarzały i niewystarczający sprzęt techniczny w jednostkach OSP;
- Brak i wyeksploatowane systemy melioracji.

4.3 Problemy w zakresie potencjału ekologicznego Gminy

Problemy zostały określone odrębnie dla następujących grup:

- zasoby naturalne,
- systemy i urządzenia proekologiczne;
- ekoświadomość.

Zasoby naturalne:

- Niski poziom wykorzystania energii odnawialnej;
- Zanieczyszczenia wód i gleb ściekami bytowymi;,
- Rosnąca powierzchnia niezagospodarowanych użytków rolnych;
- Deficyt wody pitnej;
- Mało wyeksponowane cenne zasoby środowiska naturalnego.

Systemy i urządzenia proekologiczne:

- Słabo rozwinięta infrastruktura związana z wykorzystaniem energii odnawialnej;
- Niezagospodarowane osady ścieków;
- Brak kompleksowego rozwiązania problemu zagospodarowania odpadów stałych;
- Brak kanalizacji, zanieczyszczenie środowiska;
- Wykorzystanie materiałów niebezpiecznych w budownictwie.

Ekoświadomość:

- Mała świadomość ekologiczna.

4.4 Problemy w zakresie potencjału ludzkiego Gminy

Problemy zostały określone odrębnie dla następujących grup:

- zdolności zawodowe;
- postawy społeczne;
- biologiczny.

Zdolności zawodowe:

- zbyt duża emigracja krajowa i zagraniczna;
- ograniczone możliwości rozwijania zainteresowań, samorealizacji, zmiany i podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

Postawy społeczne:

- małe zaangażowanie w działalność społeczną;
- zbyt duże oczekiwania w zabezpieczeniu potrzeb społecznych – postawy roszczeniowe;
- zobojętnienie społeczeństwa na potrzeby innych, agresja i złe nawyki (patologie społeczne).

Biologiczny:

- niski przyrost naturalny;
- starzejące się społeczeństwo;
- choroby cywilizacyjne wśród dzieci i młodzieży;
- ograniczony dostęp do ośrodków specjalistycznych – lecznictwa.

4.5 Problemy w sferze gospodarczej Gminy

Problemy zostały określone odrębnie dla każdego z następujących działów gospodarki:

- rolnictwo;
- sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw (MŚP);
- turystyka;

Rolnictwo:

- Niska opłacalność produkcji rolnej;
- Niska konkurencyjność gospodarstw rolnych w Gminie.
- ograniczone możliwości zwiększania lesistości Gminy.

Sektor MŚP:

- Słabo rozwinięty sektor MŚP;
- Zbyt niska przedsiębiorczość mieszkańców;
- Niepełne wykorzystanie zdolności produkcyjnej istniejących zakładów;
- Ograniczenia infrastrukturalne uniemożliwiające rozwój sektora;
- Słabnąca kondycja finansowa podmiotów gospodarczych działających w zakresie handlu i usług;
- Słabo rozwinięty sektor budownictwa;
- Niewystarczająca powierzchnia uzbrojonych terenów przeznaczonych pod zabudowę;
- Brak inwestorów zewnętrznych;
- Niska konkurencyjność firm transportowych działających na terenie Gminy;
- Słabo rozwinięte rzemiosło, rękodzieło

Turystyka:

- Niski stopień wykorzystania gospodarczego walorów turystycznych Gminy;
- Niewystarczająca promocja produktów lokalnych;
- Bardzo niski stopień urynkowienia produktów lokalnych (rolniczych).

5. CZYNNIKI ROZWOJOWE GMINY

W trakcie spotkań warsztatowych uczestnicy identyfikowali czynniki sprzyjające (atuty i szanse) oraz niesprzyjające (słabości i zagrożenia) w sferze społecznej Gminy. Identyfikacja dokonana została odrębnie dla czynników rozwojowych wewnętrznych (atuty i słabości), odnoszących się do Gminy, (na które Gmina w dużym stopniu może wpływać) oraz czynników rozwojowych zewnętrznych (szanse i zagrożenia) odnoszących się do otoczenia gminy, (na które Gmina nie może wpływać lub może wpływać tylko w bardzo ograniczonym stopniu).

5.1 Czynniki rozwojowe w zakresie zaspokojenia potrzeb mieszkańców

Ocena dokonana w zakresie zaspokojenia potrzeb mieszkańców jest przedstawiona poniżej dla wszystkich 14 potrzeb obejmujących:

- Zabezpieczenie materialne,
- Wyżywienie,
- Schronienie,
- Bezpieczeństwo,
- Zdrowie i życie,
- Opieka,
- Rozwój ludzi,
- Rekreacja, wygoda, przyjemności,
- Kultura,
- Wartości moralne i potrzeby religijne,

- Kreacja otoczenia, poczucie użyteczności, uznanie, gratyfikacja, akceptacja,
- Tożsamość z Gminą, ład przestrzenny,
- Swoboda i łatwość kontaktów przestrzennych,
- Kontakty społeczne, więź grupowa.

Atuty Gminy	Słabości Gminy
– dobre położenie komunikacyjne, – sieć handlowa zapewniająca sprawne zaopatrzenie w podstawowe produkty, – wzrost miejsc pracy w lokalnych podmiotach gospodarczych, – organizacja prac interwencyjnych, – łatwy dostęp do infrastruktury, – łatwy dostęp do materiałów budowlanych (hurtownie), – istniejący potencjał dla rozwoju turystyki wiejskiej, – systematycznie rozbudowywana sieć kanalizacyjna, – funkcjonujące jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej, – dobra znajomość środowiska, jego problemów przez władze Gminy, – funkcjonujące ośrodki zdrowia, – sprawnie funkcjonujący Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, – systematycznie rozwijana baza sportowo-rekreacyjna, – wzrost aktywności klubów sportowych, – wysokie walory środowiska naturalnego, – zwiększająca się liczba funkcjonujących organizacji pozarządowych nastawionych na rozwiązywanie problemów lokalnych, – zdecydowana poprawa dostępności sieci telefonii komórkowej, – walory przyrodniczo - krajobrazowe gminy, – istniejące i łatwo dostępne obiekty sakralne, – istniejące zabytki kultury materialnej i duchowej,	– ograniczona oferta lokalnych, spożywczych produktów rolnych, – niskie kwalifikacje zawodowe znacznej części osób bezrobotnych, – wysoki udział osób młodych wśród bezrobotnych, – ograniczone możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych, – duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych, – braki kapitałowe w gospodarstwach rolnych na inwestycje podnoszące ich zdolności konkurencyjne, – niskie wynagrodzenie oferowane w lokalnych przedsiębiorstwach, – niedostatecznie rozwinięty sektor MSP, – niewystarczające uzbrojone tereny pod budownictwo mieszkaniowe, – niewystarczające oznakowanie dróg, – niszczenie dróg w związku z przekraczaniem dopuszczalnego tonażu, – brak bezpiecznych szlaków komunikacyjnych dla rowerzystów, – niedostateczny dozór policyjny, – lęk przed ujawnianiem przemocy, – obawa przed reakcją otoczenia w obliczu ujawnienia zdarzenia przestępczego lub wykroczenia, – wciąż duży udział budynków mieszkalnych i komunalnych o znacznej energochłonności, – wykorzystywanie przestarzałych technologii grzewczych, – ograniczone możliwości rozwijania lecznictwa specjalistycznego, rehabilitacji i profilaktyki w Gminie (mała liczba mieszkańców, niska zasobność finansowa

– istniejące obiekty kulturalno-rekreacyjno-sportowe, – odbywające się cykliczne imprezy kulturalne na terenie Gminy, – zwiększająca się liczba osób, które chcą pracować na rzecz swojego środowiska, – wysoki poziom wykształcenia osób chętnych do pracy na rzecz środowisk lokalnych, – pozytywny stosunek władz Gminy dla inicjatyw osób i organizacji działających na rzecz społeczności lokalnych, – szeroko rozwinięte zajęcia pozalekcyjne w szkołach, – funkcjonująca orkiestra dęta, teatr, kapela ludowa, – systematycznie rozbudowywane i modernizowane obiekty oświatowe, – tradycja i zwyczaje kulturalno – sportowe, – funkcjonujące koła gospodyń wiejskich.	mieszkańców, ograniczenia lokalowe), – małe powszechne zrozumienie istoty problemu choroby osób uzależnionych od alkoholu, – mało osób chętnych do niesienia stałej pomocy osobom niedołężnym, chorym i niepełnosprawnym, – zbyt mało działań integrujących środowisko (imprezy masowe, szkolenia, inne), – niewystarczająca troska rodziców o prawidłowy rozwój emocjonalny i fizyczny dzieci i młodzieży, – bardzo mała aktywność mieszkańców w zakresie aktywności ruchowej, – niewystarczająca ilość godzin przeznaczonych na gimnastykę korekcyjną w szkołach, – styl życia dzieci i młodzieży sprzyjający powstawaniu wad postawy, – ograniczone możliwości zatrudnienia specjalistów, trenerów w zakresie rozwoju fizycznego, – mało pozytywnych wzorców zachowań prospołecznych, – brak atrakcyjnych, powszechnie dostępnych lokalnych środków masowego przekazu, – brak zorganizowanych form spędzania wolnego czasu dla osób niepełnosprawnych, – bariery architektoniczne dla niepełnosprawnych, – niewystarczająca oferta istniejących świetlic środowiskowych i klubów sportowych, – ograniczony dostęp do Internetu, – ograniczone środki finansowe na zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne, – niewystarczające środki finansowe na prowadzenie działalności kulturalnej w Gminie, – słabe wyposażenie placówek kulturalnych,

	– mała różnorodność oferty kulturalnej, – brak wsparcia finansowego dla działań społecznych w środowisku lokalnym, – małe doświadczenie organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu środków z funduszy zewnętrznych, – ograniczone możliwości rozwoju zawodowego, – słabe przygotowanie UG do świadczenia e-usług, – konieczność modernizacji, dostosowania istniejących obiektów i terenów naturalnych na potrzeby turystyki, – małe zaangażowanie organizacji i grup społeczno - zawodowych w działaniach na rzecz gminy, – istniejące ukryte bezrobocie na wsiach.

Szanse	Zagrożenia
– dostępne programy pomocowe na rozwój gospodarstw rolnych i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013), – możliwość korzystania z zewnętrznych środków finansowania inwestycji związanych z modernizacją substancji mieszkaniowej (m.in. fundusze strukturalne) – możliwość korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej, – wsparcie państwa dla osób podejmujących działalność gospodarczą, – bliskość dużych ośrodków miejskich, – poprawa kondycji ekonomicznej dużych zakładów pracy w Sanoku i Krośnie, – istniejące programy pomocowe na rozwój infrastruktury (RPO Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013), – wzrost inwestycji infrastrukturalnych podnoszących dostępność komunikacyjną obszaru oraz sprzyjających poprawie środowiska naturalnego,	– systematyczny wzrost cen żywności, – wysokie koszty i utrudnienia formalno-prawne prowadzenia inwestycji infrastrukturalnych, – ograniczony dostęp do środków pomocowych, – niski poziom świadomości mieszkańców na temat zdrowego żywienia, – bardzo znaczący wzrost natężenia ruchu na drogach, – ograniczone możliwości kadrowe i sprzętowe Policji, – niewystarczająca dbałość organizatorów imprez masowych o zapewnienie porządku i bezpieczeństwa, – niekorzystne wzorce zachowań (agresywność) płynące z mediów, Internetu, gier komputerowych, – nieznany powszechnie system sygnalizacji o zagrożeniach zdarzeniami losowymi (np. powódź), – wysokie koszty czynności formalno-prawnych związanych podejmowaniem

– wzrost zainteresowania wypoczynkiem w powiecie brzozowskim, – rozwój bazy sportów zimowych i letnich, – zwiększone zainteresowanie wypoczynkiem nad wodami Sanu i stawami, – wysoki stopień wykrywalności przez Policję przestępstw i wykroczeń, – bliskość szpitali (Brzozów, Krosno, Sanok) i uzdrowisk (Iwonicz-Zdrój, Rymanów Zdrój), – promocja zdrowego stylu życia w mediach, – możliwość pozyskania dofinansowania na inwestycje związane z funkcjonowaniem służby zdrowia, placówek edukacyjnych i pomocy społecznej, – dostępność środków wspierających integrację osób niepełnosprawnych, – coraz większa świadomość społeczeństwa w zakresie potrzeby włączenia osób niepełnosprawnych do czynnego życia, – istniejące przepisy prawne uwzględniające potrzeby niepełnosprawnych, – istniejące środki budżetowe i pozabudżetowe na rozwój infrastruktury i organizację działalności sportowo-rekreacyjnej, – dostępne środki pomocowe z funduszu dla osób niepełnosprawnych, – duże możliwości podnoszenia i rozszerzania kwalifikacji zawodowych, – zewnętrzne środki finansowania lub dofinansowania przedsięwzięć edukacyjnych, promocyjnych i innych (fundacje, programy itp.), – możliwość kształcenia na poziomie wyższym na terenie Sanoka lub Krosna.	budowy budynków mieszkalnych, – systematyczny wzrost cen materiałów budowlanych i usług budowlanych, – niewydolny system ochrony zdrowia, – ograniczone środki na służbę zdrowia, – wysokie koszty leczenia i rehabilitacji, – obojętność społeczeństwa na zachowania patologiczne, – duży popyt na wykwalifikowanych pracowników i atrakcyjne oferty pracy poza granicami kraju i w większych ośrodkach miejskich w Polsce, – trudny dostęp do zewnętrznych środków zasilania finansowego, – wysokie koszty utrzymania bazy sportowo – rekreacyjnej, – wzrastające koszty organizacji imprez rekreacyjno-sportowych i wypoczynkowych, – narastanie negatywnych zjawisk patologii zachowań społecznych, – brak stabilnej polityki oświatowej, – ograniczone środki na oświatę, – wysokie koszty kształcenia w odległych ośrodkach akademickich, – duży popyt na wykwalifikowanych pracowników i atrakcyjne oferty pracy poza granicami kraju i w większych ośrodkach miejskich w Polsce, – trudny dostęp do zewnętrznych środków pomocowych na rozwój oświaty, – wzrastające koszty utrzymania bazy sportowo – rekreacyjnej i wypoczynkowej, – wzrastające koszty organizacji imprez rekreacyjno-sportowych i wypoczynkowych, – wysokie bezrobocie i znikoma ilość atrakcyjnych ofert pracy w regionie, – stresujący tryb życia związany z nadmierną aktywnością zawodową.

5.2 Czynniki rozwojowe w sferze techniczno - przestrzennej Gminy

Ocena czynników rozwojowych została dokonana dla potencjału technicznego (budynków i budowli, infrastruktury technicznej i społecznej, systemów zabezpieczeń, eksploatacji i odnowy), ekologicznego i ludzkiego.

Atuty Gminy	Słabości Gminy
– przepływająca przez teren Gminy rzeka San, – stawy usytuowane na terenie Gminy, – dobra lokalizacja w stosunku do ponad lokalnych ośrodków miejskich regionu (Sanoka, Dynowa, Krosna i Leska), – są warunki przestrzenne do rozbudowy układu komunikacyjnego, – sprawnie działający Samorząd Gminy, – istniejąca koncepcja skanalizowania i zwodociągowania obszaru całej Gminy, – poprawiający się stan techniczny budynków mieszkalnych, – dostępność sieci telefonii komórkowej, – funkcjonowanie jednostek ochotniczych straży pożarnych, – systematyczne inwestycje poprawiające standard techniczny dróg, – wzrost dbałości właścicieli o stan techniczny i estetykę budynków mieszkalnych, – realizacja inwestycji służących zagospodarowaniu ścieków, – wysokie walory przyrodniczo – krajobrazowe Gminy, – wzrastająca wiedza mieszkańców na temat ochrony środowiska, – stała rozbudowa systemu odbioru i zagospodarowania ścieków, – istniejące oczyszczalnie ścieków, – funkcjonujący system odbioru śmieci, – dobre warunki do pozyskiwania energii odnawialnej, – zaangażowanie władz Gminy w sprawy ludzi młodych, – istniejąca baza kulturalno – oświatowa,	– ograniczone możliwości prowadzenia inwestycji infrastrukturalnych w zakresie adekwatnym do potrzeb, – zbyt mała przepustowość dróg w sezonie letnim, – mała zasobność terenu w wody podziemne, – brak zbiorowego zaopatrzenia w wodę, – znaczne koszty z tytułu odszkodowań związanych z budową infrastruktury (drogi, sieci, kolektory), – zwiększająca się liczba pojazdów mechanicznych, – niski stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii, – nieuregulowany stan prawny znacznej części nieruchomości, – niewłaściwe technologie budowlane stosowane w przeszłości, – nieuregulowane cieki wodne na terenie Gminy, – wysoka energochłonność znacznej części budynków komunalnych i prywatnych, – małe zainteresowanie właścicieli melioracji szczegółowych ich konserwacją i utrzymaniem, – tereny prawnie chronione Wschodniobeskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu – utrudnienia dla inwestycji w tym obszarze, – złe nawyki w zakresie podejścia do ochrony środowiska (np. wypalanie traw) – brak pełnej segregacji śmieci, – zanieczyszczenie powietrza w związku ze spalaniem w kotłowniach prywatnych śmieci i opału toksycznego, – zanieczyszczenie wód płynących odpadami stałymi, – niedostateczna promocja energooszczęd-

– rozwijana baza sportowo – rekreacyjna, – działające kluby sportowe, – położenie w pobliżu miast umożliwiających kontynuowanie nauki na poziomie średnim, – zapotrzebowanie na lokalnym rynku pracy na osoby o wysokich kwalifikacjach, – walory środowiska sprzyjające aktywności fizycznej mieszkańców, – prowadzenie gimnastyki korekcyjnej w szkołach, – prowadzone działania integracyjne w stosunku do osób niepełnosprawnych, – wysokie zaangażowanie w sprawy lokalne stałej grupy mieszkańców, – pozytywne przykłady działania różnych instytucji oraz organizacji pozarządowych na rzecz rozwoju ludzi.	nych technologii budowlanych, – obojętność na zachowania niezgodne z przepisami ochrony środowiska, – duże rozproszenie zabudowy zwiększające koszty inwestycji związanych z budową sieci kanalizacyjnej czy wodociągowej, – niewystarczająca dbałość rodziców o prawidłowy rozwój fizyczny dzieci i młodzieży, – niski poziom profilaktyki chorób cywilizacyjnych, – niewystarczający stan techniczny i wyposażenie infrastruktury zdrowia, – niewystarczająca ilość miejsc pracy, – wzrastająca liczba osób w podeszłym wieku wymagających opieki, – bariery architektoniczne w miejscach publicznych, – mała aktywność dużej części mieszkańców w zakresie rozwoju fizycznego, – naśladownictwo negatywnych wzorców zachowań, – ograniczone środki finansowe na zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne, – łatwość dostępu do używek osób niepełnoletnich, – wzrastająca liczba osób nadużywających alkohol, – niedostatecznie rozwinięta i często przestarzała infrastruktura sportowo – rekreacyjna wypoczynkowa, – niewystarczająca liczba masowych imprez sportowo – rekreacyjnych integrujących środowisko .

Szanse	Zagrożenia
– dobry dostęp do nowych technologii i materiałów budowlanych, – możliwość korzystania z zewnętrznych	– niewystarczająca dostępność do środków pomocowych na inwestycje infrastrukturalne,

środków finansowania inwestycji związanych z budową i modernizacją infrastruktury (m.in. fundusze strukturalne), – możliwość korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej, – intensywny rozwój telefonii komórkowej, – duża aktywność szkół na rzecz ochrony środowiska (programy szkolne, akcje), – przepisy prawne umożliwiające egzekwowanie zachowań proekologicznych – akcje proekologiczne w środkach masowego przekazu, – możliwość korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć w zakresie infrastruktury ochrony środowiska, – preferencyjne kredyty na inwestycje proekologiczne, – możliwość nawiązania współpracy z sąsiednimi gminami w zakresie rozwiązania problemu zagospodarowania odpadów ciekłych dostępność stałych, – nowoczesne technologie pozwalające na budowę przydomowych oczyszczalni ścieków, – możliwość podnoszenia lub zmiany kwalifikacji zawodowych w Sanoku, Krośnie, Brzozowie, – propagowanie zdrowego stylu życia w mediach, – zewnętrzne środki finansowania lub dofinansowania przedsięwzięć edukacyjnych, promocyjnych innych (fundacje, programy, itp.), – możliwość pozyskania dofinansowania na inwestycje związane z funkcjonowaniem służby zdrowia, placówek edukacyjnych pomocy społecznej, – istniejące fundacje dostępność stypendia dla osób kształcących się, – coraz powszechniejsze zrozumienie przez społeczeństwo problemów osób niepeł-	– zwiększająca się liczba użytkowników dróg, – zbiurokratyzowany system administracyjny w zakresie budownictwa, skomplikowane procedury i długotrwałe procesy decyzyjne, – nieprzyjazne dla inwestorów rozwiązania administracyjne związane procedurami przygotowywania i realizacji inwestycji budowlanych (pozwolenia na budowę, nadzór, geodezja), – wysokie ceny ekologicznych nośników energii (gaz, prąd), – ograniczone możliwości korzystania z zewnętrznych środków finansowania inwestycji proekologicznych (fundusze strukturalne) – ograniczona dostępność środków, trudne dostępność długotrwałe procedury, – wysokie koszty modernizacji systemów grzewczych dostępność termomodernizacji budynków, – niedostateczna informacja na temat istniejących kredytów na inwestycje proekologiczne, – ograniczenia prawne związane z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii związane z lokalizacją na terenie lub dostępność w pobliżu obszarów objętych prawną ochroną, – „przeładowane" programy szkolne niesprzyjające aktywności ruchowej dzieci i młodzieży, – znieczulenie społeczeństwa na zachowania patologiczne, – ograniczone środki na oświatę i niskie zarobki w oświacie, – powszechność złych wzorców zachowań w mediach, – nieefektywny system ubezpieczeń społecznych, – wysokie koszty kształcenia na poziomie wyższym, – wysokie bezrobocie i znikoma ilość atrak-

nosprawnych, – programy wspierające funkcjonowanie organizacji pozarządowych dostępność wolontariatu.	cyjnych ofert pracy w regionie, – atrakcyjne oferty pracy poza granicami kraju i w większych ośrodkach miejskich w Polsce, – trudny dostęp do zewnętrznych środków zasilania finansowego na podejmowanie własnej działalności gospodarczej, – ograniczone środki na służbę zdrowia, – wzrastające koszty utrzymania bazy sportowo – rekreacyjnej i wypoczynkowej, – wzrastające koszty organizacji imprez rekreacyjno – sportowych i wypoczynkowych.

5.3 Czynniki rozwojowe w sferze gospodarczej Gminy

Atuty Gminy	Słabości Gminy
– tereny prawnie chronione Wschodniobeskidzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, – czystość środowiska, brak zanieczyszczeń przemysłowych, – bogactwa naturalne (ropa naftowa, gaz ziemny, żwiry rzeczne, źródła naturalne, lasy), – ciągłość w realizacji długookresowych planów gminy przez kolejne kadencje, – wysoki poziom pokrycia planami przestrzennego zagospodarowania obszaru Gminy, – przepływająca przez teren Gminy rzeka San, – stawy usytuowane na terenie Gminy, – dobra lokalizacja w stosunku do ponad lokalnych ośrodków miejskich regionu (Sanoka, Dynowa, Krosna i Leska), – istnienie dobrego potencjału produkcyjnego, – dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna, (np. możliwość zapewnienia energii elektrycznej o dużej mocy),	– samowystarczalność wielu mieszkańców w zakresie zaopatrzenia w żywność, – niska zasobność finansowa mieszkańców – mniejszy popyt na usługi i inne dobra, – ograniczone możliwości Gminy wspierania działalności gospodarczej, – brak koncepcji długofalowej polityki gospodarczej Gminy (brak narzędzi stymulujących rozwój przedsiębiorstw), – brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych, – odpływ wykwalifikowanych pracowników do innych regionów i za granicę, – niedostatecznie rozwinięta infrastruktura ochrony środowiska, energetyczna oraz teleinformatyczna, – uprzedzenia związane z rozpoczynaniem działalności gospodarczej, obawa przed podjęciem ryzyka, – niska zasobność finansowa mieszkańców, – uprzedzenia związane z rozpoczynaniem działalności gospodarczej, obawa przed podjęciem ryzyka, – brak wydzielonych terenów pod budow-

– istniejące zakłady przemysłowe, – utrzymujący się stały poziom liczby podmiotów gospodarczych, – położenie w pobliżu miast – potencjalnych rynków zbytu, – położenie w pobliżu granic z Ukrainą i Słowacją, – wielu doświadczonych pracowników na rynku pracy, – duża liczba osób będących przejazdem przez Gminę, – duże zasoby siły roboczej na wsi, – dogodne położenie komunikacyjne, – rozwinięta sieć dróg dojazdowych do pól uprawnych, – korzystne ukształtowanie terenu, – zadowalający stan usprzętowienia gospodarstw, – łatwy dostęp do środków produkcji (zaopatrzenie na miejscu), – doświadczenie producentów rolnych, – wsparcie organizacyjne rozwoju produkcji rolnej ze strony Gminy, – średnia klasa bonitacyjna gruntów (III i IV), – dobre warunki przyrodniczo – geograficzne, – korzystne położenie komunikacyjne, – dostępność do usług doradczych w gminie, – istniejąca baza sportowo – rekreacyjna, – unikalne walory przyrodniczo – turystyczne, – możliwość wykorzystania bazy szkolno - sportowej na potrzeby obsługi ruchu turystycznego, – łatwy dostęp do środków komunikacji publicznej, – bardzo dobre położenie geograficzno – komunikacyjne,	nictwo przemysłowe, – niski poziom towarowości, – trudności ze zbytem większości produktów rolnych, – mała dostępność ziemi rolniczej na powiększanie gospodarstw, – duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych, – niewykorzystany potencjał produkcyjny (odłogi - niski koszt utrzymania ziemi rolniczej), – zły stan urządzeń melioracyjnych, – brak melioracji na części pól uprawnych, – brak zorganizowania się rolników w zakresie zaopatrzenia i zbytu, – niewystarczające kwalifikacje zawodowe wielu rolników, – niski poziom urynkowienia produkcji, – zbyt niski udział dochodów gospodarstw z działalności pozarolniczej, – mała zasobność finansowa mieszkańców w zakresie realizacji inwestycji turystycznych, – małe zainteresowanie rolników prowadzeniem działalności agroturystycznej, – brak zorganizowanej bazy turystycznej (pól namiotowych, hoteli, parkingów, barów szybkiej obsługi), – niewystarczająca informacja na temat gospodarstw agroturystycznych, – niewystarczająca promocja walorów turystycznych Gminy, – niedostatecznie rozwinięta baza turystyczna, – małe tradycje w obsłudze ruchu turystycznego.

– bardzo dobre warunki dla rozwoju wędkarstwa.	

Szanse	Zagrożenia
– możliwość wykorzystania alternatywnych tańszych źródeł energii, – bardzo duże zainteresowanie turystów terenami rekreacyjnymi, – rozwój nowoczesnych technologii komunikowania się, – położenie geograficzne – bliskość ośrodków wypoczynkowych i sanatoryjnych w Bieszczadach i Beskidzie Niskim, – stosunkowo niewysokie koszty rozpoczynania działalności gospodarczej, – możliwość pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych – m.in. możliwość korzystania ze wsparcia w ramach programów operacyjnych (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013), – wzrost zainteresowania inwestorów zewnętrznych regionem, – wsparcie PUP dla zatrudniania stażystów oraz inne formy pomocy, – pozytywne wzorce płynące ze strony istniejących, efektywnych gospodarstw rolnych, – dostępne środki na rozwój gospodarstw i działalności gospodarczej na obszarach wiejskich - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013, Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013, – korzystne rozwiązania umożliwiające osiąganie dodatkowych dochodów w gospodarstwach (np. agroturystyka), – działalność Zespołu Doradców w Brzozowie (Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale), – wzrost zainteresowania produkcją biopa-	– wysokie koszty pracy - system ubezpieczeniowy (wysokie składki), – ograniczenia formalno-prawne prowadzenia działalności gospodarczej, długotrwałe i kosztowne procedury, – atrakcyjne oferty pracy w innych regionach kraju i za granicą dla wykwalifikowanych pracowników, – ograniczona ilość i trudny dostęp do źródeł zewnętrznego finansowania inwestycji związanych z powstawaniem i rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw, – brak autostrady i dróg szybkiego ruchu na obszarze województwa oraz zły stan komunikacji drogowej i kolejowej, – niski prestiż zawodu rolnika, – wysokie koszty środków produkcji rolnej, – monopolistyczny charakter stosunków rolnik - przemysł rolno – spożywczy, – brak stabilnej polityki rolnej, – niska opłacalność produkcji rolniczej, – niewystarczająca ilość środków zewnętrznych (kapitału) na rozwój działalności pozarolniczej, – ograniczona ilość i trudny dostęp do niektórych Działań PROW 2007-2013, – niskie ceny zbytu produktów rolnych, – wysokie ceny środki do produkcji rolniczej, – rosnące koszty utrzymania, – konkurencja ze strony dużych, znanych ośrodków turystyczno – uzdrowiskowych, – niewystarczająca ilość środków zewnętrznych (kapitału) na rozwój turystyki i sportu, – ograniczona ilość i trudny dostęp do źródeł zewnętrznego finansowania inwestycji związanych z powstawaniem

liw, – racjonalna gospodarka w lasach państwowych, – działające zakłady przetwórstwa drzewnego na terenie Gminy, – pomoc nadleśnictwa w odtwarzaniu lasów i w zalesianiu, – dobra kondycja biologiczna drzewostanów, – bliskość Bieszczadów i Beskidu Niskiego, – bliskość znanych dużych ośrodków turystyczno - uzdrowiskowych (Rymanów Zdrój, Iwonicz-Zdrój), – intensywny rozwój stacji narciarskich, – bliskość dużych ośrodków miejskich, – rosnące zainteresowanie wypoczynkiem w gospodarstwach agroturystycznych, – rosnące zainteresowane społeczeństwa aktywnym wypoczynkiem (turystyką i sportem), – wzrost możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych.	i rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw branży turystycznej oraz gospodarstw agroturystycznych. – brak autostrady i dróg szybkiego ruchu na obszarze województwa oraz zły stan komunikacji drogowej i kolejowej

Zapisy zawarte w ocenie problemów i analizie SWOT są odzwierciedleniem sposobu widzenia aktualnej sytuacji przez członków Zespołu Opracowującego Strategię. Analiza ma charakter prospektywny. Oznacza to, iż szczególne znaczenie mają te czynniki (problemy), które będą wpływały na sytuację w przyszłości. Świadomość i rozumienie sytuacji przedstawionej w ocenie problemów i analizie SWOT ma decydujący wpływ na kształt strategii i programy działań. Bardzo ważnym uzupełnieniem jest ocena poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkańców, dokonana w badaniu ankietowym, stanowiąca punkt odniesienia do ustalania priorytetowych celów i działań.

Przedstawiona w rozdziałach 3 i 4 analiza stanu Gminy Dydnia ma charakter oceny jakościowej, natomiast opis faktograficzny stanu Gminy sporządzony w rozdziale 2 ma charakter oceny ilościowej. Analizy te stanowią uzupełniające się części diagnozy w procesie opracowania Strategii Rozwoju Gminy do roku 2020.

6. ZAŁOŻENIA STRATEGII

Założenia **stanowią warunki brzegowe niezbędne do prawidłowego sformułowania strategii rozwoju i są określane na początku jej powstawania.**

Założenia dotyczące dokumentu strategii:

1. Okres planowania: lata 2007 - 2020.
2. Decyzje zawarte w strategii rozwoju mają służyć mieszkańcom gminy oraz instytucjom i organizacjom funkcjonującym na jej terenie.
3. Działania operacyjne będą uwzględniały możliwości pozyskiwania środków z zewnętrznych źródeł finansowania.
4. Przy opracowywaniu strategii i jej realizacji zostaną uwzględnione zasady zrównoważonego rozwoju.
5. Zadaniem strategii rozwoju jest ułatwienie władzom samorządowym utrzymania głównych, długookresowych kierunków rozwoju Gminy.
6. O przyjęciu strategii rozwoju zadecyduje Rada Gminy w Dydni.
7. Realizacją strategii rozwoju będzie kierował Wójt Gminy.

Założenia dotyczące procesu pracy nad opracowaniem dokumentu strategii:

1. Strategia rozwoju będzie opracowana z udziałem przedstawicieli społeczności lokalnej gminy.
2. Projekt strategii rozwoju zostanie poddany konsultacji społecznej.
3. Strategia będzie uwzględniała rozwiązania przyjęte w zewnętrznych dokumentach planistycznych.

Zrównoważony rozwój, **zgodnie z ustawą Prawo Ochrony Środowiska, to rozwój, w którym następuje integracja działań politycznych, gospodarczych oraz społecznych, z zachowaniem równowagi i trwałości podstawowych procesów przyrodniczych.**

Termin „zrównoważony rozwój" oznacza:

1. Zachowanie szansy dla przyszłych pokoleń na realizację ich potrzeb.
2. Poszanowanie zasobów ze względu na ich ograniczoność.
3. Harmonizowanie ekologicznych, społecznych i ekonomicznych celów rozwoju.
4. Długookresowe podejście do analizowania, planowania i urzeczywistniania celów rozwoju.

Zgodnie ze standardem opracowanym przez UNDP w Polsce **„Zasady zrównoważonego rozwoju"** to**:**

1. Zasada równego dostępu do środowiska, w tym sprawiedliwości międzypokoleniowej.

2. Zasada wydolności środowiska, czyli nie przekraczania granic odporności środowiska.

7. MISJA GMINY

Misja **to opis wizji gminy (najczęściej jednozdaniowy) zawierający główne pola aktywności w przyszłości, stanowiący najogólniejszy cel gminy.**

Misję Gminy Dydnia określono w perspektywie do roku 2020.

Misja Gminy Dydnia:

Jesteśmy Gminą położoną w dolinie rzeki San, na Pogórzu Dynowskim i Przemyskim, gdzie zasobni mieszkańcy dbając o środowisko naturalne i bogate dziedzictwo kulturowe budują nowoczesną infrastrukturę oraz tworzą warunki dla rozwijania działalności gospodarczej, rozwoju ludzi, wypoczynku i turystyki.

Misja spełnia ważne funkcje w okresie wdrażania strategii, w tym:

- pozwala koncentrować się na priorytetowych, długookresowych celach,
- pozwala planować i koordynować działania partnerów rozwoju lokalnego zgodnie z długookresowymi celami,
- wspiera motywację i integrację mieszkańców, wzmacniając ich identyfikację z gminą,
- promuje Gminę w otoczeniu, zwiększa zainteresowanie Gminą, w szczególności wobec potencjalnych inwestorów i wobec odbiorców oferty Gminy.

Aby misja mogła być realizowana należy zaplanować cele strategiczne, które będą służyły jej osiągnięciu. Poniżej przedstawiono dekompozycję misji z przypisanymi celami strategicznymi.

Tabela 28. Dekompozycja misji - cele strategiczne służące realizacji misji

Część misji	Cele strategiczne służące realizacji części misji
Jesteśmy gminą [...] gdzie zasobni mieszkańcy dbając o środowisko naturalne i bogate dziedzictwo kulturowe ...	✓ Rozwinięty sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw ✓ Wzrost poziomu nowych inwestycji realizowanych przez inwestorów wewnętrznych i zewnętrznych ✓ Wysoki stopień gospodarczego wykorzystania walorów turystycznych Gminy – szeroko rozwinięta oferta turystyczna Gminy ✓ Wzrost dochodów gospodarstw rolnych z pozarolniczej działalności gospodarczej, w tym z agroturystyki ✓ Obniżony poziom bezrobocia ✓ Większa zaradność mieszkańców w zakresie poprawy warunków bytowych ✓ Poprawa poziomu przedsiębiorczości ✓ Wysoki poziom uczestnictwa społeczeństwa w kulturze ✓ Zapewnione możliwości rozwijania zainteresowań, samorealizacji, zmiany i podnoszenia kwalifikacji zawodowych ✓ Wysoka gotowość bezrobotnych do podejmowania pracy ✓ Wzrost aktywności w zakresie poprawy swojej sytuacji życiowej – wyższa aktywność mieszkańców ✓ Wysoki stopień skanalizowania Gminy i oczyszczania ścieków ✓ Kompleksowo rozwiązany problem zagospodarowania odpadów stałych ✓ Rozbudowany system wodociągowy i ujęć wody ✓ Zapewniony dostęp do wody pitnej oraz zachowane w czystości jej zasoby ✓ Wzrost poziomu wykorzystania energii odnawialnej ✓ Rozwiązany problem zagospodarowania osadów ścieków powstających przy ich oczyszczaniu ✓ Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz gości przebywających na terenie Gminy

Część misji	Cele strategiczne służące realizacji części misji
	✓ Wyeksponowane cenne zasoby środowiska naturalnego ✓ Wzrost lesistości Gminy ✓ Dysponowanie infrastrukturą umożliwiającą dokumentowanie i promocję dorobku kulturalnego Gminy ✓ Dobry stan techniczny oraz poziom zabezpieczenia ppoż. obiektów zabytkowych
… budują nowoczesną infrastrukturę …	✓ Rozwinięta infrastruktura drogowa: oświetlone drogi, wybudowane chodniki przy drodze wojewódzkiej, drogach powiatowych i Gminnych ✓ Rozwinięta i odpowiednio wyposażona baza oświatowa i kulturalna ✓ Dostępne, nowe tereny inwestycyjne pod inwestycje gospodarcze i mieszkalnictwo ✓ Rozbudowana infrastruktura turystyczna, rekreacyjna, sportowa ✓ Rozwinięta infrastruktura związana z realizacją zadań pomocy społecznej: zapewnione mieszkania socjalne, chronione, dzienne ośrodki wsparcia rodzin i dziecka, dom opieki społecznej ✓ Zapewniona wystarczająca liczba miejsc parkingowych przy obiektach użyteczności publicznej ✓ Wysoki stopień skanalizowania Gminy i oczyszczania ścieków ✓ Dobry stan techniczny i wysoki standard budynków komunalnych ✓ Kompleksowo rozwiązany problem zagospodarowania odpadów stałych ✓ Zapewnienie powszechnej dostępności usług telekomunikacyjnych, w tym dostępu do szerokopasmowej sieci internetowej ✓ Rozbudowany system wodociągowy i ujęć wody ✓ Poprawa jakości zasilania w energię elektryczną ✓ Zwiększenie dostępności gazu z sieci gazowej na terenie Gminy
… oraz tworzą warunki dla	✓ Utrzymane w czystości środowisko przyrodnicze ✓ Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz gości przebywających na terenie Gminy

Część misji	Cele strategiczne służące realizacji części misji
rozwijania działalności gospodarczej, rozwoju ludzi, wypoczynku i turystyki.	✓ Wyeksponowane cenne zasoby środowiska naturalnego ✓ Wzrost poziomu nowych inwestycji realizowanych przez inwestorów wewnętrznych i zewnętrznych ✓ Rozwinięty sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw ✓ Rozbudowana infrastruktura turystyczna, rekreacyjna, sportowa ✓ Rozwinięta nowoczesna baza sportowa-rekreacyjna i turystyczna ✓ Atrakcyjna oferta spędzania wolnego czasu - rozwijania zainteresowań oraz rekreacji i wypoczynku ✓ Dostępne, nowe tereny inwestycyjne pod inwestycje gospodarcze i mieszkalnictwo ✓ Wyższy poziom zainwestowania terenów atrakcyjnych pod względem turystycznym i dla rekreacji

8. CELE STRATEGICZNE GMINY

Cel to stan, który chcemy osiągnąć w przyszłości. Cele strategiczne określone są do roku 2020 i służą osiąganiu misji gminy.

Cele strategiczne określają rezultaty o zasadniczym znaczeniu w długiej perspektywie oraz kierunkują działania na rzeczy właściwe dla koncepcji rozwoju gminy. Cele strategiczne związane są z decyzjami dotyczącymi utrzymania lub zmiany wykorzystania zasobów gminy, w tym również zasobów będących w dyspozycji sektora prywatnego i pozarządowego.

Cele strategiczne Gminy powstały na podstawie oceny aktualnej sytuacji, uwzględniającej zidentyfikowane w uspołecznionym procesie pracy problemy i czynniki wewnętrzne, wpływające na możliwość rozwoju Gminy (słabe i mocne strony gminy) oraz zewnętrzne (szanse i zagrożenia w otoczeniu).

Określenie celów w sferze społecznej poprzedza dokonanie hierarchizacji potrzeb społecznych.

8.1 Hierarchia potrzeb społecznych

Hierarchizacja potrzeb społecznych jest niezbędna do podejmowania decyzji przez władze samorządowe. Niedostatek środków finansowych, a tym samym brak możliwości zaspokajania w pełni wszystkich potrzeb, wymaga skoncentrowania ograniczonych środków na sprawach najważniejszych i najpilniejszych dla mieszkańców.

Prezentowane poniżej potrzeby zostały ułożone w hierarchii. Hierarchia potrzeb została ustalona na podstawie przeprowadzonej w ramach konsultacji społecznej ankiety. Hierarchię ustalono przyznając każdej z potrzeb numery kolejne od 1 do 14, według indywidualnej oceny ich ważności dokonanej przez każdą osobę ankietowaną.

Kolejność ustalona została w następujący sposób:

1 – potrzeba najważniejsza,

14 – potrzeba najmniej ważna.

Oznacza to, że im mniejsza średnia liczba punktów, tym potrzeba jest ważniejsza.

Tabela 29. Hierarchia potrzeb

Miejsce w hierarchii	Potrzeba	Uzyskana średnia liczba punktów
1.	Zabezpieczenie materialne	3,04
2.	Zdrowie i życie	4,42
3.	Wyżywienie	4,54
4.	Bezpieczeństwo	5,36
5.	Opieka	5,55
6.	Schronienie	5,89
7.	Rozwój ludzi	7,21
8.	Kultura	7,77
9.	Rekreacja, wypoczynek, przyjemności	7,92
10.	Kontakty społeczne, więź grupowa	8,33
11.	Tożsamość z gminą, ład przestrzenny	8,78
12.	Swoboda i łatwość kontaktów przestrzennych	9,32
13.	Kreacja otoczenia, poczucie użyteczności, uznanie, akceptacja, gratyfikacja	9,51
14.	Wartości moralne i potrzeby religijne	9,74

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ankietyzacji

Dla właściwego przedstawienia graficznego przyjęto odwrotną prezentację uzyskanych w badaniu ankietowym wartości. Na wykresie słupkowym wizualizowane wartości zaprezentowane są w kolejności od najważniejszej do najmniej ważnej, zgodnie z formułą: **11 minus uzyskany wynik,** prezentowany w powyższej tabeli – **im wyższy słupek, tym wyższa pozycja w hierarchii ważności potrzeb.**

Przedstawiona powyżej lista odnosi się do wszystkich potrzeb klasyfikowanych w systematyce Unii Europejskiej. Potrzeby te mogą być zaspokajane w ramach działań podejmowanych przez władze gminy, indywidualnie przez mieszkańców oraz przez instytucjonalne podmioty działające w sektorze prywatnym i pozarządowym.

Hierarchia potrzeb społecznych powinna być wspólnym kryterium podejmowania decyzji przez wszystkich partnerów społecznych Gminy w zakresie działań wspólnych i samodzielnych.

Wykres 33. Hierarchia potrzeb społecznych – wyniki badania ankietowego

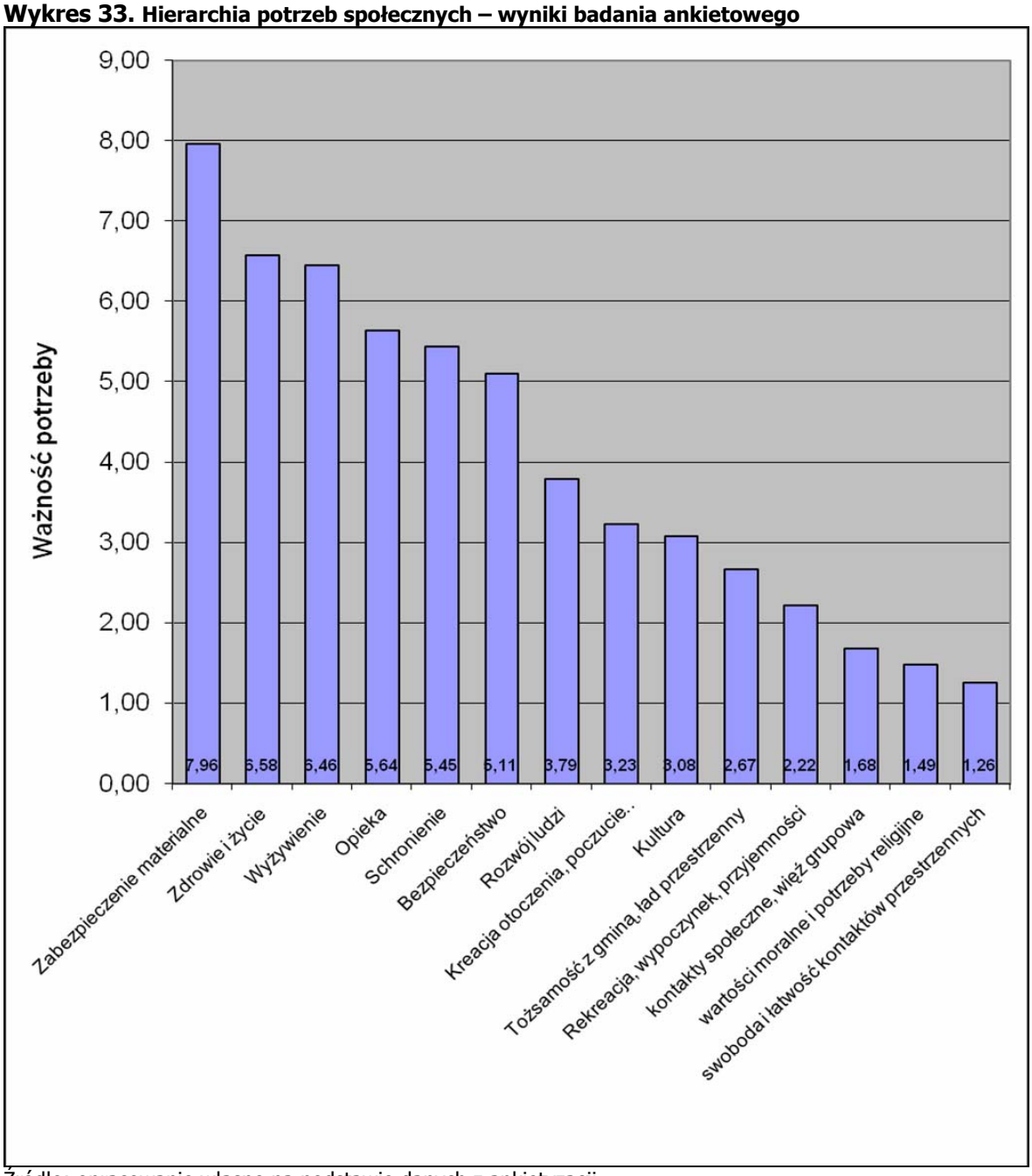

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ankietyzacji

8.2 Cele strategiczne i zadania realizacyjne do roku 2020 w zakresie zaspokojenia poszczególnych potrzeb mieszkańców

Cele strategiczne w ramach każdej z potrzeb zostały poddane hierarchizacji poprzez przyznanie punktów z uwzględnieniem wag zgodnych z poziomem zaspokojenia potrzeb oraz hierarchizacją potrzeb, według zasady: im więcej punktów, tym wyższa pozycja w hierarchii celów. Hierarchizacja została ustalona na podstawie wyników konsultacji społecznej, przeprowadzonej za pomocą ankiety. Do każdego z celów zostały zaprojektowane wskaźniki, które będą mogły być wykorzystane przy opracowywaniu wniosków o dofinansowanie projektów ze środków zewnętrznych oraz przy wdrażaniu systemu monitorowania rozwoju Gminy.

Do każdego z celów zostały zaprojektowane wskaźniki, które będą mogły być wykorzystane przy opracowywaniu wniosków o dofinansowanie projektów ze środków zewnętrznych oraz przy wdrażaniu systemu monitorowania rozwoju Gminy.

Cele priorytetowe, które uzyskały największą liczbę punktów są zaprezentowane na ciemniejszym (żółtym) tle.

Potrzeba bezpieczeństwa

1. Wysoki poziom bezpieczeństwa i porządku publicznego *wskaźnik:* – liczba przestępstw i wykroczeń
2. Ograniczone zagrożenia wynikające z występowania terenów osuwiskowych *wskaźniki:* – długość wybudowanych elementów zapobiegających osuwaniu się terenu – długość zmodernizowanych elementów zapobiegających osuwaniu się terenu – liczba wybudowanych elementów zapobiegających osuwaniu się terenu – liczba zmodernizowanych elementów zapobiegających osuwaniu się terenu – powierzchnia terenów zabezpieczonych przed osuwaniem się terenu – liczba miejscowości zabezpieczonych przed osuwaniem się terenu
3. Zwiększony stopień bezpieczeństwa na drogach *wskaźniki:* – liczba wypadków i kolizji, zdarzeń drogowych – długość wybudowanych chodników dla pieszych i utwardzonych poboczy – długość wybudowanych ścieżek rowerowych – liczba wybudowanych zatok autobusowych – długość oświetlonych ciągów komunikacyjnych
4. Pełna dostępność komunikacyjna Gminy *wskaźniki:* – długość przebudowanych dróg na terenie Gminy – liczba projektów z zakresu rozbudowy infrastruktury drogowej – liczba połączeń komunikacji samochodowej pomiędzy poszczególnymi miejscowościami Gminy
5. Ograniczone zagrożenie powodziowe *wskaźniki:* – długość wybudowanych elementów zapobiegających powodziom – długość zmodernizowanych elementów zapobiegających powodziom – liczba wybudowanych elementów zapobiegających powodziom – liczba zmodernizowanych elementów zapobiegających powodziom – liczba wybudowanych zbiorników małej retencji

– liczba zmodernizowanych zbiorników małej retencji – pojemność wybudowanych zbiorników małej retencji – powierzchnia terenów zabezpieczonych przed powodzią – liczba miejscowości zabezpieczonych przed powodzią

Zadania realizacyjne do grupy celów strategicznych

Zadanie realizacyjne
– organizowanie imprez masowych z pełnym zabezpieczeniem porządku publicznego, – wspieranie działań i programów profilaktycznych prowadzonych przez policję i organizacje społeczne, – wzmacnianie nadzoru policyjnego w miejscach o dużym zagrożeniu, – stałe monitorowanie miejsc szczególnie narażonych na osuwanie się, – pozyskiwanie funduszy zewnętrznych na likwidację osuwisk, – systematyczne rozbudowywanie i modernizowanie infrastruktury drogowej, ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa, – dostosowywanie organizacji ruchu do aktualnych potrzeb i uwarunkowań, – wyposażanie jednostek OSP będących w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym w nowoczesny sprzęt techniczny oraz szkolenie strażaków, – tworzenie międzynarodowego ośrodka szkolenia strażaków ochotników oraz MDP z pełnym zabezpieczeniem logistycznym, – tworzenie infrastruktury potrzebnej do prawidłowego działania jednostek straży pożarnej, – wzmacnianie systemu zabezpieczeń przeciwpowodziowych, – systematyczne informowanie mieszkańców o zasadach funkcjonowania systemu ostrzegania przed zagrożeniami.

Potrzeba zabezpieczenia materialnego

1. Obniżony poziom bezrobocia *wskaźniki:* – stopa bezrobocia – liczba rodzin, w których przynajmniej jedna osoba posiada pracę zarobkową – liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej
2. Poprawa poziomu przedsiębiorczości *wskaźniki:* – liczba działających przedsiębiorstw – liczba nowych miejsc pracy – wartość inwestycji zrealizowanych przez firmy
3. Zwiększony poziom dochodów osób najuboższych *wskaźniki:* – liczba rodzin, w których przynajmniej jedna osoba posiada pracę zarobkową – liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej
4. Zwiększony poziom towarowości gospodarstw rolnych *wskaźniki:* – liczba grup producenckich – liczba specjalistycznych gospodarstw towarowych

– wartość sprzedaży z gospodarstw towarowych
5. Większa zaradność mieszkańców w zakresie poprawy warunków bytowych *wskaźniki:* – liczba rodzin, w których przynajmniej jedna osoba posiada pracę zarobkową – liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej

Zadania realizacyjne do grupy celów strategicznych

Zadanie realizacyjne
– popularyzowanie wśród rolników idei urynkowienia produktów rolnych, – tworzenie gospodarstw ekologicznych, – prowadzenie programów rolno-środowiskowych oraz zalesień, – wspieranie rozwoju turystyki wiejskiej, a szczególnie agroturystyki, – umożliwianie rolnikom i ich domownikom podnoszenia lub zmiany kwalifikacji zawodowych, – prowadzenie prac interwencyjnych i robót publicznych, – wspieranie tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na wsi, – wspieranie i preferowanie osób podejmujących działalność gospodarczą, – wspieranie przedsięwzięć tworzących nowe miejsca pracy, – wspieranie działań zmierzających do powstawania zespołowych form działalności gospodarczej, – pozyskiwanie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych, – wspieranie rozwoju rzemiosła i rękodzieła artystycznego, – ułatwianie dostępu do instytucjonalnych form wsparcia przedsiębiorczości (inkubator przedsiębiorczości, podstrefa ekonomiczna, fundusze pożyczkowe, poręczeniowe, itp.), – współpraca z organizacjami i instytucjami w zakresie rozwijania przedsiębiorczości w Gminie, – systematyczne podnoszenie estetyki Gminy, – prowadzenie działań z zakresu odnowy wsi we wszystkich miejscowościach, – organizowanie wsparcia dla osób, rodzin żyjących w ubóstwie.

Potrzeba wyżywienia

1. Zapewnione potrzeby żywieniowe osób w rodzinach o niskim poziomie dochodów oraz w rodzinach patologicznych i niezaradnych życiowo *wskaźnik:* – liczba osób korzystających z dożywiania
2. Zapewniony dostęp do wody pitnej *wskaźniki:* – długość wybudowanej sieci wodociągowej – liczba gospodarstw domowych/budynków podłączonych do sieci wodociągowej – liczba osób korzystających z sieci wodociągowej – długość sieci wodociągowej na terenie Gminy – stosunek ilości budynków podłączonych do wodociągu do wszystkich budynków w Gminie – powierzchnia terenów inwestycyjnych z dostępem do sieci wodociągowej

3. Poprawa świadomości w zakresie racjonalnego odżywiania

wskaźniki:

- liczba spotkań promujących zdrowe żywienie
- liczba uczestników spotkań promujących zdrowe żywienie

Zadania realizacyjne do grupy celów strategicznych

Zadanie realizacyjne
– rozbudowa systemów zaopatrzenia w wodę, – chronienie przed zanieczyszczeniami miejscowych ujęć wody, – propagowanie celowości prowadzenia badań jakości wody z ujęć prywatnych, – propagowanie racjonalnego (oszczędnego) wykorzystania wody, – podejmowanie działań na rzecz zwiększenia retencji wody w Gminie, – wykorzystywanie istniejących miejsc zbiorowego żywienia do organizacji dożywiania, – nawiązywanie i rozwijanie współpracy z organizacjami zajmującymi się udzielaniem pomocy społecznej, – prowadzenie innowacyjnych działań propagujących zdrowy sposób odżywiania się, – propagowanie wzorców racjonalnego odżywiania się, – włączanie szkół do propagowania zdrowego stylu życia, – promowanie lokalnych produktów żywnościowych.

Potrzeba schronienia

1. Gmina przygotowana do udzielenia schronienia osobom będącym w potrzebie - dysponowanie lokalami zastępczymi, socjalnymi i chronionymi

wskaźnik:

- liczba lokali socjalnych i chronionych

2. Dysponowanie mieszkaniami komunalnymi

wskaźniki:

- liczba mieszkań komunalnych
- powierzchnia mieszkań komunalnych

3. Podniesienie standardu zamieszkiwania

wskaźniki:

- liczba budynków poddanych termomodernizacji
- liczba zmodernizowanych budynków mieszkalnych
- liczba budynków podłączonych do sieci kanalizacji sanitarnej
- liczba budynków podłączonych do sieci wodociągowej

4. Ograniczenie stosowania szkodliwych dla zdrowia materiałów w budownictwie

wskaźniki:

- liczba zutylizowanych elementów budowlanych zawierających azbest
- liczba budynków z których usunięto szkodliwe dla zdrowia materiały budowlane

Zadania realizacyjne do poszczególnych celów strategicznych:

Zadanie realizacyjne
– tworzenie zasobów gruntów komunalnych pod osiedla mieszkaniowe budowane przez firmy developerskie, – adaptacja istniejących budynków komunalnych na mieszkania komunalne, – uzbrajanie nowych terenów budowlanych, – wspieranie procesu termomodernizacji budynków komunalnych, – informowanie mieszkańców o potencjalnych zewnętrznych źródłach finansowania inwestycji budowlanych, – ustalanie miejscowych planów ogólnych zagospodarowania przestrzennego dla terenów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe, – podnoszenie standardu zamieszkiwania poprzez rozbudowę wodociągów i kanalizacji, – dysponowanie lokalami zastępczymi, socjalnymi i chronionymi celem udzielenia schronienia osobom będącym w potrzebie, – podejmowanie działań na rzecz budowy, lub adaptacji istniejących pomieszczeń na mieszkania komunalne, – pomoc przy utylizacji pokryć dachowych zawierających azbest.

Potrzeba rozwoju ludzi

1. Wysoki poziom aktywności ruchowej (fizycznej) mieszkańców *wskaźniki:* – liczba wybudowanych obiektów sportowych – liczba zmodernizowanych obiektów sportowych – powierzchnia wybudowanych obiektów sportowych – powierzchnia zmodernizowanych obiektów sportowych – liczba zakupionego sprzętu na potrzeby obiektów sportowych/dydaktycznych/społeczno-edukacyjnych – liczba obiektów wyposażonych w sprzęt sportowy/dydaktyczny/społeczno-edukacyjny – powierzchnia obiektów wyposażonych w sprzęt sportowy/dydaktyczny/społeczno-edukacyjny – liczba użytkowników obiektów sportowo-rekreacyjnych – liczba masowych imprez sportowo-rekreacyjnych – liczba uczestników masowych imprez sportowo-rekreacyjnych
2. Dostępna szeroka oferta podnoszenia lub zmiany kwalifikacji zawodowych *wskaźniki:* – liczba uczestników szkoleń i kursów – liczba zorganizowanych szkoleń podnoszących lub zmieniających kwalifikacje zawodowe
3. Zapewnione profesjonalne poradnictwo psychologiczno-pedagogiczne i prawne *wskaźnik:* – liczba zatrudnionych specjalistów w zakresie psychologii, pedagogiki i prawa – liczba osób korzystających

4. Zwiększone możliwości rozwoju zainteresowań dzieci i młodzieży *wskaźniki:*

- liczba ofert na rozwój zainteresowań dzieci i młodzieży
- liczba zajęć pozalekcyjnych umożliwiających rozwój zainteresowań dzieci i młodzieży (kółka zainteresowań)
- liczba uczestników spotkań

Zadania realizacyjne do poszczególnych celów strategicznych:

Zadanie realizacyjne
– rozwijanie działalności szkolnych klubów sportowych, – wspieranie działalności klubów sportowych działających w Gminie, – rozwijanie oferty klubów sportowych, obejmującej więcej dyscyplin oraz różne grupy wiekowe sportowców, – organizowanie masowych imprez sportowych upowszechniających aktywny tryb życia, – rozwijanie nowoczesnej bazy do uprawiania sportu i rekreacji, – wykorzystywanie naturalnych warunków do organizacji bazy rekreacyjno-wypoczynkowej, – poszukiwanie możliwości udzielania wsparcia osób studiujących (szczególnie uzdolnionych) z rodzin ubogich, – stała współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w Brzozowie w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych mieszkańców oraz sprawnego przepływu informacji o sytuacji na rynku pracy, – pełne wykorzystanie istniejącej bazy szkolnej na rzecz organizowania zajęć rozwijających zainteresowania dzieci i młodzieży, – pozyskiwanie środków z funduszy zewnętrznych dla działań kulturalnych celem systematycznego poszerzania oferty, – systematyczne doposażanie placówek oświatowych i kulturalnych w nowoczesny sprzęt dydaktyczny, – wspieranie aktywnego i twórczego udziału w kulturze mieszkańców i gości przebywających w gminie, – współdziałanie z lokalnymi mediami, ośrodkami kultury w regionie oraz placówkami oświatowymi, – pozyskiwanie środków na rzecz wzbogacania form pracy w bibliotekach, digitalizacji zbiorów, – działania w kierunku stałego powiększania zbiorów w bibliotekach i czytelniach, – rozwijanie poradnictwa psychologiczno – pedagogicznego i prawnego.

Potrzeba zdrowia i życia

1. Obniżenie zjawiska uzależnień od używek (alkohol, tytoń)

wskaźniki:

- liczba akcji profilaktycznych przeprowadzonych dla dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych informujących o zagrożeniach związanych z używaniem tytoniu, alkoholu i narkotyków
- liczba osób uzależnionych

2. Poprawa dostępu do lecznictwa specjalistycznego i rehabilitacji

wskaźniki:

– liczba przedsięwzięć cyklicznych poprawiających dostępność badań specjalistycznych zrealizowanych na terenie Gminy – liczba gabinetów specjalistycznych uruchomionych na terenie Gminy – liczba gabinetów rehabilitacyjnych na terenie Gminy – liczba godzin zajęć gimnastyki korekcyjnej w szkołach – liczba osób korzystających z usług lekarzy specjalistów – odsetek dzieci i młodzieży z wadami postawy
3. Poprawa świadomości zdrowotnej społeczeństwa, upowszechniony zdrowy styl życia *wskaźniki:* – liczba akcji profilaktycznych przeprowadzonych dla mieszkańców – liczba zachorowań – liczba zgonów
4. Wysoki poziom profilaktyki zdrowotnej *wskaźniki:* – liczba zorganizowanych akcji, badań profilaktycznych – liczba przedsięwzięć cyklicznych poprawiających dostępność badań specjalistycznych zrealizowanych na terenie Gminy – liczba gabinetów specjalistycznych uruchomionych na terenie Gminy – liczba gabinetów rehabilitacyjnych na terenie Gminy – liczba godzin zajęć gimnastyki korekcyjnej w szkołach – liczba osób korzystających z usług lekarzy specjalistów – odsetek dzieci i młodzieży z wadami postawy

Zadania realizacyjne do poszczególnych celów strategicznych:

Zadanie realizacyjne
– stałe propagowanie beznałogowego stylu życia w rodzinach, szkołach, kościołach i organizacjach młodzieżowych, – prowadzenie stałej działalności profilaktycznej w szkołach i w rodzinach, – rozwijanie bazy rehabilitacyjnej, – tworzenie nowoczesnej bazy sportowej, – wspieranie przedsięwzięć związanych z aktywnością ruchową, – pozyskiwanie środków zewnętrznych na wyposażenie i dostosowywanie bazy ośrodków zdrowia do obowiązujących wymogów i potrzeb, – zwiększanie dostępności do lecznictwa specjalistycznego oraz opieki stomatologicznej i rehabilitacji, – organizacja akcji, badań profilaktycznych.

Potrzeba opieki

1. Zapewniona opieka dla dzieci w wieku przedszkolnym *wskaźniki:* – liczba uruchomionych oddziałów przedszkolnych – liczba dzieci korzystających z zajęć przedszkolnych – liczba osób zatrudnionych w przedszkolach

2. Rozwinięta opieka nad osobami w podeszłym wieku i osobami z zaburzeniami psychicznymi *wskaźniki:* – liczba obiektów użyteczności publicznej dostosowana dla osób z ograniczoną sprawnością ruchową – liczba osób starszych (które zakończyły aktywność zawodową) aktywnie uczestniczących w działaniach organów samorządowych oraz działaniach realizowanych przez organizacje pozarządowe – liczba osób korzystających z opieki dziennej – liczba osób korzystających z opieki całodobowej – liczba nowych obiektów opieki nad osobami w podeszłym wieku i niepełnosprawnymi – powierzchnia nowych obiektów opieki nad osobami w podeszłym wieku i niepełnosprawnymi
3. Wyższy poziom udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym *wskaźniki:* – liczba budynków użyteczności publicznej z barierami architektonicznymi – liczba osób niepełnosprawnych aktywnie uczestniczących w działaniach organów samorządowych oraz działaniach realizowanych przez organizacje pozarządowe – poziom bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych

Zadania realizacyjne do poszczególnych celów strategicznych:

Zadania realizacyjne
– organizowanie oddziałów przedszkolnych przy szkołach, – adaptowanie pomieszczeń komunalnych na rozwijanie bazy przedszkolnej, – popularyzowanie idei działania przedszkoli domowych, – organizowanie opieki dziennej dla osób w podeszłym wieku i z zaburzeniami psychicznymi, – rozwijanie wolontariatu nakierowanego na pomoc osobom starszym, niedołężnym, z zaburzeniami psychicznymi, – współpraca z sąsiednimi gminami w zakresie zapewniania całodobowej opieki dla osób w podeszłym wieku, – dostosowywanie miejsc publicznych do korzystania przez osoby niepełnosprawne, – wykorzystanie istniejących funduszy pomocowych na tworzenie miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych.

Potrzeba kontaktów społecznych, więzi grupowej, swobody i łatwości kontaktów przestrzennych

1. Powszechny dostęp do sieci telefonicznych oraz internetowej sieci szero-kopasmowej *wskaźniki:* – liczba prywatnych i publicznych łączy internetowych – liczba osób bez możliwości dostępu do Internetu i sieci telefonicznych
2. Wysoki stopień integracji społecznej mieszkańców Gminy

wskaźniki:

- liczba organizacji pozarządowych
- liczba członków organizacji pozarządowych
- liczba zrealizowanych projektów przez organizacje pozarządowe
- liczba osób uczestniczących w projektach realizowanych przez organizacje pozarządowe

3. Wysoka skuteczność organizacji pozarządowych w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na realizację zadań statutowych

wskaźniki:

- liczba organizacji pozarządowych
- liczba członków organizacji pozarządowych
- liczba zrealizowanych projektów przez organizacje pozarządowe
- liczba osób uczestniczących w projektach realizowanych przez organizacje pozarządowe

4. Pełna dostępność komunikacyjna Gminy

wskaźniki:

- długość wybudowanych dróg na terenie Gminy
- długość przebudowanych dróg na terenie Gminy
- liczba projektów z zakresu rozbudowy infrastruktury drogowej
- liczba połączeń komunikacji publicznej pomiędzy poszczególnymi miejscowościami Gminy

Zadania realizacyjne do poszczególnych celów strategicznych:

Zadanie realizacyjne
– umożliwianie działalności różnym firmom telekomunikacyjnym oraz podmiotom świadczącym usługi w zakresie dostępu do Internetu, – realizacja projektów z zakresu społeczeństwa informacyjnego na terenie wszystkich miejscowości w Gminie, – przystosowywanie Urzędu Gminy do świadczenia e-usług, – wspieranie działań na rzecz tworzenia i rozwijania lokalnych środków masowego przekazu, – wspieranie organizacji cyklicznych imprez promujących Gminę, integrujących mieszkańców oraz podnoszących estetykę obejść, – pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizacje programów integrujących społeczeństwo, – wspieranie organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz środowiska, – podnoszenia standardu dróg na terenie Gminy, – współpraca z instytucjami zarządzającymi drogami powiatowymi i wojewódzkimi na rzecz podnoszenia standardu tych dróg i rozwijania infrastruktury towarzyszącej. – Wspieranie rozwoju komunikacji publicznej.

Potrzeba rekreacji, wypoczynku, przyjemności, kultury

1. Rozwinięta nowoczesna baza sportowa-rekreacyjna i turystyczna

wskaźniki:

- liczba wybudowanych obiektów sportowo - rekreacyjnych
- liczba zmodernizowanych obiektów sportowo - rekreacyjnych
- powierzchnia wybudowanych obiektów sportowo - rekreacyjnych
- powierzchnia zmodernizowanych obiektów sportowo - rekreacyjnych

– liczba osób korzystających z obiektów sportowo - rekreacyjnych – liczba osób korzystająca z aktywnych form wypoczynku – liczba mieszkańców odwiedzających gminne obiekty sportowo-rekreacyjne
2. Wysoki poziom uczestnictwa społeczeństwa w kulturze *wskaźniki:* – liczba mieszkańców korzystających z ofert placówek kulturalnych – liczba mieszkańców zaangażowanych czynnie w kreację działań kulturalnych
3. Atrakcyjna oferta spędzania wolnego czasu - rozwijania zainteresowań oraz rekreacji i wypoczynku *wskaźniki:* – liczba ofert, imprez sportowo - rekreacyjnych – liczba mieszkańców korzystających z ofert zorganizowania wolnego czasu – liczba wybudowanych obiektów sportowo - rekreacyjnych – liczba zmodernizowanych obiektów sportowo - rekreacyjnych – powierzchnia wybudowanych obiektów sportowo - rekreacyjnych – powierzchnia zmodernizowanych obiektów sportowo - rekreacyjnych – liczba osób korzystających z obiektów sportowo - rekreacyjnych – liczba osób korzystająca z aktywnych form wypoczynku – liczba mieszkańców odwiedzających gminne obiekty sportowo-rekreacyjne

Zadania realizacyjne do poszczególnych celów strategicznych:

Zadanie realizacyjne
– wykorzystywanie naturalnych uwarunkowań do organizacji bazy rekreacyjno – wypoczynkowej, – systematyczne tworzenie nowoczesnej bazy sportowo-rekreacyjnej, – zagospodarowywanie miejsc atrakcyjnych dla rekreacji i wypoczynku (np. dolina Sanu, centra miejscowości, itp.), – wspieranie działalności stowarzyszeń i organizacji społecznych, – rozwijanie możliwości udziału w zajęciach i treningach związanych z samorozwojem, – pozyskiwanie środków z funduszy zewnętrznych na działania kulturalne, – systematyczne poszerzanie oferty kulturalnej, – systematyczne doposażanie placówek kulturalnych, – wspieranie aktywnego i twórczego udziału mieszkańców w kulturze, – współdziałanie z lokalnymi mediami, ośrodkami kultury w regionie oraz placówkami oświatowymi na rzecz urozmaicania gminnej oferty kulturalnej, – współpraca z ośrodkami zagranicznymi – wymiana kulturalna, – ciągłe wzbogacanie kalendarza imprez kulturalnych, – integrowanie działań różnych organizacji instytucji w zakresie tworzenia oferty kulturalnej, – pozyskiwanie środków na rzecz wzbogacania form pracy w bibliotekach, digitalizacji zbiorów, – działania w kierunku stałego powiększania zbiorów w bibliotekach i czytelniach, – organizowanie masowych imprez sportowo-rekreacyjnych, – rozwijanie nowoczesnej bazy sportowo-rekreacyjnej.

Potrzeba kreacji otoczenia, poczucia użyteczności, uznania, akceptacji, gratyfikacji

1. Wysoki stopień integracji i zrozumienia potrzeb pomiędzy różnymi grupami wiekowymi *wskaźniki:* – liczba spotkań i imprez integracyjnych dla przedstawicieli wszystkich pokoleń – liczba uczestników spotkań i imprez
2. Wyeksponowane pozytywne postawy społeczne mieszkańców *wskaźnik:* – liczba publikacji prezentujących inicjatywy społeczne i działalność na rzecz swojego środowiska

Zadania realizacyjne do poszczególnych celów strategicznych:

Zadanie realizacyjne
– promocja osób, organizacji i działań sprzyjających rozwojowi społeczności lokalnej, – rozwijanie wolontariatu nakierowanego na działania międzypokoleniowe, – włączanie w różne działania społeczne grup emerytów i rencistów, – edukacja mieszkańców w zakresie aktywności społecznej, – stały kontakt z dawnymi mieszkańcami Gminy w kraju i zagranicą dotyczący promocji Gminy.

Potrzeba tożsamości z gminą, ładu przestrzennego, wartości moralnych potrzeb religijnych

1. Wysoki udział mieszkańców w zarządzaniu Gminą *wskaźnik:* – liczba osób uczestniczących w zebraniach mieszkańców/wiejskich i innych, podczas których podejmowane są decyzje dotyczące rozwoju miejscowości/gminy
2. Powszechność przestrzegania norm moralnych *Weryfikacja: ocena dokonana w cyklicznie przeprowadzanej ankiecie*

Zadania realizacyjne do poszczególnych celów strategicznych:

Zadanie realizacyjne
– pozyskiwanie środków zewnętrznych na działania związane z rozwojem demokracji lokalnej, – stałe konsultacje władz Gminy z mieszkańcami przy podejmowaniu kluczowych decyzji, – promocja osób, organizacji i działań sprzyjających rozwojowi społeczności lokalnej, – edukacja społeczna mieszkańców, – wykorzystywanie imprez masowych i spotkań mieszkańców do przekazywania idei samorządności i aktywności społecznej, – nagradzanie osób za wyjątkowe osiągnięcia w pracy społecznej oraz zachowania wymagające odwagi i wysokiego morale.

8.3 Cele strategiczne i zadania realizacyjne do roku 2020 w zakresie potencjałów.

Cele strategiczne w ramach każdego z potencjałów zostały poddane hierarchizacji poprzez przyznawanie punktów, według zasady im więcej punktów tym wyższa pozycja w hierarchii celów. Hierarchizacja została ustalona na podstawie wyników konsultacji społecznej przeprowadzonej za pomocą ankiety.

Do każdego z celów zostały zaprojektowane wskaźniki, które będą mogły być wykorzystane przy opracowywaniu wniosków o dofinansowanie projektów ze środków zewnętrznych oraz przy wdrażaniu systemu monitorowania rozwoju Gminy.

Cele priorytetowe, które uzyskały największą liczbę punktów są zaprezentowane na ciemniejszym (żółtym) tle.

Potencjał ludzki

1. Ograniczenie procesu emigracji osób młodych *wskaźnik:* – wskaźnik emigracji
2. Ułatwiony dostęp do lecznictwa specjalistycznego i rehabilitacji *wskaźniki:* – liczba przedsięwzięć cyklicznych poprawiających dostępność badań specjalistycznych zrealizowanych na terenie Gminy – liczba gabinetów specjalistycznych uruchomionych na terenie Gminy – liczba gabinetów rehabilitacyjnych na terenie Gminy – liczba godzin zajęć gimnastyki korekcyjnej w szkołach – liczba osób korzystających z usług lekarzy specjalistów – odsetek dzieci i młodzieży z wadami postawy
3. Zapewnione możliwości rozwijania zainteresowań, samorealizacji, zmiany i podnoszenia kwalifikacji zawodowych *wskaźniki:* – liczba ofert na rozwijanie zainteresowań – liczba uczestników spotkań – liczba zorganizowanych kursów umożliwiających podnoszenie kwalifikacji zawodowych – liczba uczestników kursów
4. Wysoka gotowość bezrobotnych do podejmowania pracy *wskaźnik:* – liczba osób bezrobotnych
5. Ograniczenie występowania chorób cywilizacyjnych, szczególnie wśród dzieci i młodzieży *wskaźniki:* – liczba użytkowników obiektów sportowo-rekreacyjnych – liczba uczestników zajęć – gimnastyka korekcyjna – liczba osób korzystających z obiektów rekreacyjnych – liczba osób korzystająca z aktywnych form wypoczynku
6. Wzrost aktywności w zakresie poprawy swojej sytuacji życiowej – wyższa aktywność mieszkańców

wskaźniki: – liczba osób bezrobotnych – liczba osób korzystająca z pomocy społecznej – liczba osób, które podjęły pracę
7. Ograniczenie zjawisk patologii zachowań społecznych *wskaźniki:* – liczba akcji profilaktycznych przeprowadzonych dla dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych informujących o zagrożeniach związanych z używaniem tytoniu, alkoholu i narkotyków – liczba osób uzależnionych – liczba przestępstw – przemocy w rodzinie
8. Wzrost zaangażowania mieszkańców w działalność społeczną *wskaźniki:* – liczba osób uczestniczących w zebraniach mieszkańców/wiejskich i innych, podczas których podejmowane są decyzje dotyczące rozwoju miejscowości/gminy – liczba organizacji pozarządowych – liczba członków organizacji pozarządowych – liczba zrealizowanych projektów przez organizacje pozarządowe liczba osób uczestniczących w projektach realizowanych przez organizacje pozarządowe
9. Wzrost poziomu zaangażowania i wrażliwości mieszkańców na potrzeby innych *wskaźniki:* – liczba wolontariuszy – liczba imprez charytatywnych
10. Ograniczenie niekorzystnych zjawisk demograficznych *wskaźniki:* – liczba urodzeń – liczba zgonów – wskaźnik migracji

Zadania realizacyjne do poszczególnych celów strategicznych:

Zadania realizacyjne do poszczególnych celów strategicznych:
– promocja szkolnictwa średniego dla osób pracujących, – współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie organizowania warsztatów rozwojowych dla osób poszukujących pracy, – promocja ciekawych projektów rozwiązań w zakresie tworzenia miejsc pracy, – informowanie mieszkańców o możliwościach pozyskiwania dotacji na inwestycje w firmach, – pozyskiwanie środków zewnętrznych na wyposażenie i dostosowywanie bazy ośrodków zdrowia do obowiązujących wymogów i potrzeb, – rozwijanie bazy rehabilitacyjnej i oferty usług rehabilitacyjnych, – rozwijanie nowoczesnej bazy sportowej, – wspieranie przedsięwzięć związanych z aktywnością ruchową, – zwiększanie dostępności do lecznictwa specjalistycznego oraz opieki stomatologicznej i rehabilitacji,

- organizacja akcji badań profilaktycznych,
- pozyskiwanie środków zewnętrznych na rozwój ludzi,
- pozyskiwanie środków zewnętrznych na działania związane z rozwojem demokracji lokalnych,
- współpraca instytucji wpływających na rozwój ludzi,
- ograniczanie zjawisk patologii społecznych poprzez doradztwo psychologiczne, doradztwo w sprawach życiowych, doradztwo prawne,
- pozyskiwanie środków zewnętrznych na działania związane z rozwojem demokracji lokalnych,
- stałe konsultacje władz Gminy z mieszkańcami przy podejmowaniu kluczowych decyzji,
- promocja osób, organizacji i działań sprzyjających rozwojowi społeczności lokalnej,
- edukacja społeczna mieszkańców,
- wspieranie działalności charytatywnej organizacji pozarządowych i osób prywatnych,
- zwiększanie możliwości uzyskania opieki przedszkolnej dla dzieci osób pracujących.

Potencjał techniczny

1. **Rozwinięta infrastruktura drogowa: oświetlone drogi, wybudowane chodniki przy drodze wojewódzkiej, powiatowych i gminnych**

wskaźniki:

- liczba wypadków i kolizji na drogach gminnych
- liczba zabitych i rannych na drogach gminnych
- długość zmodernizowanych dróg w Gminie
- liczba zmodernizowanych skrzyżowań
- liczba wybudowanych obiektów mostowych
- liczba zmodernizowanych obiektów mostowych
- długość wybudowanych utwardzonych poboczy
- długość zmodernizowanych utwardzonych poboczy
- długość wybudowanych chodników
- długość zmodernizowanych chodników
- długość wybudowanych ścieżek rowerowych
- długość wybudowanych ciągów pieszo-rowerowych
- liczba wybudowanych punktów oświetleniowych
- liczba zmodernizowanych punktów oświetleniowych
- liczba wybudowanych przejść dla pieszych
- liczba zmodernizowanych przejść dla pieszych
- liczba wybudowanych sygnalizacji świetlnych
- liczba zmodernizowanych sygnalizacji świetlnych
- liczba wybudowanych parkingów/miejsc parkingowych
- liczba wybudowanych zatok autobusowych
- liczba zmodernizowanych zatok autobusowych
- liczba zmodernizowanych skrzyżowań

2. **Dobry stan techniczny drogi wojewódzkiej i dróg powiatowych**

wskaźniki:

- liczba wypadków i kolizji na drodze wojewódzkiej i powiatowych
- liczba zabitych i rannych na drodze wojewódzkiej i powiatowych
- długość zmodernizowanej drogi wojewódzkiej i powiatowych

3. Rozwinięta i odpowiednio wyposażona baza oświatowa i kulturalna

wskaźniki:

- liczba zakupionego wyposażenia
- liczba obiektów wyposażonych w sprzęt
- liczba zmodernizowanych budynków
- powierzchnia zmodernizowanych budynków
- liczba budynków poddanych termoizolacji
- powierzchnia budynków poddana termoizolacji

4. Baza ochrony zdrowia i rehabilitacji dostosowana do obowiązujących wymogów prawnych i potrzeb

wskaźnik:

- liczba gabinetów dostosowanych do obowiązujących wymogów prawnych

5. Dostępne, nowe tereny inwestycyjne pod inwestycje gospodarcze i mieszkalnictwo

wskaźnik:

- powierzchnia udostępnionych terenów inwestycyjnych pod inwestycje gospodarcze i mieszkalnictwo

6. Wyższy poziom zainwestowania terenów atrakcyjnych pod względem turystycznym i dla rekreacji

wskaźnik:

- powierzchnia udostępnionych obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych i turystycznych

7. Dobry stan techniczny oraz poziom zabezpieczenia ppoż. obiektów zabytkowych

wskaźniki:

- liczba odrestaurowanych obiektów zabytkowych
- powierzchnia odrestaurowanych obiektów zabytkowych liczba obiektów zabytkowych wyposażonych w zabezpieczenia ppoż.

8. Dysponowanie infrastrukturą umożliwiającą promocję dorobku kulturalnego gminy i jego dokumentowanie

wskaźniki:

- liczba zakupionego wyposażenia
- liczba obiektów wyposażonych w sprzęt
- liczba zmodernizowanych budynków
- powierzchnia zmodernizowanych budynków

9. Rozbudowana infrastruktura turystyczna, rekreacyjna, sportowa

wskaźniki:

- liczba wybudowanych obiektów infrastruktury turystycznej, sportowej i rekreacyjnej
- liczba zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej, sportowej i rekreacyjnej
- powierzchnia zmodernizowanej/wybudowanej lokalnej turystycznej, sportowej i rekreacyjnej

10. Rozwinięta infrastruktura związana z realizacją zadań pomocy społecz-

nej: zapewnione mieszkania socjalne, chronione, dzienne ośrodki wsparcia rodzin i dziecka, dom opieki społecznej, warsztaty terapii zajęciowej

wskaźniki:

- liczba lokali socjalnych i chronionych
- liczba organizowanych warsztatów terapii zajęciowej
- liczba osób korzystających z warsztatów terapii zajęciowej
- liczba nowych obiektów opieki nad osobami w podeszłym wieku i niepełnosprawnymi
- powierzchnia nowych obiektów opieki nad osobami w podeszłym wieku i niepełnosprawnymi
- liczba osób korzystających z obiektów opieki

11. Zapewniona wystarczająca liczba miejsc parkingowych przy obiektach użyteczności publicznej

wskaźnik:

- liczba wybudowanych parkingów/miejsc parkingowych

12. Wysoki stopień skanalizowania Gminy i oczyszczania ścieków

wskaźniki:

- liczba zmodernizowanych oczyszczalni ścieków
- przepustowość zmodernizowanych oczyszczalni ścieków
- liczba wybudowanych przepompowni ścieków
- liczba zmodernizowanych przepompowni ścieków
- długość wybudowanej sieci kanalizacji sanitarnej
- długość zmodernizowanej sieci kanalizacji sanitarnej

13. Kompleksowo rozwiązany problem zagospodarowania odpadów stałych

wskaźnik:

- zorganizowany system selektywnej zbiórki odpadów
- liczba zlikwidowanych dzikich składowisk odpadów
- powierzchnia zlikwidowanych dzikich składowisk odpadów
- liczba zakupionych pojemników do selektywnej zbiórki odpadów

14. Zapewnienie powszechnej dostępności usług telekomunikacyjnych, w tym dostępu do szerokopasmowej sieci internetowej

wskaźniki:

- powierzchnia obszarów gminy bez pokrycia siecią telefonii komórkowej
- liczba węzłów dostępowych umożliwiających dostęp do sieci szerokopasmowej
- liczba punktów dostępu do Internetu uzyskanych dzięki węzłom dostępowym
- liczba jednostek publicznych podłączonych do szerokopasmowego Internetu
- liczba punktów dostępowych w sieci LAN, w tym w urzędach/jednostkach publicznych
- liczba punktów dostępowych połączonych siecią WAN
- liczba budynków połączonych siecią rozległą
- liczba wdrożonych kompleksowych systemów zarządzania w jednostkach publicznych
- liczba wdrożonych wewnętrznych systemów zarządzania informacją w jednostkach publicznych
- liczba zbudowanych Publicznych Punktów Dostępu do Internetu PIAP
- liczba zakupionych zestawów komputerowych
- liczba zakupionych serwerów

15. Rozbudowany system wodociągowy i ujęć wody

wskaźniki:

- liczba wybudowanych stacji uzdatniania wody
- długość wybudowanej sieci wodociągowej
- liczba ujęć wody

16. W pełni wykorzystane obiekty użyteczności publicznej, np. domy ludowe,

remizy *wskaźnik:* – liczba zagospodarowanych budynków użyteczności publicznej
17. Dobry stan techniczny i wysoki standard budynków komunalnych *wskaźniki:* – liczba zmodernizowanych budynków komunalnych – powierzchnia zmodernizowanych budynków komunalnych – liczba budynków poddanych termoizolacji – powierzchnia budynków poddana termoizolacji
18. Ograniczenie dewastacji miejsc użyteczności publicznej – wdrożony system monitoringu miejsc szczególnie zagrożonych *wskaźniki* – liczba monitorowanych miejsc – liczba dewastacji miejsc użyteczności publicznej
19. Uporządkowany system utrzymania cmentarzy - funkcjonujące domy przedpogrzebowe *wskaźniki:* – stworzony system zarządzania – liczba wybudowanych domów pogrzebowych
20. Stworzony system zabezpieczenia przeciwpowodziowego Gminy *wskaźniki:* – liczba jednostek OSP wyposażonych w nowy sprzęt techniczny – liczba zakupionego sprzętu/wyposażenia technicznego jednostek OSP – liczba pożarów – liczba udanych akcji ppoż.
21. Podniesienie skuteczności gminnego systemu zabezpieczeń ppoż. (w tym zapewnienie ujęć wody do celów ppoż.) *wskaźniki:* – liczba jednostek OSP wyposażonych w nowy sprzęt techniczny – liczba zakupionego sprzętu/wyposażenia technicznego jednostek OSP – liczba pożarów – liczba udanych akcji ppoż. – liczba ujęć wody przeznaczonej do celów ppoż.
22. Ograniczona tendencja do rozpraszania zabudowy *wskaźnik:* – liczba wydanych pozwoleń na budowę na działkach budowlanych sąsiadujących z istniejącą zabudową
23. Poprawa jakości zasilania w energię elektryczną *wskaźniki:* – liczba przerw w dostawach energii elektrycznej – liczba przyłączy ze spadkami napięcia
24. Zwiększenie dostępności gazu z sieci gazowej na terenie Gminy *wskaźniki:* – liczba przerw w dostawach gazu – liczba przyłączy do budynków

Zadania realizacyjne do poszczególnych celów strategicznych:

Zadanie realizacyjne
– systematyczna poprawa stanu technicznego i standardu dróg gminnych, powiatowych oraz wojewódzkich na terenie Gminy, – współpraca z zarządcami dróg powiatowych i wojewódzkich w zakresie poprawy ich stanu technicznego i standardu, – budowanie chodników dla pieszych wzdłuż ciągów komunikacyjnych, – budowanie ścieżek rowerowych wzdłuż ciągów komunikacyjnych, – instalowanie oświetlenia ulicznego w części zabudowanych terenów wiejskich, – uzupełnianie oświetlenia ulicznego w niektórych częściach Gminy, – systematyczne powiększanie liczby miejsc parkingowych w Gminie, – podnoszenie standardu technicznego obiektów szkolnych, – rozbudowa bazy technicznej placówek oświatowych, – wyposażanie placówek oświatowych w nowoczesny sprzęt techniczny, – systematyczne rozwijanie nowoczesnej bazy sportowo-rekreacyjnej, – stały rozwój bazy ośrodków zdrowia i bazy rehabilitacyjnej, – dysponowanie planem zagospodarowania przestrzennego, – pozyskiwanie nowych terenów pod inwestycje oraz terenów rekreacyjnych, – uzbrajanie terenów inwestycyjnych (inwestycje związane z działalnością gospodarczą, tereny rekreacyjne oraz mieszkalnictwo wielorodzinne i jednorodzinne), – promowanie możliwości inwestowania na terenie Gminy, – wyposażanie obiektów zabytkowych w nowoczesne instalacje przeciwwłamaniowe i ppoż., – rozbudowa infrastruktury oraz wyposażanie istniejących obiektów w sprzęt służący promocji i dokumentacji dorobku kulturalnego Gminy, – rozbudowa infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej, systematyczna poprawa stanu technicznego istniejących obiektów sportowych i rekreacyjnych oraz inwestowanie w budowę nowoczesnych obiektów rekreacyjno-sportowych, – realizacja projektów z zakresu społeczeństwa informacyjnego celem upowszechnienia dostępu do sieci szerokopasmowej, – tworzenie warunków do swobodnej konkurencji na rynku usług telekomunikacyjnych, – dysponowanie lokalami socjalnymi i chronionymi celem udzielenia schronienia osobom będącym w potrzebie, – podejmowanie działań na rzecz budowy, lub adaptacji istniejących pomieszczeń na mieszkania komunalne, – modernizowanie oraz rozbudowywanie sieci wodociągowej i stacji uzdatniania, – kontynuowanie realizacji programu odbioru i oczyszczania ścieków, – współpraca z ościennymi gminami w opracowaniu i wdrożeniu programu utylizacji odpadów, – stała współpraca Gminy z RZE Dystrybucja Sp. z o.o. Rejon Dystrybucji Energii Sanok, w ramach programu zaopatrzenia gminy w energię elektryczną, – pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych na wdrażanie nowoczesnych systemów grzewczych w budynkach komunalnych,

- poszukiwanie inwestorów zewnętrznych,
- doskonalenie systemu eksploatacji budynków i budowli,
- wspieranie grupowych inicjatyw mieszkańców, wspólnot dotyczących inwestycji modernizacyjnych (w tym termo-modernizacyjnych) w budynkach mieszkalnych,
- stosowanie nowoczesnych technologii i materiałów przy modernizacji budynków,
- współpraca z Policją w zakresie pozyskania środków na wdrożenia sytemu monitorowania miejsc szczególnie zagrożonych zakłócaniem porządku publicznego, dewastacją,
- monitorowanie zagrożeń powodziowych,
- budowa systemu wczesnego ostrzegania ludności oraz powiadamiania służb,
- budowa zbiorników zapobiegających powstawaniu fali powodziowej,
- budowa zbiorników wody wykorzystywanej do celów ppoż.,
- zwiększenie liczby hydrantów wykorzystywanych do celów ppoż.,
- realizacja założeń (ujętych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego) zmierzających do zagęszczania zabudowy,
- podejmowanie działań na rzecz zwiększenia dostępności gazu sieciowego – współpraca z właścicielami sieci gazowniczych,
- stworzenie systemu utrzymania i zarządzania cmentarzami,
- wspieranie inicjatyw lokalnych nakierowanych na budowę domów przedpogrzebowych.

Potencjał ekologiczny

1. Utrzymane w czystości środowisko przyrodnicze

wskaźniki:

- klasa czystości wód
- poziom zanieczyszczenia powietrza
- poziom zanieczyszczenia gleb

2. Zapewniony dostęp do wody pitnej oraz zachowane w czystości jej zasoby

wskaźniki:

- liczba wybudowanych ujęć wody
- liczba zmodernizowanych ujęć wody
- liczba wybudowanych stacji uzdatniania wody
- liczba zmodernizowanych stacji uzdatniania wody
- długość wybudowanej sieci wodociągowej
- liczba podłączonych gospodarstw domowych i innych użytkowników do sieci wodociągowej

3. Wzrost poziomu wykorzystania energii odnawialnej

wskaźniki:

- liczba wybudowanych/zainstalowanych instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii
- liczba wybudowanych obiektów infrastruktury służącej do produkcji/przesyłu energii odnawialnej
- liczba zmodernizowanych obiektów infrastruktury służącej do produkcji/przesyłu energii odnawialnej

4. Rozwiązany problem zagospodarowania osadów ścieków powstających przy ich oczyszczaniu

wskaźnik: – liczba wybudowanych obiektów z zakresu gospodarki odpadami
5. Ograniczenie degradacji gleb: zagospodarowanie rolnicze, przeznaczanie ich pod zalesianie lub przekwalifikowanie na cele związane z rozwojem turystyki *wskaźniki:* – powierzchnia założonych nowych upraw leśnych – powierzchnia gruntów zagospodarowanych rolniczo – powierzchnia gruntów przekwalifikowanych na cele związane z rozwojem turystyki
6. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz gości przebywających na terenie Gminy *wskaźniki:* – liczba mieszkańców, którzy wzięli udział w projektach i programach proekologicznych – liczba dzikich wysypisk śmieci
7. Ograniczone wykorzystanie materiałów niebezpiecznych w budownictwie *wskaźniki:* – liczba zutylizowanych elementów budowlanych zawierających azbest – liczba budynków z których usunięto szkodliwe dla zdrowia materiały budowlane
8. Wyeksponowane cenne zasoby środowiska naturalnego *wskaźnik:* – powierzchnia udostępnionych obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych i turystycznych

Zadania realizacyjne do poszczególnych celów strategicznych:

Zadania realizacyjne do poszczególnych celów strategicznych:
– rozwijanie sprawnego systemu kanalizacji i oczyszczania ścieków, – eliminowanie źródeł zanieczyszczeń wód powierzchniowych, gruntowych i cieków wodnych, – wykorzystywanie nowoczesnych technologii oczyszczania ścieków i zagospodarowania osadów ściekowych, – likwidowanie dzikich wysypisk śmieci, – doskonalenie systemu zagospodarowania odpadów stałych, – zwiększanie ilości użytkowników wody ze zbiorczych wodociągów, – eliminowanie źródeł zanieczyszczenia powietrza, – stosowanie energooszczędnych technologii ogrzewania budynków – modernizowanie istniejących kotłowni, – upowszechnianie informacji o skutkach zanieczyszczenia wód, – pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych na dofinansowanie inwestycji proekologicznych, – stała współpraca z organizacjami ekologicznymi i turystycznymi, – rozwijanie systemu edukacji ekologicznej, – współudział społeczeństwa w realizacji zadań ekologicznych, – uwzględnianie lokalizacji terenów zielonych przy zabudowie,

- dysponowanie miejscowym planem ogólnym w zakresie zalesień,
- pomoc rolnikom w uzyskiwaniu dotacji na zalesienia gruntów nieprzydatnych rolniczo,
- promowanie nowoczesnych technologii grzewczych wykorzystujących nośniki energii przyjazne środowisku,
- tworzenie małej infrastruktury zwiększającej dostępność i zabezpieczającej miejsca atrakcyjne przyrodniczo,
- poprawa stanu i standardu dróg,
- modernizowanie systemów grzewczych w kotłowniach przy obiektach komunalnych,
- promowanie nowoczesnych rozwiązań technicznych zmierzających do wykorzystania energii odnawialnej,
- inwentaryzowanie miejsc szczególnie przydatnych z punktu widzenia wykorzystania energii odnawialnej,
- umożliwianie prowadzenia inwestycji związanych z wykorzystaniem energii odnawialnej,
- wykorzystywanie technologii energii odnawialnej w obiektach komunalnych,
- pomoc przy utylizacji pokryć dachowych zawierających azbest,
- ochrona pomników przyrody ożywionej i nieożywionej,
- eksponowanie szczególnie cennych obiektów przyrodniczych,
- włączanie szkół, organizacji pozarządowych i innych instytucji do realizacji projektów i programów zmierzających do ochrony środowiska przyrodniczego.

8.4 Cele strategiczne i zadania realizacyjne do roku 2020 w sferze gospodarczej Gminy

Cele strategiczne w tej sferze określają koncepcję gospodarczą Gminy. Ta koncepcja powinna wpływać na decyzje podejmowane przez wszystkie podmioty działające w Gminie oraz przyszłych inwestorów zewnętrznych i wewnętrznych.

Realizacja samych celów jest zadaniem, które mogą realizować tylko podmioty działające w sferze gospodarczej. Zadania Gminy dotyczą przede wszystkim tworzenia warunków do działalności gospodarczej, wspierania podmiotów przez odpowiednią politykę w tym zakresie oraz promocję Gminy.

Cele strategiczne w sferze gospodarki zostały poddane hierarchizacji poprzez przyznanie punktów, według zasady im więcej punktów tym wyższa pozycja w hierarchii celów. Hierarchizacja została ustalona na podstawie wyników konsultacji społecznej przeprowadzonej za pomocą ankiety.

Do każdego z celów zostały zaprojektowane wskaźniki, które będą mogły być wykorzystane przy opracowywaniu wniosków o dofinansowanie projektów ze środków zewnętrznych oraz przy wdrażaniu systemu monitorowania rozwoju gminy.

Cele priorytetowe, które uzyskały największą liczbę punktów są zaprezentowane na ciemniejszym (żółtym) tle.

Sfera gospodarcza

Cele strategiczne wraz ze wskaźnikami:

1. **Wzrost poziomu nowych inwestycji realizowanych przez inwestorów wewnętrznych i zewnętrznych - rozwinięty sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw**

wskaźniki:

- liczba nowych miejsc pracy
- wielkość zainwestowanego kapitału
- rozwinięty sektor MŚP
- liczba nowych przedsiębiorstw
- liczba działających małych i średnich przedsiębiorstw
- wartość inwestycji zrealizowanych przez małe i średnie firmy
- wartość inwestycji zrealizowanych przez inwestorów zewnętrznych
- wartość sprzedaży sektora

2. **Wysoki stopień gospodarczego wykorzystania walorów turystycznych gminy – szeroko rozwinięta oferta turystyczna Gminy**

wskaźniki:

- liczba miejsc noclegowych na terenie Gminy
- liczba turystów korzystających z ofert turystycznych Gminy
- liczba atrakcji turystycznych
- poziom dochodów z turystyki i usług pochodnych
- liczba gospodarstw agroturystycznych
- liczba miejsc noclegowych w gospodarstwach agroturystycznych na terenie Gminy
- liczba turystów korzystająca z ofert turystycznych gospodarstw agroturystycznych na terenie Gminy

3. **Wzrost dochodów gospodarstw rolnych z pozarolniczej działalności gospodarczej, w tym z agroturystyki**

wskaźniki:

- liczba gospodarstw agroturystycznych
- liczba miejsc noclegowych gospodarstwach agroturystycznych na terenie Gminy
- liczba turystów korzystająca z ofert turystycznych gospodarstw agroturystycznych na terenie Gminy
- liczba atrakcji turystycznych
- liczba nowych podmiotów gospodarczych uruchomionych w gospodarstwach rolnych
- liczba nowych pozarolniczych miejsc pracy w gospodarstwach rolnych

4. **Wypromowane produkty lokalne**

wskaźnik:

- liczba wypromowanych produktów lokalnych

5. **Wzrost lesistości Gminy**

wskaźnik:

- powierzchnia terenów zalesionych

6. **Zapewniony dostęp do wody pitnej oraz wody na potrzeby związane ze stosowaniem nowoczesnych technologii w gospodarstwach rolnych**

wskaźniki:

– liczba wybudowanych stacji uzdatniania wody – długość wybudowanej sieci wodociągowej – liczba ujęć wody – liczba gospodarstw rolnych podłączonych do sieci
7. Poprawa rentowności produkcji – popularyzacja nowych rozwiązań organizacji produkcji *wskaźnik:* – liczba gospodarstw towarowych
8. Racjonalna gospodarka w lasach *wskaźniki:* – powierzchnia lasów – powierzchnia lasów przeznaczona pod wycinkę

Zadania realizacyjne do poszczególnych celów strategicznych:

Zadanie realizacyjne
– stwarzanie korzystnych warunków do rozwoju sektora MŚP, – wspieranie osób chcących zmieniać i podnosić kwalifikacje zawodowe oraz w zakresie przedsiębiorczości, – wspieranie powstawania i rozwoju firm usługowych, – dystrybucja informacji na temat środków z budżetu UE przeznaczonych na dofinansowanie inwestycji w przedsiębiorstwach, – promowanie oferty lokalnych przedsiębiorców w otoczeniu, – wspieranie produkcji i promocji produktów lokalnych, – preferowanie rozwoju turystyki na terenie Gminy, – promowanie gminy poprzez organizowanie cyklicznych imprez masowych, – systematyczne promowanie Dydni jako Gminy atrakcyjnej turystycznie, – rozwijanie atrakcyjnej oferty turystycznej, – organizowanie konkursów na najlepsze oferty turystyczne w Gminie, – nawiązywanie współpracy z sąsiednimi gminami oraz innymi ośrodkami w kraju i zagranicą, świadczącymi usługi turystyczne, – organizowanie cyklicznych imprez kulturalno – rozrywkowych skierowanych do turystów, – rozwijanie marketingu usług turystycznych dla Gminy, – wspieranie organizacji pozarządowych w działaniach związanych z rozwojem gospodarczym Gminy, – koordynacja działań wszystkich podmiotów uczestniczących w rozwoju turystyki, – systematyczne informowanie mieszkańców gminy o działaniach w sferze turystyki, – systematyczne podnoszenie kwalifikacji osób związanych z obsługą ruchu turystycznego, – pozyskiwanie inwestorów zewnętrznych do rozbudowy bazy noclegowej i gastronomicznej, – rozwijanie szlaków i bazy do uprawiania turystyki pieszej, konnej i rowerowej, – wykreowanie lokalnych produktów, – tworzenie nowoczesnej bazy sportowo-rekreacyjnej dostępnej również dla turystów, – zwiększanie stopnia współpracy producentów rolnych z zakładami przetwórczymi, – dysponowanie miejscowym planem ogólnym w zakresie zalesień, – pomoc rolnikom w uzyskiwaniu dotacji na zalesienia gruntów nieprzydatnych rolniczo,

- tworzenie warunków do zwiększania powierzchni gospodarstw rolnych,
- wspieranie rozwoju gospodarstw specjalistycznych,
- wspieranie rolników w tworzeniu grup producenckich,
- wspieranie rolników w tworzeniu miejsc noclegowych w gospodarstwach agroturystycznych,
- udzielanie preferencji w podatkach lokalnych dla podmiotów tworzących nowe miejsca pracy,
- udzielanie preferencji w podatkach lokalnych dla rolników rozpoczynających pozarolniczą działalność gospodarczą,
- promowanie lokalnych produktów żywnościowych.

Osiągnięcie powyższych celów wymaga wcześniejszej realizacji głównych zadań stanowiących warunki konieczne dla kompleksowego koordynowania wszystkich działań.

Główne zadania Gminy w sferze gospodarczej:

- uzbrajanie terenów pod inwestycje gospodarcze,
- wprowadzenie ulg podatkowych dla nowych inwestycji tworzących miejsca pracy,
- powołanie osoby/komórki odpowiedzialnej za rozwój MŚP, turystyki, rolnictwa oraz promocję gminy,
- uruchomienie/utrzymanie punktu informacji o możliwościach finansowania przedsięwzięć z funduszy strukturalnych i innych,
- systematyczne szkolenie pracowników w zakresie pozyskiwania funduszy strukturalnych i pomocowych,
- ułatwianie dostępu do informacji i usług publicznych drogą elektroniczną,
- wspieranie przedsięwzięć służących zwiększeniu dla mieszkańców dostępu do Internetu.

9. ZGODNOŚĆ ZE STRATEGICZNYMI DOKUMENTAMI

Analiza spójności Strategii Rozwoju Gminy Dydnia jest niezwykle ważna gdyż pozwoli właściwie wpasować dokument w istniejące na różnych poziomach zarządzania dokumenty planistyczne i programowe.

1. Dokumenty stanowiące przedmiot analizy spójności

   Do oceny spójności celów Strategii Gminy przyjęto następujące zewnętrzne dokumenty planistyczne:

   - ✓ Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020 (aktualizacja) – październik 2006 r.
   - ✓ Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego 2007–2013 – październik 2007 r.

2. Przyjęta metoda oceny

   Ocenę zgodności dokonano metodą ekspercką w odniesieniu do celów zawartych w porównywanych ze sobą dokumentach.

W celu dokonania oceny do porównań przyjęto skalę czterostopniową, gdzie:

0 – oznacza brak odniesienia do danego celu z dokumentu porównywanego;

1 – oznacza niską zgodność/integralności celów;

2 – oznacza średni stopień zgodności/integralności celów;

3 – oznacza wysoki stopień zgodności/integralności celów.

W poszczególnych tabelach ujęto ocenę stopnia zgodności/integralności celów strategii z zapisami dokumentów porównywanych. Stopień zgodności w ramach każdego z celów głównych dokumentów porównywanych został następnie podsumowany punktacją łączną, której maksymalna wysokość jest zmienna i jest zależna od ilości celów pochodzących z dokumentów porównywanych.

3. Układ wniosków wynikających z oceny zgodności celów

Każdy z rozdziałów obejmuje skrótowe omówienie danego dokumentu strategii. Następnie – w układzie tabelarycznym – zawarto ocenę punktową stopnia zgodności celów strategicznych z zapisami danego dokumentu.

Ocena kończy się zestawem wniosków:

- **podsumowujących stopień uwzględnienia zapisów dokumentów porównywanych w zapisach celów strategicznych gminy,**
- **określających, które z celów strategicznych nie pokrywają się z zapisami dokumentów programowych**.

ZGODNOŚĆ CELÓW STRATEGICZNYCH STRATEGII ROZWOJU GMINY DYDNIA Z CELAMI „STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO na lata 2007–2020"

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO na lata 2007-2020

Najważniejszymi cechami **„Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020"** są:

- Strategia województwa ujmuje główne cele rozwoju w **horyzoncie 14 lat**, w zmieniających się warunkach wewnętrznych i zewnętrznych, przy czynnym uczestnictwie partnerów publicznych i prywatnych, którzy pomagają w wyborze najlepszej koncepcji oraz współdziałają w jej realizacji.
- Strategia rozwoju regionu jest **własnym dokumentem** samorządu wojewódzkiego, dzięki któremu będzie on mógł racjonalnie organizować swoje przyszłe działania. Dlatego też w tym dokumencie są wyeksponowane przedsięwzięcia, które władza regionalna może sama podjąć.
- Podmioty niezależne od władzy regionalnej są elementami **otoczenia** regionu i w tym właśnie kontekście powinny być w strategii rozpatrywane. Ten perspektywiczny plan działań odnosi się bowiem do najważniejszych impulsów (pozytywnych i negatywnych) płynących z otoczenia. W szczególności, należy w nim uwzględnić takie długofalowe działania podejmowane przez układy lokalne (gminy wiejskie oraz związki gmin), które są zbieżne z celami rozwoju regionu i które mogą mieć znaczenie ponadlokalne.
- Istotną cechą strategii jest jej **walor informacyjny**. Dokument strategiczny informuje społeczeństwo, podmioty gospodarcze i instytucje o priorytetach przyjętych przez władzę regionu, dając im tym samym przesłankę do dokonywania własnych wyborów. W tym sensie strategia rozwoju województwa powinna stać się podstawą prowadzenia właściwej polityki przez poszczególne podmioty działające w regionie.
- Dokument jest zgodny z założeniami Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013, ze Strategią Rozwoju Kraju 2007-2015 oraz Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, które uwzględniają zapisy nadrzędnego dokumentu programowego Unii Europejskiej, tj. Strategicznych Wytycznych Wspólnoty.
- Podstawą strategii rozwoju województwa jest założenie **maksymalnego wykorzystania dokładnie rozeznanych wewnętrznych zasobów oraz potencjału miejscowych podmiotów, jak również korzyści usytuowania geograficznego**.

Strategia Rozwoju Województwa jest programowaniem przyszłego działania. Jej istotą jest hierarchizacja celów. W pierwszym rzędzie należy realizować cele najważniejsze dla rozwoju.

- W dokumencie sformułowano następujący cel główny strategii:

Podniesienie krajowej i międzynarodowej konkurencyjności gospodarki regionu poprzez wzrost jej innowacyjności, a tym samym efektywności, która stworzy warunki do zwiększenia zatrudnienia oraz wzrostu dochodów i poziomu życia ludności.

W celu realizacji zapisu zawartego w celu głównym opracowano **cele strategiczne,** które są zasadniczą częścią strategii. Efektem końcowym strategii jest opracowanie zbioru konkretnych **priorytetów**, opisujących **kierunki działania**, które będą podjęte przez właściwe instytucje i organizacje. Programy wskazują cele, sposoby ich osiągania, zawierają także zestawy mierników, umożliwiających precyzyjne śledzenie procesu osiągania poszczególnych celów.

W Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020 zostały sformułowane następujące cele strategiczne rozwoju regionu:

- Cel 1: Tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki poprzez rozwijanie przedsiębiorczości, zwiększanie jej innowacyjności oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu.
- Cel 2: Poprawa dostępności komunikacyjnej i infrastruktury technicznej województwa.
- Cel 3: Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich sprzyjający powstawaniu rentownych gospodarstw rolnych oraz kreowaniu pozarolniczych źródeł dochodów.
- Cel 4: Poprawa jakości środowiska oraz zachowanie i ochrona zasobów przyrodniczych i wartości krajobrazowych.
- Cel 5: Wszechstronny rozwój kapitału społecznego, umożliwiający pełne wykorzystanie potencjału i możliwości rozwoju osobistego mieszkańców regionu.
- Cel 6: Wspieranie rozwoju gospodarczego regionu, wykorzystanie potencjału turystycznego i dziedzictwa kulturowego oraz ochrona wartości przyrodniczo-krajobrazowych.
- Cel 7: Bezpieczeństwo zdrowotne ludności.

- Cel 8: Integracja działań w zakresie pomocy społecznej.

Ocena zgodności celów:

Cele Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego	**Cele Strategii Rozwoju Gminy Dydnia**	**Ocena zgodności**
Cel strategiczny 1. Tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki poprzez rozwijanie przedsiębiorczości, zwiększanie jej innowacyjności oraz podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej regionu.		
Priorytety		
1.1. Rozwój przedsiębiorstw, szczególnie małych i średnich, poprzez wsparcie finansowe oraz instytucjonalne	1. Rozwinięty sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw 2. Poprawa poziomu przedsiębiorczości	**2**
1.2. Budowanie regionalnego systemu innowacji poprzez rozwój rzeszowskiego obszaru metropolitalnego oraz powiązań między nauką i gospodarką	nie dotyczy	**0**
1.3. Działania na rzecz podniesienia atrakcyjności regionu dla rozwoju inwestycji	1. Dostępne, nowe tereny inwestycyjne pod inwestycje gospodarcze i mieszkalnictwo 2. Wzrost poziomu nowych inwestycji realizowanych przez inwestorów wewnętrznych i zewnętrznych 3. Rozwinięta infrastruktura drogowa: oświetlone drogi,	**3**

	wybudowane chodniki przy drodze wojewódzkiej, powiatowych i gminnych 4. Dobry stan techniczny drogi wojewódzkiej i dróg powiatowych 5. Wyższy poziom zainwestowania terenów atrakcyjnych pod względem turystycznym i dla rekreacji 6. Rozbudowana infrastruktura turystyczna, rekreacyjna, sportowa 7. Zapewniona wystarczająca liczba miejsc parkingowych przy obiektach użyteczności publicznej 8. Wysoki stopień skanalizowania Gminy i oczyszczania ścieków 9. Zapewnienie powszechnej dostępności usług telekomunikacyjnych, w tym dostępu do szerokopasmowej sieci internetowej 10. Rozbudowany system wodociągowy i ujęć wody	
1.4. Turystyka jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego województwa	1. Wzrost poziomu nowych inwestycji realizowanych przez inwestorów wewnętrznych i zewnętrznych 2. Wyższy poziom zainwestowania terenów atrakcyjnych pod względem turystycznym i dla rekreacji 3. Rozbudowana infrastruktura turystyczna, rekreacyjna, sportowa 4. Wysoki stopień gospodarczego wykorzystania walorów turystycznych gminy – szeroko rozwinięta oferta turystyczna gminy 5. Wzrost dochodów gospodarstw rolnych z pozarolniczej działalności gospodarczej, w tym	**3**

	z agroturystyki 6. Ograniczenie degradacji gleb: zagospodarowanie rolnicze, przeznaczanie ich pod zalesianie lub przekwalifikowanie na cele związane z rozwojem turystyki	
Razem:		**8**

Ocena maksymalna 12, uzyskana ocena 8, oznacza to wysoki stopień zgodności celów.

Cele Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego	**Cele Strategii Rozwoju Gminy Dydnia**	**Ocena zgodności**
Cel strategiczny 2. Poprawa dostępności komunikacyjnej i infrastruktury technicznej województwa.		
Priorytety		
2.1. Wspieranie inwestycji komunikacyjnych: drogowych, kolejowych i lotniczych	1. Rozwinięta infrastruktura drogowa: oświetlone drogi, wybudowane chodniki przy drodze wojewódzkiej, powiatowych i gminnych 2. Dobry stan techniczny drogi wojewódzkiej i dróg powiatowych 3. Zapewniona wystarczająca liczba miejsc parkingowych przy obiektach użyteczności publicznej 4. Zwiększony stopień bezpieczeństwa na drogach	**3**

	5. Pełna dostępność komunikacyjna gminy	
2.2. Wspieranie inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej	1. Wysoki stopień skanalizowania gminy i oczyszczania ścieków 2. Rozbudowany system wodociągowy i ujęć wody 3. Utrzymane w czystości środowisko przyrodnicze 4. Zapewniony dostęp do wody pitnej oraz zachowane w czystości jej zasoby 5. Rozwiązany problem zagospodarowania osadów ścieków powstających przy ich oczyszczaniu	**3**
2.3. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu	1. Wzrost poziomu wykorzystania energii odnawialnej 2. Poprawa jakości zasilania w energię elektryczną 3. Zwiększenie dostępności gazu z sieci gazowej na terenie Gminy	**3**
2.4. Poprawa sprawności funkcjonowania regionalnego systemu usług telekomunikacyjnych	1. Powszechny dostęp do sieci telefonicznych oraz internetowej sieci szerokopasmowej 2. Zapewnienie powszechnej dostępności usług telekomunikacyjnych, w tym dostępu do szerokopasmowej sieci internetowej	**3**
Razem:		**12**

Ocena maksymalna 12, uzyskana ocena 12, oznacza to wysoki stopień zgodności celów.

Cele Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego	Cele Strategii Rozwoju Gminy Dydnia	Ocena zgodności

Cel strategiczny 3. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich sprzyjający powstawaniu rentownych gospodarstw rolnych oraz kreowaniu pozarolniczych źródeł dochodów.		
Priorytety		
3.1. Rozwój pozarolniczych form działalności gospodarczej w warunkach zrównoważonego rozwoju	1. Wysoki stopień gospodarczego wykorzystania walorów turystycznych gminy – szeroko rozwinięta oferta turystyczna gminy 2. Wzrost dochodów gospodarstw rolnych z pozarolniczej działalności gospodarczej, w tym z agroturystyki 3. Wypromowane produkty lokalne 4. Rozwinięty sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw 5. Utrzymane w czystości środowisko przyrodnicze 6. Zapewniony dostęp do wody pitnej oraz zachowane w czystości jej zasoby 7. Wzrost poziomu wykorzystania energii odnawialnej 8. Rozwiązany problem zagospodarowania osadów ścieków powstających przy ich oczyszczaniu 9. Ograniczenie degradacji gleb: zagospodarowanie rolnicze, przeznaczanie ich pod zalesianie lub przekwalifikowanie na cele związane z rozwojem turystyki 10. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz gości przebywających na terenie Gminy	**3**

	11. Ograniczone wykorzystanie materiałów niebezpiecznych w budownictwie 12. Wyeksponowane cenne zasoby środowiska naturalnego	
3.2. Odnowa wsi oraz modernizacja przestrzeni wiejskiej	1. Rozwinięta infrastruktura drogowa: oświetlone drogi, wybudowane chodniki przy drodze wojewódzkiej, powiatowych i gminnych 2. Rozwinięta i odpowiednio wyposażona baza oświatowa i kulturalna 3. Baza ochrony zdrowia i rehabilitacji dostosowana do obowiązujących wymogów prawnych i potrzeb 4. Wyższy poziom zainwestowania terenów atrakcyjnych pod względem turystycznym i dla rekreacji 5. W pełni wykorzystane obiekty użyteczności publicznej, np. domy ludowe, remizy 6. Dobry stan techniczny oraz poziom zabezpieczenia ppoż. obiektów zabytkowych 7. Rozbudowana infrastruktura turystyczna, rekreacyjna, sportowa 8. Rozwinięta infrastruktura związana z realizacją zadań pomocy społecznej: zapewnione mieszkania socjalne, chronione, dzienne ośrodki wsparcia rodzin i dziecka, dom opieki społecznej, warsztaty terapii zajęciowej 9. Zapewniona wystarczająca liczba miejsc parkingowych przy obiektach użyteczności publicznej 10. Dobry stan techniczny i wysoki standard budynków komunalnych	**3**

3.3. Wzrost konkurencyjności gospodarstw rolnych	1. Zapewniony dostęp do wody pitnej oraz wody na potrzeby związane ze stosowaniem nowoczesnych technologii w gospodarstwach rolnych 2. Poprawa rentowności produkcji – popularyzacja nowych rozwiązań organizacji produkcji 3. Zwiększony poziom towarowości gospodarstw rolnych	**3**
3.4. Rozwój rynku rolnego	1. Zwiększony poziom towarowości gospodarstw rolnych	**1**
Razem:		**10**

Ocena maksymalna 12, uzyskana ocena 10, oznacza to wysoki stopień zgodności celów.

Cele Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego	**Cele Strategii Rozwoju Gminy Dydnia**	**Ocena zgodności**
Cel strategiczny 4. Poprawa jakości środowiska oraz zachowanie i ochrona zasobów przyrodniczych i wartości krajobrazowych.		
Priorytety		
4.1. Ochrona wód i racjonalna gospodarka zasobami wodnymi	1. Utrzymane w czystości środowisko przyrodnicze 2. Zapewniony dostęp do wody pitnej oraz zachowane w czystości jej zasoby 3. Rozbudowany system wodociągowy i ujęć wody	**3**

4.2. Ograniczanie ilości wytwarzanych odpadów i wdrażanie nowoczesnych systemów gospodarki odpadami	1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz gości przebywających na terenie Gminy 2. Kompleksowo rozwiązany problem zagospodarowania odpadów stałych	**3**
4.3. Zapewnienie jak najlepszej jakości powietrza i gleb oraz ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko hałasu i promieniowania elektromagnetycznego	1. Wzrost poziomu wykorzystania energii odnawialnej 2. Wysoki stopień skanalizowania gminy i oczyszczania ścieków 3. Rozwiązany problem zagospodarowania osadów ścieków powstających przy ich oczyszczaniu 4. Ograniczenie degradacji gleb: zagospodarowanie rolnicze, przeznaczanie ich pod zalesianie lub przekwalifikowanie na cele związane z rozwojem turystyki 5. Zwiększenie dostępności gazu z sieci gazowej na terenie Gminy	**2**
4.4. Zachowanie oraz ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej	1. Utrzymane w czystości środowisko przyrodnicze 2. Ograniczenie degradacji gleb: zagospodarowanie rolnicze, przeznaczanie ich pod zalesianie lub przekwalifikowanie na cele związane z rozwojem turystyki 3. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz gości przebywających na terenie Gminy 4. Wyeksponowane cenne zasoby środowiska naturalnego	**2**
4.5. Podniesienie świadomości ekologicznej społeczeń-	1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz gości przebywających na terenie Gminy	**3**

stwa		
Razem:		**13**

Ocena maksymalna 15, uzyskana ocena 13, oznacza to wysoki stopień zgodności celów.

Cele Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego	**Cele Strategii Rozwoju Gminy Dydnia**	**Ocena zgodności**
Cel strategiczny 5. Wszechstronny rozwój kapitału społecznego, umożliwiający pełne wykorzystanie potencjału i możliwości rozwoju osobistego mieszkańców regionu		
Priorytety		
5.1. Poprawa jakości systemu edukacji jako warunek pogłębiania wiedzy i wzrostu kompetencji	1. Dostępna szeroka oferta podnoszenia lub zmiany kwalifikacji zawodowych 2. Zwiększone możliwości rozwoju zainteresowań dzieci i młodzieży 3. Rozwinięta i odpowiednio wyposażona baza oświatowa i kulturalna	**3**
5.2. Wzmocnienie jakościowego rozwoju zasobów pracy regionu	1. Dostępna szeroka oferta podnoszenia lub zmiany kwalifikacji zawodowych 2. Zapewnione możliwości rozwijania zainteresowań, samorealizacji, zmiany i podnoszenia kwalifikacji	**3**

	zawodowych 3. Wysoka gotowość bezrobotnych do podejmowania pracy 4. Wzrost aktywności w zakresie poprawy swojej sytuacji życiowej – wyższa aktywność mieszkańców	
5.3. Rozwój kultury	1. Rozwinięta i odpowiednio wyposażona baza oświatowa i kulturalna 2. Wysoki poziom uczestnictwa społeczeństwa w kulturze	**3**
5.4. Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego	1. Wysoki stopień integracji i zrozumienia potrzeb pomiędzy różnymi grupami wiekowymi 2. Wyeksponowane pozytywne postawy społeczne mieszkańców 3. Wysoki udział mieszkańców w zarządzaniu Gminą	**3**
Razem:		**12**

Ocena maksymalna 12, uzyskana ocena 12, oznacza to wysoki stopień zgodności celów.

Cele Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego	Cele Strategii Rozwoju Gminy Dydnia	Ocena zgodności
Cel strategiczny 6.		

Wspieranie rozwoju gospodarczego regionu, wykorzystanie potencjału turystycznego i dziedzictwa kulturowego oraz ochrona wartości przyrodniczo-krajobrazowych.		
Priorytety		
6.1. Tworzenie warunków do podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych i pozyskiwania inwestycji	1. Wyższy poziom zainwestowania terenów atrakcyjnych pod względem turystycznym i dla rekreacji 2. Dostępne, nowe tereny inwestycyjne pod inwestycje gospodarcze i mieszkalnictwo	**2**
6.2. Współpraca na rzecz rozwoju turystyki, ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego	1. Wyższy poziom zainwestowania terenów atrakcyjnych pod względem turystycznym i dla rekreacji 2. Wysoki stopień gospodarczego wykorzystania walorów turystycznych Gminy – szeroko rozwinięta oferta turystyczna Gminy 3. Wzrost dochodów gospodarstw rolnych z pozarolniczej działalności gospodarczej, w tym z agroturystyki 4. Wypromowane produkty lokalne 5. Dobry stan techniczny oraz poziom zabezpieczenia ppoż. obiektów zabytkowych 6. Dysponowanie infrastrukturą umożliwiającą dokumentowanie i promocję dorobku kulturalnego Gminy	**3**
6.3. Zachowanie obszarów cennych krajobrazowo oraz ochrona środowiska przyrodniczego	1. Utrzymane w czystości środowisko przyrodnicze 2. Zapewniony dostęp do wody pitnej oraz zachowane w czystości jej zasoby	**3**

	3. Wzrost poziomu wykorzystania energii odnawialnej 4. Rozwiązany problem zagospodarowania osadów ścieków powstających przy ich oczyszczaniu 5. Ograniczenie degradacji gleb: zagospodarowanie rolnicze, przeznaczanie ich pod zalesianie lub przekwalifikowanie na cele związane z rozwojem turystyki 6. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców oraz gości przebywających na terenie gminy 7. Ograniczone wykorzystanie materiałów niebezpiecznych w budownictwie 8. Wyeksponowane cenne zasoby środowiska naturalnego	
Razem:		**8**

Ocena maksymalna 9, uzyskana ocena 8, oznacza to wysoki stopień zgodności celów.

Cele Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego	Cele Strategii Rozwoju Gminy Dydnia	Ocena zgodności
Cel strategiczny 7. Bezpieczeństwo zdrowotne ludności.		

Priorytety		
7.1. Zmniejszenie zachorowalności oraz umieralności w społeczeństwie	1. Ograniczenie występowania chorób cywilizacyjnych, szczególnie wśród dzieci i młodzieży 2. Ograniczenie zjawisk patologii zachowań społecznych 3. Ograniczenie niekorzystnych zjawisk demograficznych 4. Poprawa świadomości zdrowotnej społeczeństwa, upowszechniony zdrowy styl życia 5. Obniżenie zjawiska uzależnień od używek (alkohol, tytoń) 6. Poprawa dostępu do lecznictwa specjalistycznego i rehabilitacji 7. Wysoki poziom profilaktyki zdrowotnej 8. Baza ochrony zdrowia i rehabilitacji dostosowana do obowiązujących wymogów prawnych i potrzeb	**3**
7.2. Koordynacja działań w zakresie ochrony zdrowia oraz poprawy bezpieczeństwa ludności	1. Ograniczenie występowania chorób cywilizacyjnych, szczególnie wśród dzieci i młodzieży 2. Ograniczenie zjawisk patologii zachowań społecznych 3. Poprawa świadomości zdrowotnej społeczeństwa, upowszechniony zdrowy styl życia 4. Obniżenie zjawiska uzależnień od używek (alkohol, tytoń) 5. Poprawa dostępu do lecznictwa specjalistycznego i rehabilitacji 6. Wysoki poziom profilaktyki zdrowotnej 7. Baza ochrony zdrowia i rehabilitacji dostosowana do	**3**

	obowiązujących wymogów prawnych i potrzeb 8. Wysoki poziom bezpieczeństwa i porządku publicznego 9. Zwiększony stopień bezpieczeństwa na drogach 10. Ograniczone zagrożenie powodziowe 11. Ograniczone zagrożenia wynikające z występowania terenów osuwiskowych	
Razem:		**5**

Ocena maksymalna 6, uzyskana ocena 5, oznacza to wysoki stopień zgodności celów.

Cele Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego	**Cele Strategii Rozwoju Gminy Dydnia**	**Ocena zgodności**
Cel strategiczny 8. Integracja działań w zakresie pomocy społecznej		
Priorytety		
8.1. Wspieranie działań na rzecz osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym	1. Rozwinięta opieka nad osobami w podeszłym wieku i osobami z zaburzeniami psychicznymi 2. Wyższy poziom udziału osób niepełnosprawnych w życiu społecznym 3. Wysoki stopień integracji i zrozumienia potrzeb pomiędzy różnymi grupami wiekowymi	**2**

	4. Rozwinięta infrastruktura związana z realizacją zadań pomocy społecznej: zapewnione mieszkania socjalne, chronione, dzienne ośrodki wsparcia rodzin i dziecka, dom opieki społecznej, warsztaty terapii zajęciowej	
8.2. Tworzenie warunków dla rozwoju rodziny i opieki nad dziećmi	1. Zapewniona opieka dla dzieci w wieku przedszkolnym 2. Zwiększone możliwości rozwoju zainteresowań dzieci i młodzieży 3. Zwiększony poziom dochodów osób najuboższych 4. Rozwinięta infrastruktura związana z realizacją zadań pomocy społecznej: zapewnione mieszkania socjalne, chronione, dzienne ośrodki wsparcia rodzin i dziecka, dom opieki społecznej, warsztaty terapii zajęciowej	**3**
8.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury pomocy społecznej oraz rozwój zawodowy kadr pomocy społecznej	1. Rozwinięta infrastruktura związana z realizacją zadań pomocy społecznej: zapewnione mieszkania socjalne, chronione, dzienne ośrodki wsparcia rodzin i dziecka, dom opieki społecznej, warsztaty terapii zajęciowej	**2**
8.4. Propagowanie i rozwijanie obywatelskiego uczestnictwa w zaspokajaniu ludzkich potrzeb	1. Wysoki stopień integracji i zrozumienia potrzeb pomiędzy różnymi grupami wiekowymi 2. Wyeksponowane pozytywne postawy społeczne mieszkańców	**2**
Razem:		**9**

Ocena maksymalna 12, uzyskana ocena 9, oznacza to wysoki stopień zgodności celów.

ZGODNOŚĆ CELÓW STRATEGICZNYCH STRATEGII ROZWOJU GMINY DYDNIA Z CELAMI REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO na lata 2007-2013

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO na lata 2007-2013 (RPO WP)

Najważniejszymi cechami RPO WP na lata 2007-2013 są:

- RPO WP został przygotowany w oparciu o rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającej przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 (Dz. Urz. UE L 210 z 31.07.2006).
- RPO WP jest jednym z 16 programów regionalnych, które będą realizować Strategię Rozwoju Kraju 2007-2015 oraz Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie (Narodowa Strategia Spójności). Jednocześnie jest odzwierciedleniem polityki rozwoju prowadzonej przez Samorząd Województwa Podkarpackiego, której podstawę stanowi Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2020. Program umożliwi realizowanie tych celów Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego, których współfinansowanie będzie możliwe z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.
- Program będzie zarządzany na poziomie regionalnym, a Instytucją Zarządzającą RPO WP będzie Zarząd Województwa Podkarpackiego.
- RPO WP ma charakter wieloletniego planu budżetowego. Jego cele będą realizowane w oparciu o współdziałanie z partnerami społecznymi i gospodarczymi, a środki Unii Europejskiej nie będą zastępować środków krajowych, lecz jedynie wspierać osiąganie założonych celów.
- W dokumencie sformułowano następujący cel główny RPO WP:

WZROST KRAJOWEJ I MIĘDZYNARODOWEJ KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARKI ORAZ POPRAWA DOSTĘPNOŚCI PRZESTRZENNEJ PODKARPACIA

W celu realizacji **celu głównego** RPO WP opracowano **cele szczegółowe**, które są zasadniczą częścią dokumentu. Efektem końcowym RPO WP jest opracowanie **zbioru osi priorytetowych**, które wskazują cele szczegółowe, wraz z uzasadnieniem oraz sposobami ich osiągania. Powinny także zawierać zestawy mierników, umożliwiających precyzyjne śledzenie procesu osiągania poszczególnych celów.

W RPO WP zostało sformułowanych 5 celów szczegółowych:

1. Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i gospodarki opartej na wiedzy.
2. Poprawa dostępności i atrakcyjności inwestycyjnej regionu poprzez realizację przedsięwzięć w zakresie sieci komunikacyjnej i energetycznej.
3. Stworzenie warunków do rozwoju społeczeństwa informacyjnego w regionie.
4. Zapobieganie degradacji środowiska oraz zagrożeniom naturalnym i technologicznym, a także efektywna gospodarka zasobami naturalnymi.
5. Tworzenie warunków dla rozwoju kapitału społecznego poprzez inwestycje w edukację, ochronę zdrowia, pomoc społeczną, sport i rekreację.
6. Wzrost udziału turystyki w gospodarce regionu oraz ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój instytucji kultury.
7. Zmniejszenie występujących wewnątrz województwa różnic rozwojowych.

Ocena zgodności celów w aspekcie wpisywania się celów Strategii Gminy Dydnia w osie priorytetowe RPO WP

Osie priorytetowe RPO WP	Cele Strategii Rozwoju Gminy Dydnia	Ocena zgodności
Oś priorytetowa I **Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka**	1. Wysoki stopień gospodarczego wykorzystania walorów turystycznych Gminy – szeroko rozwinięta oferta turystyczna Gminy 2. Wypromowane produkty lokalne 3. Rozwinięty sektor Małych i Średnich Przedsiębiorstw	**2**
Oś priorytetowa II **Infrastruktura techniczna**	1. Rozwinięta infrastruktura drogowa: oświetlone drogi, wybudowane chodniki przy drodze wojewódzkiej, powiatowych i gminnych 2. Dobry stan techniczny drogi wojewódzkiej i dróg powiatowych 3. Zapewniona wystarczająca liczba miejsc parkingowych przy obiektach użyteczności publicznej	**3**
Oś priorytetowa III **Społeczeństwo informacyjne**	1. Zapewnienie powszechnej dostępności usług telekomunikacyjnych, w tym dostępu do szerokopasmowej sieci internetowej	**3**
Oś priorytetowa IV **Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom**	1. Wysoki stopień skanalizowania gminy i oczyszczania ścieków 2. Kompleksowo rozwiązany problem zagospodarowania odpadów stałych 3. Podniesienie skuteczności gminnego systemu	**3**

	zabezpieczeń ppoż. (w tym zapewnienie ujęć wody do celów ppoż.) 4. Rozbudowany system wodociągowy i ujęć wody	
Oś priorytetowa V **Infrastruktura publiczna**	1. Rozwinięta i odpowiednio wyposażona baza oświatowa i kulturalna 2. Baza ochrony zdrowia i rehabilitacji dostosowana do obowiązujących wymogów prawnych i potrzeb 3. Rozbudowana infrastruktura turystyczna, rekreacyjna, sportowa 4. Rozwinięta infrastruktura związana z realizacją zadań pomocy społecznej: zapewnione mieszkania socjalne, chronione, dzienne ośrodki wsparcia rodzin i dziecka, dom opieki społecznej, warsztaty terapii zajęciowej 5. Dobry stan techniczny i wysoki standard budynków komunalnych	**3**
Oś priorytetowa VI **Turystyka i kultura**	1. Rozwinięta i odpowiednio wyposażona baza oświatowa i kulturalna 2. Wyższy poziom zainwestowania terenów atrakcyjnych pod względem turystycznym i dla rekreacji 3. Dobry stan techniczny oraz poziom zabezpieczenia ppoż. obiektów zabytkowych 4. Dysponowanie infrastrukturą umożliwiającą dokumentowanie i promocję dorobku kulturalnego gminy 5. Rozbudowana infrastruktura turystyczna, rekreacyjna, sportowa	**3**

Oś priorytetowa VII **Spójność wewnątrzregionalna**	1. Dostępne, nowe tereny inwestycyjne pod inwestycje gospodarcze i mieszkalnictwo	**1**
Razem		**17**

Ocena maksymalna 21, uzyskana ocena 17, oznacza to wysoki stopień zgodności celów.

Strategia Rozwoju Gminy Dydnia wpisuje się w podstawowe regionalne dokumenty strategiczne i programowe, które między innymi decydują o sposobie i zakresie dystrybucji środków przeznaczonych z funduszy strukturalnych na rozwój społeczno-gospodarczy, co znacznie ułatwi przygotowanie akceptowalnych projektów inwestycyjnych i nie-inwestycyjnych.

Przegląd i analiza omawianych dokumentów pozwala na stwierdzenie, iż koncepcja zawarta w Strategii Rozwoju Gminy Dydnia będąc dokumentem zgodnym z polityką i zamierzeniami regionu, jest jednocześnie zgodny z polityką i zamierzeniami kraju i Unii Europejskiej w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego, co ilustruje poniższy schemat.

Rysunek 1. Spójność krajowych, regionalnych i lokalnych dokumentów planistycznych

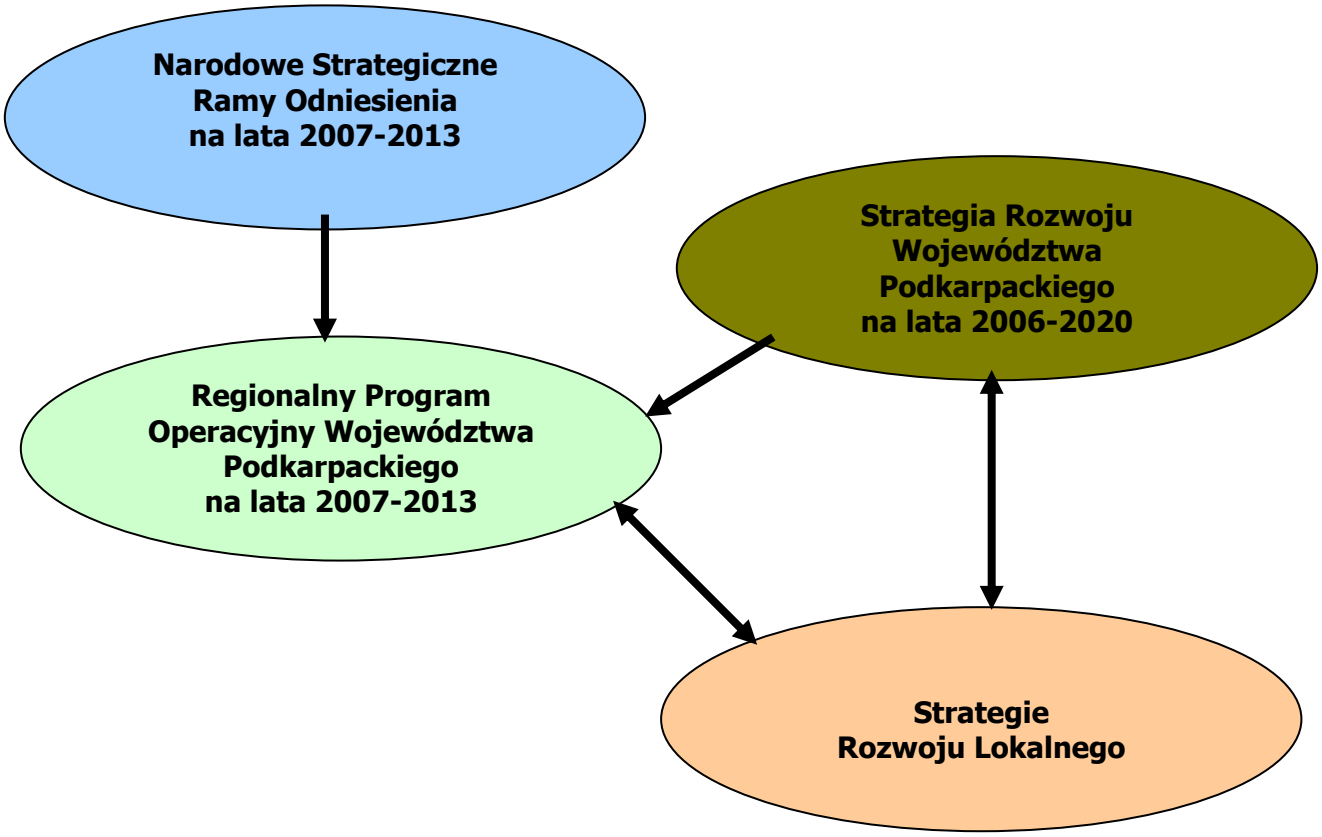

Źródło: Opracowanie własne

Z analizy wynika, iż przy opracowywaniu szczegółowych rozwiązań i projektów na etapie wdrażania Strategii, należy zachować zgodność planowanych i realizowanych działań z omawianymi dokumentami planistycznymi i programowymi.

10. PLAN OPERACYJNY

Wszystkie wypracowane cele strategiczne wraz z zadaniami realizacyjnymi zostały pogrupowane w 25 programów, w tym 11 inwestycyjnych (twardych) oraz 14 nieinwestycyjnych (miękkich).

Programy strategii stanowią kompleksy działań służących realizacji misji i celów strategicznych w perspektywie do 2020 roku.

Lista jedenastu programów inwestycyjnych:

1. Program modernizacji gminnej infrastruktury drogowej.
2. Program gospodarki wodno-ściekowej gminy.
3. Program modernizacji i budowy bazy sportowo-rekreacyjnej.
4. Program rozwoju terenów inwestycyjnych.
5. Program informatyzacji i rozwoju e – administracji gminy.
6. Program budowy i modernizacji obiektów komunalnych.
7. Program rozwoju infrastruktury publicznej.
8. Programy odnowy obszarów wiejskich.
9. Program odnowy obiektów dziedzictwa kulturowego.
10. Program zabezpieczenia przeciwpowodziowego i przeciwpożarowego.
11. Zrównoważony program rozwoju turystyki.

Lista czternastu programów nieinwestycyjnych:

1. Program ograniczania i przeciwdziałania skutkom bezrobocia oraz dostosowania kwalifikacji mieszkańców do potrzeb rynku pracy.
2. Program dożywiania dzieci.
3. Program „Bezpieczna Gmina".
4. Program „Zdrowy styl życia".
5. Program rozwoju profilaktyki zdrowotnej.
6. Program pomocy osobom uzależnionym od alkoholu i narkotyków.
7. Program upowszechniania kultury oraz aktywnych form rekreacji.
8. Program wzmacniania tożsamości i aktywizacji społecznej mieszkańców Gminy.
9. Program porządkowania gospodarki przestrzennej i estetyzacji Gminy.
10. Program wspierania ochrony środowiska i rozwijania zachowań proekologicznych mieszkańców.
11. Program aktywizacji turystyczno – rekreacyjnej Gminy.
12. Program wspierania rozwoju specjalistycznych gospodarstw rolnych.
13. Program wspierania rozwoju przedsiębiorczości i promocja Gminy.
14. Program rozwoju produktów lokalnych.

Szczegóły programów opracowywane będą w ramach działań realizacyjnych przygotowywanych w oparciu o Strategię.

11. LISTA PRZEDSIĘWZIĘĆ, HARMONOGRAM REALIZACJI, WSKAŹNIKI REALIZACJI, PLAN FINANSOWY

Dla priorytetowych programów inwestycyjnych opracowano propozycje projektów, które prezentuje poniższa tabela.

Tabela 30. Lista i harmonogram realizacji przedsięwzięć

Lp.	Nazwa Projektu	Okres realizacji
	Ochrona środowiska i infrastruktura drogowa	
1.	Budowa kanalizacji sanitarnych wraz ze zbiorczą oczyszczalnią ścieków w aglomeracji Krzemienna - I etap - miejscowości Dydnia i Krzemienna	2008- 2010
2.	Budowa kanalizacji sanitarnych wraz ze zbiorczą oczyszczalnią ścieków w Aglomeracji Krzemienna – II etap - miejscowości Wydrna, Krzywe, Obarzym, Temeszów	2011 - 2013
3.	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Grabówka	2008 - 2013
4.	Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Końskie i Witryłów	2008 - 2013
5.	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Jabłonka i Niebocko	2008 - 2020
6.	Budowa wodociągów na terenie Gminy	2008 - 2020
7.	Budowa kanalizacji Ulucz i Niewistka	2008 - 2020
8.	Budowa oczyszczalni ścieków w Niebocku	2008 - 2020
9.	Stabilizacja osuwisk na terenie Gminy	2008 - 2020
10.	Regulacja i zabezpieczenie brzegów potoków	2008 - 2020
11.	Utworzenie gminnego programu usuwania i utylizacji azbestu	2008 - 2020
12.	Utworzenie gminnego punktu odbioru odpadów niebezpiecznych	2008 - 2020
13.	Utworzenie międzygminnego zakładu utylizacji odpadów	2008 - 2020
14.	Remont i przebudowa dróg gminnych	2008-2020
15.	Remont i przebudowa dróg dojazdowych do budynków mieszkalnych na terenie Gminy	2008-2020
16.	Remont i przebudowa dróg dojazdowych do gruntów rolnych na terenie Gminy	2008-2020
17.	Budowa chodnika wzdłuż drogi wojewódzkiej w miejscowości Dydnia, Jabłonka, Niebocko, Krzemienna, Niewistka, Obarzym	2008-2020
18.	Lobbowanie przebudowy drogi wojewódzkiej wraz z mostami w jej ciągu	2008 -2013
19.	Lobbowanie przebudowy dróg powiatowych wraz z mostami w ich ciągach	2008-2020
20.	Remont i budowa parkingów wiejskich	2008-2020
	Turystyka i sport	
21.	Rozwój bazy kulturalno - turystycznej w miejscowości Dydnia	2008-2010
22.	Rozwój bazy sportowej w miejscowości Niebocko	2008-2010
23.	Utworzenie lokalnej infrastruktury turystycznej z uwzględnieniem wartości krajobrazowych i przyrodniczych w Dolinie Sanu na terenie Gminy Dydnia	2009-2011
24.	Budowa infrastruktury sportowo rekreacyjnej w Jabłonce	2008-2010
25.	Budowa basenów kąpielowych, i pływalni	2013 - 2020
26.	Remonty i budowa boisk przy szkołach na terenie Gminy	2008-2020
27.	Budowa szlaków turystycznych wraz z punktami widokowymi na terenie Gminy Dydnia	2008-2020

Lp.	Nazwa Projektu	Okres realizacji
28.	Tworzenie nowych szlaków turystycznych pieszych i rowerowych na terenie Gminy	2008-2020
29.	Przystanie kajakowe wraz placami campingowymi w Witryłowie, Temeszowie, Krzemiennej i Niewistce	2008-2020
30.	Budowa parkingów przy obiektach zabytkowych i terenach rekreacyjnych na terenie Gminy Dydnia	2008 - 2020
31.	Budowa wyciągów narciarskich w raz z profilowaniem stoków	2008 - 2013
32.	Wspieranie działalności gospodarstw agroturystycznych	2008-2020
33.	Utworzenie pól namiotowych na terenie Gminy	2008-2020
34.	Promocja turystyczna Gminy	2008-2020
35.	Rozwój bazy turystyczno – krajoznawczej wraz ze schroniskiem w Uluczu	2008-2020
	Kultura i oświata	
36.	Rozbudowa i adaptacja Domu Ludowego w Dydni na Wiejski Dom Kultury	2008-2010
37.	Modernizacja i doposażenie Domu ludowego w Niebocku	2008 - 2013
38.	Modernizacja i doposażenie Domu Ludowego w Jabłonce	2008 - 2013
39.	Modernizacja i doposażenie Domu Ludowego w Końskiem	2008-2013
40.	Doposażenie i remont pozostałych Domów Ludowych na terenie Gminy Dydnia	2008-2020
41.	Zachowanie dziedzictwa kulturowego m.in. poprzez wsparcie i promocję szczególnie uzdolnionych mieszkańców Gminy w dziedzinie kultury, nauki i innowacyjności.	2008-2020
42.	Modernizacja starej szkoły w Dydni z przeznaczeniem na Dom Pracy Twórczej	2008-2020
43.	Utworzenie centrów kulturowych wsi	2008-2020
44.	Termomodernizacja obiektów dydaktycznych na terenie Gminy Dydnia: Dydnia, Niebocko, Obarzym	2008-2020
45.	Remont i modernizacja „starej szkoły" na potrzeby Gimnazjum w Dydni	2008-2020
46.	Rozbudowa zaplecza sportowego szkół w Dydni i Niebocku	2008-2020
	Opieka społeczna i rehabilitacja	
47.	Adaptacja „Budynku ochronki" w miejscowości Dydnia na Dzienny Ośrodek Wsparcia dla Rodziny i Dziecka	2008-2010
48.	Remont, przebudowa, oraz wyposażenie mieszkań chronionych i socjalnych w miejscowościach Niebocko i Dydnia	2008 - 2020
49.	Dostosowanie istniejących obiektów publicznych dla potrzeb osób niepełnosprawnych	2008 - 2020
	Ochrona zabytków	
50.	Odbudowa zabytkowego Kościoła w Grabówce	2008 - 2009
51.	Odrestaurowanie zespołu dworskiego w Dydni, Krzemiennej	2008-2020
52.	Odrestaurowanie zespołu parkowego w Jabłonce, Dydni, Niebocku, Końskiem	2008-2020
53.	Odrestaurowanie zabytkowych obiektów sakralnych na terenie Gminy Dydnia	2008-2020
54.	Odrestaurowanie innych zabytków na terenie Gminy	2008-2020

Lp.	Nazwa Projektu	Okres realizacji
	Ochrona zdrowia	
55.	Utworzenie centrum usług rehabilitacyjno – medycznych w miejscowości Niebocko	2008-2010
	Informatyzacja	
56.	Zapewnienie powszechnego dostępu do nowoczesnych technologii informatycznych - Internet szerokopasmowy dostępny na całym obszarze Gminy, komputeryzacja szkół i bibliotek	2008-2020
57.	E-urząd	2008-2020
	Wspieranie przedsiębiorczości	
58.	Przygotowanie nowych terenów inwestycyjnych	2008-2020
	Ochrona przeciwpowodziowa i przeciwpożarowa	
59.	Zbiorniki retencyjne	2008-2020
60.	Utworzenie systemu monitoringu rzeki San, systemu ostrzegania ludności oraz powiadamiania służb ratowniczych, jak również systemu łączności	2008-2020
61.	Doposażenie jednostek OSP w sprzęt p.poż. : samochody lekkie pożarnicze, średnie, oraz karosacja istniejących, zakup pomp szlamowych agregatów prądotwórczych pontonów, ubrań i obuwia z atestem	2008-2020
62.	Organizacja szkoleń w zakresie p. poż. ratownictwa przeciwpowodziowego, ratownictwa medycznego	2008-2020
	Rolnictwo - leśnictwo	
63.	Wytworzenie i promocja produktu lokalnego	2008-2020
64.	Zabieganie o zaliczeniu całości Gminy do obszarów ONW	2008-2020
65.	Wspieranie i promowanie gospodarstw ekologicznych, gospodarstw niskotowarowych	2008-2020
66.	Opracowanie Gminnego Programu Zalesień	2008-2020
	Energetyka	
67.	Budowa nowych odcinków oświetlenia ulicznego: Ulucz, Wydrna, Niebocko, Grabówka , Krzemienna, Końskie, Niewistka, Obarzym	2008-2020
68.	Modernizacja istniejącego oświetlenia na energooszczędne - zastosowanie energii odnawialnej	2008-2020
69.	Lobbowanie na rzecz reelektryfikacji istniejących sieci energetycznych nN, śN	2008-2020
70.	Energia odnawialna: energia promieniowania słonecznego, wód śródlądowych, wiatru, wód geotermalnych,	2008-2020
71.	Energia odpadowa: biomasa, biogaz,	2008-2020
72.	Lobbowanie budowy sieci gazowych na obszarach dotychczas jej pozbawionych	2008-2020
	Projekty realizowane w ramach PO KL	
73.	Modernizacja istniejącego przedszkola oraz adaptacja budynków na nowopowstałe placówki wychowania przedszkolnego	2008-2010
74.	Zapewnienie powszechnego dostępu do wiedzy za pośrednictwem szerokopasmowego Internetu na obszarze całej Gminy, stworzenie programu nauczania i dokształcania dostosowanego do potrzeb mieszkańców Gminy	2008-2020

Lp.	Nazwa Projektu	Okres realizacji
75.	Wykorzystywanie szkolnego sprzętu komputerowego szkół z terenu Gminy w okresie wakacyjnym do prowadzenia warsztatów, szkoleń	2008-2020
76.	Utworzenie stanowiska w Urzędzie Gminy dla osoby/osób udzielają-cej/ych pomocy w wypełnianiu wniosków i formularzy	2010-2020
77.	Przeprowadzenie kursów językowych dla mieszkańców Gminy	2008-2020
78.	Podwyższanie i dostosowanie kwalifikacji zawodowych mieszkańców Gminy – przeprowadzenie kursów szkoleniowych	2008-2020
79.	Poradnictwo i doradztwo edukacyjno zawodowe w szkołach na terenach Gminy	2008-2020

Źródło: opracowano na podstawie fiszek projektowych dostarczonych przez Urząd Gminy

Wskaźniki stanowią miarę: celów, jakie mają zostać osiągnięte, zaangażowanych zasobów, uzyskanych produktów, efektów oraz innych zmiennych (np. ekonomicznych, społecznych, dotyczących ochrony środowiska). Definiowanie wskaźników i planowanie ich poziomu jest niezbędne zarówno z powodu wymagań stawianych przez fundusze strukturalne, jak również praktyki zarządzania rozwojem lokalnym przez władze samorządowe.

Poniższa tabela przedstawia listę wskaźników wraz z oczekiwanym poziomem ich wartości, ustaloną dla przygotowywanych projektów

Tabela 31. Wskaźniki realizacji projektów

Nazwa projektu	Wartość całkowita projektu (w PLN)	Lata realizacji	Wskaźniki	Ilość
Ochrona środowiska i infrastruktura drogowa				
Budowa kanalizacji sanitarnych wraz ze zbiorczą oczyszczalnią ścieków w Aglomeracji Krzemienna - I etap - miejscowości Dydnia i Krzemienna	19 288 240	2008- 2010	Liczba wybudowanych oczyszczalni Liczba gospodarstw domowych obsługiwanych przez oczyszczalnię Liczba gospodarstw domowych podłączonych do kanalizacji Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej	1 szt. 385 szt. 385 szt. 44,34 km
Budowa kanalizacji sanitarnych wraz ze zbiorczą oczyszczalnią ścieków w Aglomeracji Krzemienna – II etap - miejscowości Wydrna, Krzywe, Obarzym, Temeszów	8 140 600	2011 - 2013	Liczba gospodarstw domowych podłączonych do kanalizacji Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej	420 szt. 38,2 km
Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Grabówka	2 500 000	2011 – 2013	Liczba gospodarstw domowych podłączonych do kanalizacji Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej	137 szt. 12 km
Budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowości Końskie i Witryłów	3 500 000	2011 – 2013	Liczba gospodarstw domowych podłączonych do kanalizacji Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej	273 szt. 16 km
Rozbudowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Jabłonka i Niebocko	500 000	2008 - 2020	Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej	2 km

Budowa wodociągów na terenie Gminy	5 000 000	2008 - 2020	Liczba gospodarstw domowych podłączonych do wodociągu Długość wybudowanej sieci wodociągowej	1200 szt. 50 km
Budowa kanalizacji Ulucz i Niewistka	2 500 000	2008 - 2020	Liczba gospodarstw domowych podłączonych do kanalizacji Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej	150 szt. 10 km
Budowa oczyszczalni ścieków w Niebocku	2 500 000	2008 - 2020	Liczba wybudowanych oczyszczalni Liczba gospodarstw domowych obsługiwanych przez oczyszczalnię	1 szt. 490 szt.
Stabilizacja osuwisk na terenie Gminy	5 000 000	2008 - 2020	Liczba zabezpieczonych osuwisk	15
Regulacja i zabezpieczenie brzegów potoków	5 000 000	2008 - 2020	Długość zabezpieczonych i wyregulowanych cieków wodnych	30 km
Utworzenie gminnego programu usuwania i utylizacji azbestu	80 000	2008 - 2020	Liczba opracowanych programów	1 szt.
Utworzenie gminnego punktu odbioru odpadów niebezpiecznych	200 000	2008 - 2020	Liczba opracowanych programów	1 szt.
Utworzenie międzygminnego zakładu utylizacji odpadów	3 000 000	2008 - 2020	Liczba powstałych zakładów	1 szt.
Remont i przebudowa dróg gminnych	2 000 000	2008-2020	Długość przebudowanych i wyremontowanych dróg	26,5km
Remont i przebudowa dróg dojazdowych do budynków mieszkalnych na terenie Gminy	2 000 000	2008-2020	Długość przebudowanych i wyremontowanych dróg	20 km
Remont i przebudowa dróg dojazdowych do gruntów rolnych na terenie Gminy	2 000 000	2008-2020	Długość przebudowanych i wyremontowanych dróg	50 km

Budowa chodnika wzdłuż drogi wojewódzkiej w miejscowości Dydnia, Jabłonka, Niebocko, Krzemienna, Niewistka, Obarzym	8 000 000	2008-2020	Długość wybudowanego chodnika	16 km
Lobbowanie przebudowy drogi wojewódzkiej wraz z mostami w jej ciągu	10 000 000	2008 -2013	Długość przebudowanej drogi Liczba przebudowanych mostów	17 km 2 szt.
Lobbowanie przebudowy dróg powiatowych wraz z mostami w ich ciągach	10 000 000	2008-2020	Długość przebudowanej drogi Liczba przebudowanych mostów	25 km 5 szt.
Turystyka i sport				
Rozwój bazy kulturalno - turystycznej w miejscowości Dydnia	1 500 000	2008	Liczba wybudowanych alejek parkowych Liczba zamontowanych ławek parkowych Powierzchnia wybudowanego boiska do piłki plażowej Liczba urządzonych placów zabaw dla dzieci (szt.) Liczba zmodernizowanych Domów Kultury	700 mb 30 szt. 60 m^2 2 szt. 1 szt.
Rozwój bazy sportowej w miejscowości Niebocko	500 000	2008	Liczba zamontowanych siedzisk na boisku sportowym Powierzchnia wyremontowanego boiska sportowego	200 szt. 6000 m^2
Utworzenie lokalnej infrastruktury turystycznej z uwzględnieniem wartości krajobrazowych i przyrodniczych w Dolinie Sanu na terenie Gminy Dydnia	1 500 000	2009	Długość oznakowanych tras – szlaków rowerowych Liczba wyremontowanych placówek noclegowych Liczba miejsc noclegowych	23 km 1 szt. 50 szt.
Budowa infrastruktury sportowo rekreacyjnej w Jabłonce	800 000	2008	Liczba urządzonych placów zabaw Powierzchnia wybudowanych boisk sportowych	2 szt. 1200 m^2
Budowa basenów kąpielowych i pływalni	1 500 000	2013-2020	Liczba wybudowanych basenów	1 szt.

Remonty i budowa boisk przy szkołach na terenie Gminy	5 000 000	2008-2020	Liczba wybudowanych boisk sportowych Liczba wyremontowanych boisk sportowych	5 szt. 5 szt.
Budowa szlaków turystycznych wraz z punktem widokowym na terenie Gminy Dydnia	3 000 000	2008-2020	Długość wybudowanych szlaków turystycznych Liczba wybudowanych punktów widowiskowych	30 km 5 szt.
Tworzenie nowych szlaków turystycznych pieszych i rowerowych na terenie Gminy	2 000 000	2008-2020	Długość szlaków turystycznych pieszych Długość szlaków turystycznych rowerowych	10 km 30 km
Przystanie kajakowe wraz placami campingowymi w Witryłowie, Temeszowie, Krzemiennej i Niewistce	3 000 000	2008-2020	Liczba wybudowanych przystani kajakowych Liczba urządzonych placów campingowych Liczba miejsc na placach campingowych	3 szt. 3 szt. 300 szt.
Budowa parkingów przy obiektach zabytkowych na terenie Gminy Dydnia	2 000 000	2008 - 2020	Liczba powstałych parkingów	20 szt.
Budowa wyciągów narciarskich w raz z profilowaniem stoków	9 000 0000	2008 - 2013	Liczba wybudowanych wyciągów narciarskich Liczba osób korzystająca z wyciągu w czasie doby	3 szt. 50
Wspieranie działalności gospodarstw agroturystycznych	2 000 000	2008-2020	Liczba przeprowadzonych szkoleń Liczba godzin konsultacji Liczba nowopowstałych gospodarstw agroturystycznych	12 szt. 1 500 h 50 szt.
Utworzenie pól namiotowych na terenie Gminy	500 000	2008-2020	Liczba powstałych pól namiotowych	5
Promocja turystyczna Gminy	300 000	2008-2020	Liczba wydanych folderów Liczba wydanych widokówek Liczba opracowanych przewodników wraz z załącznikiem mapowym	2 000 szt. 10 000 szt. 3 000

Rozwój bazy turystyczno – krajoznawczej wraz ze schroniskiem w Uluczu	800 000	2008-2020	Liczba zmodernizowanych obiektów Powierzchnia wybudowanych parkingów	1szt. 500 m^2
Kultura i oświata				
Rozbudowa i adaptacja Domu Ludowego w Dydni na Wiejski Dom Kultury	1 000 000	2008	Powierzchnia nowopowstałych świetlic Powierzchnia rozbudowanej sali głównej obiektu	30 m^2 50 m^2
Modernizacja i doposażenie Domu ludowego w Niebocku	500 000	2008 – 2013	Powierzchnia wyremontowanego obiektu	350 m^2
Modernizacja i doposażenie Domu Ludowego w Jabłonce	500 000	2008 – 2013	Powierzchnia wyremontowanego obiektu	300 m^2
Doposażenie i remont pozostałych Domów Ludowych na terenie Gminy Dydnia	500 000	2008-2020	Liczba wyremontowanych obiektów	7 szt.
Zachowanie dziedzictwa kulturowego m.in. poprzez wsparcie i promocję szczególnie uzdolnionych mieszkańców Gminy w dziedzinie kultury, nauki i innowacyjności	2 000 000	2008-2020	Liczba osób objętych wsparciem	200
Modernizacja starej szkoły w Dydni z przeznaczeniem na Dom Pracy Twórczej	1 500 000	2008-2020	Liczba zmodernizowanych obiektów	1 szt.
Utworzenie centrów kulturowych wsi	8 000 000	2008-2020	Liczba powstałych obiektów	11 szt
Termomodernizacja obiektów dydaktycznych na terenie Gminy Dydnia: Dydnia Niebocko, Obarzym	2 000 000	2008-2020	Liczba obiektów ztermomodernizowanych	3 szt.

Remont i modernizacja „starej szkoły" na potrzeby gimnazjum w Dydni	1 500 000	2008-2020	Liczba zmodernizowanych obiektów	1 szt.
Rozbudowa zaplecza sportowego w Dydnia i Niebocku	5 000 000	2008-2020	Liczba wybudowanych obiektów sportowych	2 szt.
Opieka społeczna i rehabilitacja				
Adaptacja „Budynku ochronki" w miejscowości Dydnia na Dzienny Ośrodek Wsparcia dla Rodziny i Dziecka	1 500 000	2008	Powierzchnia zaadaptowanego obiektu	317 m^2
Remont, przebudowa, oraz wyposażenie mieszkań chronionych i socjalnych w miejscowościach Niebocko i Dydnia	3 000 000	2008 - 2020	Ilość wyremontowanych mieszkań	12 szt.
Dostosowanie istniejących obiektów publicznych dla potrzeb osób niepełnosprawnych	2 000 000	2008 - 2020	Ilość dostosowanych obiektów	8 szt.
Ochrona zabytków				
Odbudowa zabytkowego Kościoła w Grabówce	2 000 000	2008 - 2009	Powierzchnia odbudowanego obiektu	180 m^2
Odrestaurowanie zespołu dworskiego w Dydni, Krzemiennej	4 500 000	2008-2020	Liczba odrestaurowanych obiektów	4 szt.
Odrestaurowanie zespołu parkowego w Jabłonce, Dydni, Niebocku, Końskiem	3 000 000	2008-2020	Powierzchnia odrestaurowanych zespołów parkowych	10 ha
Odrestaurowanie zabytkowych obiektów sakralnych na terenie Gminy Dydnia	15 000 000	2008-2020	Liczba odrestaurowanych obiektów	6 szt.

Odrestaurowanie innych zabytków na terenie Gminy	6 000 000	2008-2020	Liczba odrestaurowanych obiektów	6 szt.
Ochrona zdrowia				
Centrum usług rehabilitacyjno – medycznych w miejscowości Niebocko	1 000 000	2008-2010	Liczba obiektów	1 szt.
Informatyzacja				
Zapewnienie powszechnego dostępu do nowoczesnych technologii informatycznych - Internet szerokopasmowy dostępny na całym obszarze Gminy, komputeryzacja szkół i bibliotek	2 500 000	2008-2020	Liczba mieszkańców Gminy korzystająca z internetu Liczba wyposażonych obiektów	6 000 os. 15 szt.
E-urząd	150 000	2008-2020	Liczba załatwionych spraw za pomocą portalu	25/ dobę
Wspieranie przedsiębiorczości				
Przygotowanie nowych terenów inwestycyjnych	1 500 000	2008-2020	Powierzchnia terenów	50 ha
Ochrona przeciwpowodziowa i przeciwpożarowa				
Zbiorniki retencyjne	20 000 000	2008-2020	Liczba powstałych zbiorników	15 szt.
Utworzenie systemu monitoringu rzeki San, systemu ostrzegania ludności oraz powiadamiania służb ratowniczych, jak również systemu łączności	100 000	2008-2020	Liczba utworzonych systemów	3 szt.

Doposażenie jednostek OSP w sprzęt ppoż., samochody lekkie pożarnicze, średnie, oraz karosacja istniejących, zakup pomp szlamowych agregatów prądotwórczych pontonów, ubrań i obuwia z atestem	1 000 000	2008-2020	Liczba zakupionych pojazdów Liczba skarosowanych pojazdów Liczba zakupionych pomp Liczba zakupionych agregatów Liczba zakupionych pontonów Liczba zakupionych odzieży z atestem	4 szt. 4 szt. 10 szt. 10 szt. 10 szt. 100 kupletów
Organizacja szkoleń w zakresie ppoż. ratownictwa przeciwpowodziowego, ratownictwa medycznego	200 000	2008-2020	Liczba przeprowadzonych szkoleń	15 kursów
Rolnictwo i leśnictwo				
Wytworzenie i promocja produktu lokalnego	200 000	2008-2020	Liczba wytworzonych produktów	3 szt.
Zabieganie o zaliczeniu całości Gminy do obszarów ONW	50 000	2008-2020	Liczba objętych miejscowości	4 miejscowości
Wspieranie i promowanie gospodarstw ekologicznych, gospodarstw niskotowarowych	1 500 000	2008-2020	Liczba wypromowanych i objętych wsparciem gospodarstw	150
Opracowanie Gminnego Programu Zalesień	30 000	2008-2020	Liczba opracowanych programów	1 szt.
Energetyka				
Budowa nowych odcinków oświetlenia ulicznego: Ulucz, Wydrna, Niebocko, Grabówka, Krzemienna, Końskie, Niewistka, Jabłonka, Witryłów	800 000	2008-2020	Długość wybudowanego oświetlenia ulicznego	14 km

Modernizacja istniejącego oświetlenia na energooszczędne - zastosowanie energii odnawialnej	1 000 000	2008-2020	Długość zmodernizowanego oświetlenia	10 km
Lobbowanie na rzecz reelektryfikacji istniejących sieci energetycznych nN, śN	10 000 000	2008-2020	Długość zmodernizowanej sieci	50 km
Energia odnawialna: energia promieniowania słonecznego, wód śródlądowych, wiatru, wód geotermalnych,	10 000 000	2008-2020	Liczba powstałych farm wiatrowych Liczba powstałych elektrowni wodnych Liczba zamontowanych kolektorów słonecznych Liczba powstałych elektrowni na Sanie	3 szt. 10 szt. 200 szt. 1szt.
Energia odpadowa: biomasa, biogaz,	3 000 000	2008-2020	Liczba wybudowanych obiektów wyposażonych w instalację do odbioru biogazu	4 szt.
Lobbowanie budowy sieci gazowych na obszarach dotychczas jej pozbawionych	2 000 000	2008-2020	Długość wybudowanej sieci gazowej	5 km
Projekty realizowane w ramach PO KL				
Modernizacja istniejącego przedszkola oraz adaptacja budynków na nowopowstałe placówki wychowania przedszkolnego	2 000 000	2008-2010	Liczba powstałych i wyremontowanych przedszkoli	3 szt.
Zapewnienie powszechnego dostępu do wiedzy za pośrednictwem szerokopasmowego Internetu na obszarze całej Gminy, stworzenie programu nauczania i dokształcania dostosowanego do potrzeb mieszkańców Gminy	1 500 000	2008-2020	Liczba mieszkańców Gminy korzystających z powstałej platformy internetowej	4 000 osób

Wykorzystywanie szkolnego sprzętu komputerowego szkół z terenu Gminy w okresie wakacyjnym do prowadzenia warsztatów, szkoleń	200 000	2008-2020	Liczba przeprowadzonych szkoleń	10
Utworzenie stanowiska w Urzędzie Gminy dla osoby/osób udzielającej/ych pomocy w wypełnianiu wniosków i formularzy	150 000	2008-2020	Liczba nowozatrudnionych osób Liczba osób którym udzielono pomocy	2 20/ dobę
Przeprowadzenie kursów językowych dla mieszkańców Gminy	300 000	2008-2020	Liczba przeprowadzonych kursów	15
Podwyższanie i dostosowanie kwalifikacji zawodowych mieszkańców Gminy – przeprowadzenie kursów szkoleniowych	400 000	2008-2020	Liczba przeprowadzonych kursów	25 kursów

12. SYSTEM PLANOWANIA, WDRAŻANIA, MONITOROWANIA I OCENY STRATEGII ORAZ KOMUNIKACJA SPOŁECZNA

Sposób wdrażania, monitorowania i oceny planu w tym sposób prowadzenia komunikacji społecznej prezentuje schemat **System planowania i wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego**. Planowanie i wdrażanie Strategii jest zadaniem trudnym, wymagającym współdziałania wielu podmiotów uczestniczących.

Podmioty realizacji Strategii:

1. Rada Gminy i Wójt Gminy.
2. Zespół ds. realizacji strategii rozwoju lokalnego.
3. Przedstawiciele społeczności lokalnej:
   a. niezorganizowani - aktywni mieszkańcy gminy,
   b. zorganizowani:
   - przedstawiciele instytucji i agend sektora publicznego,
   - przedstawiciele organizacji i zorganizowanych grup sektora biznesu w tym producentów rolnych,
   - przedstawiciele organizacji pozarządowych.

Procedura przygotowania strategii rozwoju lokalnego

1. Zarządzeniem Wójta, wyznaczany jest koordynator prac nad strategią w celu przygotowania projektu strategii rozwoju lokalnego.
2. Do opracowania strategii rozwoju lokalnego tworzy się zespół opracowujący strategię.
3. Zespół opracowujący strategię składa się z:
   - pracowników Urzędu Gminy z różnych referatów niezbędnych do przygotowania strategii rozwoju lokalnego (w tym osób odpowiedzialnych za budżet gminy),
   - przedstawiciele jednostek organizacyjnych gminy,
   - przedstawicieli jednostek pomocniczych gminy (sołectwa),
   - przedstawicieli środowiska biznesu i organizacji pozarządowych.
4. Koordynator prac nad strategią koordynuje prace zespołu opracowującego strategię i jest odpowiedzialny za zbieranie wniosków, przygotowanie danych i wyznaczenie obszaru, na którym będą realizowane projekty (obszar kwalifikujący się do wsparcia w ramach funduszy strukturalnych).

Rysunek 2. System planowania i wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego

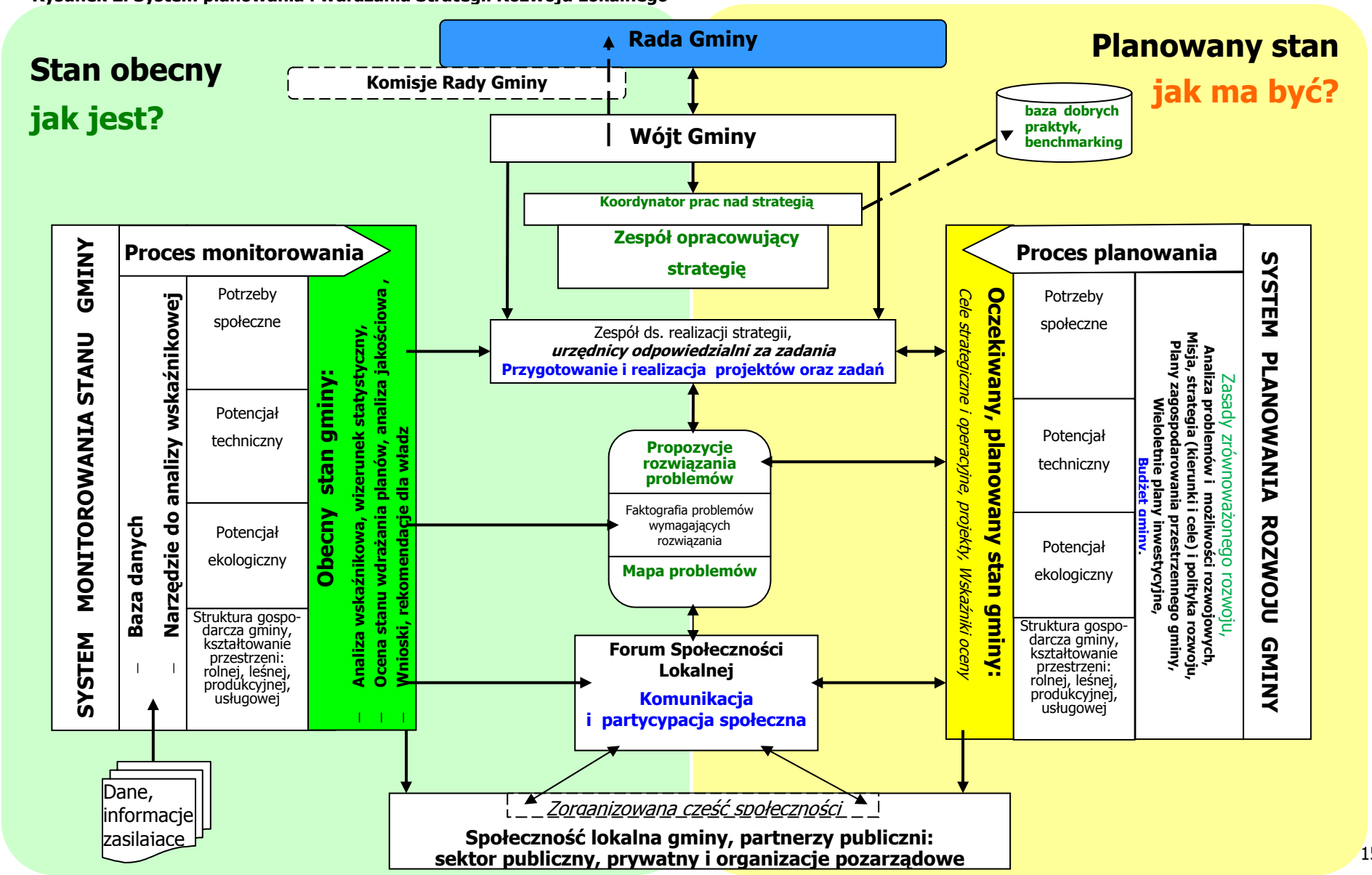

Procedura przyjęcia i wdrożenia strategii rozwoju lokalnego

1. Wójt przedkłada Radzie Gminy projekt uchwały w sprawie strategii rozwoju gminy, przygotowanej przez Zespół opracowujący strategię oraz konsultantów zewnętrznych.
2. Rada podejmuje uchwałę w sprawie przyjęcia strategii rozwoju oraz powierza jej wykonanie Wójtowi.
3. W celu realizacji uchwały Rady Gminy Wójt powołuje z grona wybranych pracowników Urzędu zespół ds. realizacji strategii rozwoju lokalnego, wyznaczając jednocześnie z jego składu Przewodniczącego.
4. Do kompetencji Zespołu ds. realizacji strategii rozwoju lokalnego należy:
   - koordynowanie realizacji Strategii,
   - monitorowanie realizacji Strategii,
   - prowadzenie komunikacji społecznej i PR Strategii.

System monitorowania i oceny realizacji strategii rozwoju lokalnego

1. Monitoring społeczny obejmuje zbieranie informacji poprzez:

- gromadzenie opinii i wniosków przekazywanych do władz Gminy z inicjatywy mieszkańców,
- przeprowadzanie, opracowywanie i udostępnianie wyników badań prowadzonych wśród mieszkańców przez lub na zlecenie Wójta Gminy,
- zbieranie opinii wśród mieszkańców w ramach bezpośrednich spotkań,
- zbieranie opinii wśród mieszkańców w ramach spotkań prowadzonych przez zespoły zadaniowe i projektowe w trakcie przygotowywania, realizacji i oceny przedsięwzięć realizowanych przez gminę lub z jej udziałem.

2. Wskaźniki monitorowania

Procedura monitorowania obejmuje:

- zdefiniowanie wskaźników dla poszczególnych części strategii rozwoju,
- określenie procedury monitorowania,
- wyznaczenie referatów i osób odpowiedzialnych za pozyskiwanie, przetwarzanie i udostępnianie poszczególnych grup wskaźników,
- koordynowanie przez Przewodniczącego zespołu ds. realizacji strategii rozwoju lokalnego procesu monitorowania i administrowania bazą danych.

Tabela 32. Zakresy odpowiedzialności – monitorowanie wskaźników

Lp.	Grupa wskaźników	Odpowiedzialny
1.	Infrastruktura Drogowa	Referat Rozwoju i Promocji Gminy
2.	Infrastruktura wodno – kanalizacyjna	Referat Rozwoju i Promocji Gminy
3.	Gospodarka Przestrzenna	Referat Rozwoju i Promocji Gminy
4.	Utylizacja odpadów, środowisko naturalne	Referat Rozwoju i Promocji Gminy
5.	Infrastruktura Społeczna, kultura, sport, turystyka	Referat Spraw Obywatelskich i Gospodarki Komunalnej
6.	Oświata	Zespół Obsługi Szkół
7.	Warunki życia mieszkańców	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
8.	Sprawy społeczne, aktywność mieszkańców	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
9.	Przedsiębiorczość działalność pozarolnicza	Stanowisko do spraw ewidencji działalności gospodarczej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Dydni

3. Proces monitorowania, oceny i wykorzystania wyników

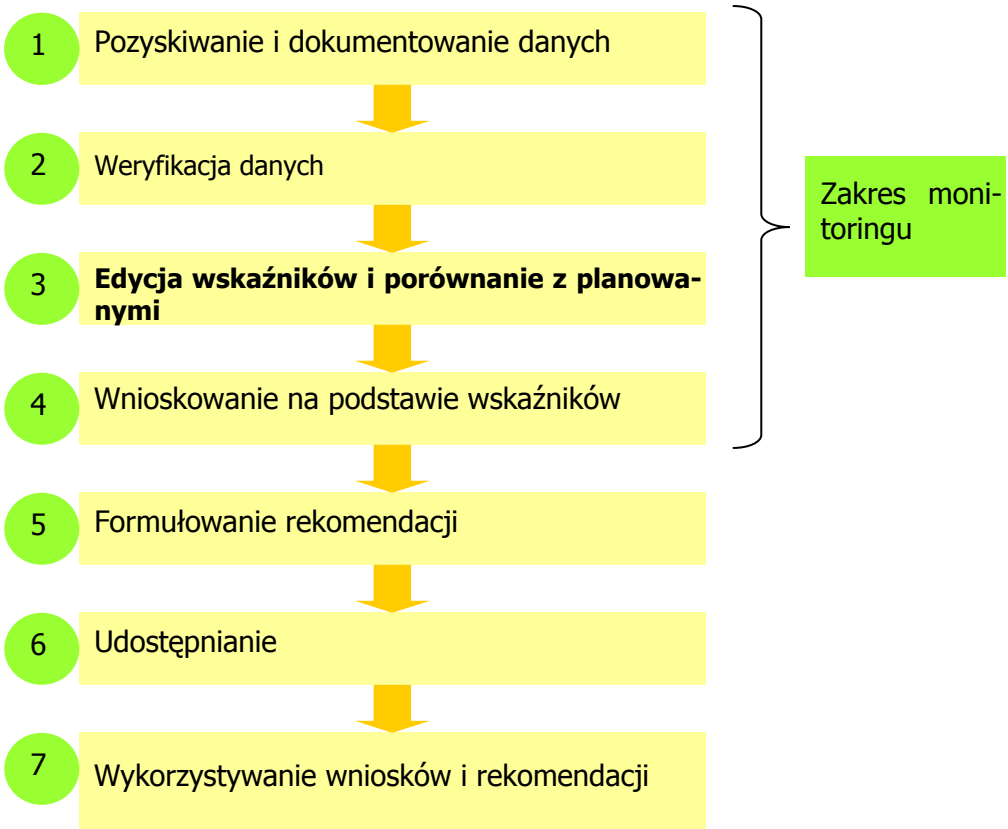

Komunikacja społeczna i inicjowanie współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi

1. Cele komunikacji społecznej:

- Zwiększenie udziału społeczności w działaniach na rzecz rozwoju Gminy i poprawy warunków życia mieszkańców.
- Zwiększenie poczucia tożsamości mieszkańców z Gminą.
- Zbieranie opinii i wniosków niezbędnych przy podejmowaniu decyzji przez władze Gminy.
- Wysoki poziom zaufania mieszkańców do działań podejmowanych przez władze Gminy.

2. Formy komunikacji społecznej:

- Spotkania konsultacyjne, warsztaty projektowe,
- Forum Społeczności Lokalnej, spotkania władz z mieszkańcami,
- Konferencje, seminaria,
- Imprezy promocyjne,
- Ankiety,
- Strona internetowa.

Tabela 33. System komunikacji przy wdrażaniu Strategii Rozwoju Lokalnego

Etapy przygotowania i realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego	PROPOZYCJE DZIAŁAŃ WOBEC PRZEDSTAWICIELI PARTNERÓW SPOŁECZNYCH:	ROLA WŁADZ GMINY		ZADANIA URZĘDNIKÓW GMINY		SPOSÓB ODDZIAŁYWANIA NA OTOCZENIE
		Wójt Gminy	Rada Gminy	Odpowiedzialni za komunikację społeczną	Pozostali urzędnicy	
Diagnozowanie stanu gminy, identyfikowanie problemów. **Opracowywana, udostępniana i aktualizowana mapa problemów gminy**	– sektor biznesu – organizacje pozarządowe – pozostali mieszkańcy – Dostęp do informacji diagnostycznych o stanie Gminy w formie pisemnych raportów i danych prezentowanych na stronie www – Udział w warsztatach diagnostycznych – Udział w zebraniach wiejskich/ Forum Społeczności Lokalnej – Wyrażanie opinii poprzez ankiety	- Wyznaczanie komórek i osób odpowiedzialnych za komunikację społeczną i działania PR - Wyznaczanie celów w zakresie komunikacji społecznej i działań PR - Ustalanie zakresu, form i harmonogramu działań komunikacji społecznej i działań PR - Przygotowywanie projektów uchwał w sprawach zakresu, trybu i terminów opracowywania planów - Przyjmowanie raportów - Przyjmowanie projektów planów	- Podejmowanie uchwał w sprawach zakresu, trybu i terminów opracowywania planów - Akceptowanie raportów - Akceptowanie planów	– Prowadzenie bazy danych o partnerach społecznych i realizowanych z ich udziałem działań – Utrzymywanie i aktualizowanie strony www i kontaktu drogą internetową z mieszkańcami – Przygotowywanie harmonogramów bieżących działań w zakresie komunikacji – Realizacja działań zgodnie z harmonogramem – Zapewnianie warunków technicznych i lokalowych do spotkań – Opracowywanie wyników spotkań i konsultacji – Przygotowywanie materiałów dla mediów – Przygotowywanie i udostępnianie prezentacji multimedialnych – Organizowanie wizyt studialnych – Inicjowanie wspólnych przedsięwzięć pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi – Organizowanie konkursów dla organizacji pozarządowych na realizację programów społecznych zgodnych ze strategią	– Współpraca przy opracowywaniu harmonogramów bieżących działań w zakresie komunikacji – Współpraca merytoryczna przy realizacji bieżących działań w zakresie komunikacji zgodnie z zakresem swojej odpowiedzialności – Przygotowywanie informacji i artykułów specjalistycznych oraz prezentacji multimedialnych zgodnie z zakresem swojej odpowiedzialności	– Udostępniane informacji o stanie gminy, jej walorach i ofercie na stronie www – publikacje w prasie lokalnej i ogólnopolskiej – prezentacja gminy i jej oferty w zewnętrznych bazach danych i portalach internetowych
Planowanie strategicznych i operacyjnych celów rozwoju lokalnego gminy **Opracowane, udostępniane i aktualizowane: Strategia Rozwoju i Plan Operacyjny**	– Dostęp do informacji o planach i koncepcjach władz gminy – Udział w konsultowaniu i opiniowaniu projektów przygotowywanych przez władze gminy prezentowanych na stronie www – Udział w warsztatach planistycznych – Udział w zebraniach wiejskich/Forum Społeczności Lokalnej					

Przygotowanie projektów i zadań do realizacji **Opracowane projekty.** **Aplikacje o zewnętrzne źródła finansowania**	– Udział w pracach zespołów projektowych i zadaniowych					
Realizacja projektów i zadań **Zrealizowane zadania i osiągnięte wskaźniki**	– Udział w realizacji projektów i zadań					
Monitorowanie strategii rozwoju lokalnego **Baza danych z danymi zasilającymi, raporty z danymi o osiągniętych wskaźnikach, wnioski i rekomendacje do dalszych działań**	– Dostęp na stronie www do raportów i wniosków z możliwością zgłoszenia (w standaryzowanej formie) swoich ocen i opinii, – Publikacje w mediach – Biuletyny – Spotkania z mieszkańcami – fora mieszkańców					

13. UWAGI I REKOMENDACJE KOŃCOWE

Uwagi końcowe stanowią ogólne podsumowanie procesu pracy nad strategią oraz zawierają rekomendacje dotyczące działań związanych z wdrożeniem i monitorowaniem programów wynikających z opracowanego dokumentu.

Uwagi i rekomendacje:

1. Zawartość dokumentu stanowi uporządkowaną logicznie, kompletną i uzupełnioną prezentację:
   - wyników prac zespołu opracowującego strategię,
   - wyników przeprowadzonej konsultacji społecznej,
   - wyników prac zespołu konsultantów.
2. Uczestnicy, członkowie zespołu opracowującego strategię, biorący udział w warsztatach diagnostyczno-projektowych wnieśli duży wkład merytoryczny do strategii, wykazując przy tym bardzo duże zaangażowanie w sprawy rozwoju gminy. Lista uczestników prac znajduje się w załączonym wykazie.
3. Sposób opracowania i konsultowania Strategii Rozwoju Gminy Dydnia do roku 2020 z udziałem partnerów społecznych gminy, w pełni upoważnia do uznania jej za opracowaną metodą uczestniczącą, tj. realizującą zasadę polityki strukturalnej UE – **zasadę partnerstwa**.
4. Realizacja strategii będzie wymagała zastosowania szeregu narzędzi zarządzania, do których należą:
   - wieloletni plan inwestycyjny,
   - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego,
   - budżet gminy,
   - konkretne projekty i programy,
   - aplikacje o zewnętrzne źródła dofinansowania,
   - system monitorowania zawierający analizę wskaźnikową stanu Gminy,
   - polityki szczegółowe gminy (stanowiące zbiór spójnych zasad odnoszących się do określonej dziedziny życia/funkcjonowania gminy), pozwalające podejmować powtarzalne decyzje według tych samych kryteriów,
   - zadania wyznaczane urzędnikom gminy i jednostkom podległym gminie.
5. Ważnym narzędziem realizacji strategii rozwoju gminy do roku 2020 będą kolejne elementy planu realizacyjnego.
6. Gmina ma niewystarczająco rozwinięte narzędzia do monitorowania stanu Gminy i realizowanych projektów.
7. Niezbędne jest wdrożenie co najmniej uproszczonej wersji analizy wskaźnikowej do monitorowania stanu gminy i postępu realizacji projektów.
8. Praktyczna zdolność codziennej współpracy pomiędzy Gminą a partnerami lokalnymi wymaga dalszego rozwoju.
9. Nie są wystarczająco rozwinięte umiejętności pracy zespołowej.
10. Istnieje duża potrzeba współpracy władz Gminy i partnerów społecznych przy realizacji strategii.
11. Należy uruchomić dalsze prace związane z opracowaniem szczegółowym wybranych projektów zgodnie z procedurą opisaną w systemie zarządzania strategią.

12. Niezbędne jest rozwinięcie grupy specjalistów z zakresu zarządzania projektami, przygotowywania wniosków o finansowanie zewnętrzne, prowadzenia i rozliczania projektów.

SPIS TABEL, WYKRESÓW, MAP I RYSUNKÓW

Tabela 1. Wykaz pomników przyrody 21
Tabela 2. Liczba ludności w poszczególnych latach na dzień 31.12 każdego roku – według faktycznego miejsca zamieszkania [osoby] 22
Tabela 3. Saldo migracji ludności Gminy Dydnia 24
Tabela 4. Prognoza ludności Gminy Dydnia 25
Tabela 5. Struktura mieszkańców Gminy Dydnia według ekonomicznych grup wieku 25
Tabela 6. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku [%] – stan według faktycznego miejsca zamieszkania na 31.12.2006 26
Tabela 7. Stopa bezrobocia na dzień 31.12 w powiecie brzozowskim na tle województwa i kraju [%] 27
Tabela 8. Liczba osób bezrobotnych w poszczególnych gminach tworzących powiat brzozowski w latach 2000-2007(31.07) 28
Tabela 9. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Dydnia 29
Tabela 10. Pracujący w 2005 roku z terenu Gminy Dydnia 32
Tabela 11. Placówki oświatowe w Gminie Dydnia 33
Tabela 12. Rodzaj przyznanych świadczeń i liczbę klientów Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dydni 35
Tabela 13. Dane statystyczne z KP OSP dotyczące udziału jednostek w akcjach ratowniczych na terenie Gminy Dydnia w latach 2005 – 2006. 37
Tabela 14. Wskaźniki wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych według wybranych rodzajów przestępstw w 2005 r. – powiat brzozowski 37
Tabela 15 Struktura popełnionych przestępstw w Gminie Dydnia w latach 2003 - 2006 roku na tle powiatu brzozowskiego 38
Tabela 16. Zasoby mieszkaniowe Gminy Dydnia (stan na koniec 2005 roku) 45
Tabela 17. Numeracja i kilometraż dróg powiatowych przebiegających przez teren Gminy Dydnia 46
Tabela 18. Drogi gminne na terenie Gminy Dydnia wg klasy drogi, rodzaju nawierzchni i relacji 46
Tabela 19. Sieć wodociągowa w Gminie Dydnia (stan na koniec 2005 roku) 48
Tabela 20. Wodociągi i kanalizacja w 2005r. 49
Tabela 21. Sieć kanalizacyjna na terenie Gminy Dydnia w latach 2001-2006 49
Tabela 22. Gospodarstwa domowe wg struktury dochodów 53
Tabela 23. Struktura użytkowania gruntów 54
Tabela 24. Gospodarstwa wg rodzaju i grup obszarowych użytków rolnych 54
Tabela 25. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w systemie REGON 55
Tabela 26. Dane finansowe budżetu Gminy Dydnia w tys. PLN 60
Tabela 27. Ocena poziomu zaspokojenia potrzeb 65
Tabela 28. Dekompozycja misji - cele strategiczne służące realizacji misji 85
Tabela 29. Hierarchia potrzeb 88
Tabela 30. Lista i harmonogram realizacji przedsięwzięć 139
Tabela 31. Wskaźniki realizacji projektów 143
Tabela 32. Zakresy odpowiedzialności – monitorowanie wskaźników 156
Tabela 33. System komunikacji przy wdrażaniu Strategii Rozwoju Lokalnego 158

Wykres 1. Udział w powierzchni ogólnej powiatu brzozowskiego, tworzących go gmin 13
Wykres 2. Zmiany liczby ludności Gminy Dydnia w latach 2001-2006 22
Wykres 3. Dynamika ludności 23
Wykres 4. Zmiany w liczbie mężczyzn i kobiet tworzących populację Gminy Dydnia 24
Wykres 5. Zmiany salda migracji ludności Gminy Dydnia 24
Wykres 6. Prognoza ludności dla Gminy Dydnia do 2030 roku 25
Wykres 7. Struktura mieszkańców Gminy Dydnia według ekonomicznych grup wieku 26
Wykres 8. Zminy liczby osób bezrobotnych w latach 2001-2007 29
Wykres 9. Dynamika bezrobotnych w Gminie Dydnia 29
Wykres 10. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Dydnia według wykształcenia 30
Wykres 11. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Dydnia według wieku 30
Wykres 12. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Dydnia według stażu pracy 31
Wykres 13. Struktura bezrobotnych zarejestrowanych w Gminie Dydnia według czasu pozostawania bez pracy 31
Wykres 14. Struktura zatrudnienia w sektorach 32
Wykres 15. Zmiany w liczbie uczniów w szkołach podstawowych 33
Wykres 16. Zmiany w liczbie uczniów w gimnazjach 33
Wykres 17. Liczba mieszkańców gminy objętych pomocą GOPS 36
Wykres 18. Liczba popełnionych przestępstw w powiecie brzozowskim i Gminie Dydnia 38
Wykres 19. Struktura popełnionych przestępstw w Gminie Dydnia w 2006 roku 39
Wykres 20. Struktura mieszkań według form własności 45

Wykres 21. Drogi gminne według rodzaju nawierzchni 47
Wykres 22. Rozwój sieci kanalizacyjnej w latach 2001-2006 50
Wykres 23. Gospodarstwa domowe według struktury dochodów 53
Wykres 24. Dynamika liczby podmiotów gospodarczych (2001-2006) 55
Wykres 25. Struktura podmiotów gospodarczych w Gminie Dydnia 56
Wykres 26. Dochody, wydatki i wynik budżetu gminy (w tys. PLN) 57
Wykres 27. Relacja wyniku budżetu do dochodów ogółem w proc. 58
Wykres 28. Wysokość wolnych środków i wydatków majątkowych w latach 2002-2006 w tys. PLN 58
Wykres 29. Stan i obsługa zadłużenia w poszczególnych latach w tys. PLN 59
Wykres 30. Wskaźnik wolne środki/obsługa zadłużenia 59
Wykres 31. Ustawowe wskaźniki stanu i obsługi zadłużenia do dochodów 60
Wykres 32. Ocena poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkańców 66
Wykres 33. Hierarchia potrzeb społecznych – wyniki badania ankietowego 89

Rysunek 1. Spójność krajowych, regionalnych i lokalnych dokumentów planistycznych 137
Rysunek 2. System planowania i wdrażania Strategii Rozwoju Lokalnego 154

Mapa 1. Lokalizacja Województwa Podkarpackiego na tle kraju 11
Mapa 2. Lokalizacja Powiatu brzozowskiego na tle województwa podkarpackiego 11
Mapa 3. Lokalizacja Gminy Dydnia na tle powiatu brzozowskiego 12
Mapa 4. Gmina Dydnia 12
Mapa 5. Odległość Dydni od ważniejszych ośrodków gospodarczych – większych miast w regionie 14
Mapa 6. System ochrony przyrody w południowo-wschodniej części woj. podkarpackiego 19
Mapa 7. Stopa bezrobocia w powiatach województwa podkarpackiego 31.07.2007 r. 27